VILÁG PROLETÁRJAI EGYESÜLJETEK!

TÁRSADALMI SZEMLE

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA

1

XIV. ÉVFOLYAM 1959. JANUÁR

TARTALOMJEGYZÉK

Közlemény a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1958. decemberi ülésének határozatáról — — — — 1
PÉTER JÁNOS: Válaszúton az ENSZ — — — — — — — 13
ZSIGMOND LÁSZLÓ: Forradalom és ellenforradalom Németországban 1918—1919. — — — — — — — — — 21
SZ. I. TYULPANOV: Az angol államosítások és a Labour-párt jobbratolódása — — — — — — — — — 49

DOKUMENTUMOK ÉS VISSZAEMLÉKEZÉSEK 1918—1919 HŐSI HARCAIRA

Nagygyűlés a Vigadóban 1919. január 10-én — — — — — 63
SZEKÉR NÁNDOR: Leszerelt katonák csatlakozása a KMP-hez 68

NEMZETKÖZI SZEMLE

Latinamerika népeinek harca az Egyesült Államok imperialista politikája ellen (SÜTŐ GÁBOR) — — — — — — 71
Zsákutcában a ciprusi kérdés (POLITISZ JANISZ) — — — 80
Munkások és parasztok filozófiai oktatása Kínában (FUKÁSZ GYÖRGY) — — — — — — — — — — — 83

KÖNYVISMERTETÉS

Antiklerikális és ateista propagandairodalmunkról (MÁTRAI LÁSZLÓ) — — — — — — — — — — — 90

JEGYZETEK KÖNYVEKRŐL

Szerkesztőség: Budapest, V., Nádor utca 28. Tel.: 124—475.
Kiadja a Kossuth Könyv- és Lapkiadó Vállalat,
Budapest, V., Vörösmarty tér 4. Telefon: 186—970.
Terjeszti a Magyar Posta.

Előfizethető a Kossuth Kiadó megyei és kerületi kirendeltségeinél csekkszámlaszám 01915003, a Posta Központi Hírlap Irodánál (Bp., V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalánál. Előfizetési díj negyed évre 8,— Ft, fél évre 16,— Ft, egy évre 32,— Ft. Csekkszámlaszám: egyéni 61218, közületi 61066 (vagy átutalás a MNB. 47. sz. folyószámlájára). Lapunk régebbi példányai kaphatók a Posta Központi Hírlapiroda újságboltjában: Budapest, V., József Attila u. 3.

Az utolsó kézirat nyomdába érkezett: 1959. január 16.
Megjelent 38 000 példányban Felelős kiadó: Vass Henrik.

13960 2 — Zrínyi Nyomda, Budapest. Felelős: Bolgár Imre.

TÁRSADALMI SZEMLE
A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA
XIV. ÉVF. 1. SZÁM. BUDAPEST 1959. JANUÁR HÓ

Közlemény az MSZMP Központi Bizottsága 1958. decemberi ülésének határozatáról

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1958. decemberi ülése beható vita után határozatot fogadott el a párt agrárpolitikájával kapcsolatos egyes kérdésekről és a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről.

I.

A Központi Bizottság megállapította, hogy az 1956. november 4-e óta hozott, a mezőgazdaságra vonatkozó párt- és kormányhatározatok, valamint intézkedések helyesek voltak és számos területen kedvező hatásuk volt. Megszaporodott a parasztság soraiban az egyéni kezdeményezés, belterjes irányban fejlődött a mezőgazdaság, nőtt a termelés mennyisége, anyagilag erősödtek mind az egyénileg, mind a szövetkezetekben dolgozó parasztok. Megszilárdultak a termelőszövetkezetek és általában nőtt a tekintélyük az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztok előtt.

Fejlődtek a termelőszövetkezetek ez alatt az idő alatt számszerűen is, de területük és számuk egyaránt még mindig jóval kisebb, mint az ellenforradalom előtt. A Központi Bizottság véleménye szerint a mezőgazdaság szocialista átszervezésének ütemét gyorsítani kell. Ehhez, a Központi Bizottság véleménye szerint, szükség van arra is, hogy a visszamaradás okait feltárjuk és egész pártunkkal megértessük.

Első helyen kell említeni az ellenforradalom után közvetlenül kialakult helyzetet. Korábban elkövetett hibák következtében meglazult a munkás-paraszt szövetség, a proletárdiktatúra alapja. A hibákat ki kellett javítani, a szövetséget újra szorosra ková-

EÖTVÖS EGYETEM
RÉGÉSZETI INTÉZET
Marx 499

csolni. A párt és a forradalmi munkás-paraszt kormány legfőbb feladata és kötelessége a munkáshatalom megvédése és megszilárdítása volt. Ebbe beletartozott az ország rendjének és közbiztonságának helyreállítása, az ellenforradalom dúlásai nyomán keletkezett romok sürgős eltakarítása, a károk jóvátétele, a zavar felszámolása, a gazdasági élet visszavezetése a rendes kerékvágásba, a falunak iparcikkekkel és a városnak élelmiszerekkel való mennél bőségesebb ellátása, — a mezőgazdasági és ipari kisárutermelés és a magánkereskedelem felélénkítése útján is. A párt ebben az időben nem tehette és nem is tette központi kérdéssé a termelőszövetkezetek szervezését.

Ez a helyzet államrendünknek az ellenforradalom leverését követő megszilárdulásával fokozatosan megváltozott. A forradalmi munkás-paraszt kormány 1957. január 6-i nyilatkozata már hangsúlyozta, hogy a kormány egyik fő feladatának tartja a mezőgazdaság szocialista átalakítását, s hogy szövetkezetek létrehozásához minden támogatást megad. Pártunk Központi Bizottsága 1957. februári ülésén hozott határozata párt- és állami szerveinknek kötelességévé teszi a szövetkezetek támogatását.

De ezen állásfoglalások ellenére a termelőszövetkezeti mozgalom csak nehezen heverte ki az ellenforradalom romboló hatását és hosszabb időn át jóformán egyhelyben topogott. A megmaradt szövetkezetek ugyan fokozatosan megszilárdultak, de általában nem gyakoroltak nagy vonzó hatást. Az egyénileg gazdálkodó parasztok a megváltozott viszonyok között döntő többségükben nagyon jól megtalálják számításaikat, megelégedettek helyzetükkel, nem törekednek változásra. Egyeseket a múlt különböző rossz tapasztalatai tartanak vissza a szövetkezéstől és ugyanezek a tapasztalatok sok helyen és esetben bizonytalanná teszik a párt- és a tanácsi apparátus szövetkezet-szervező munkáját is.

Időbe tellett az is, míg az ellenforradalom által a fejekben keletkezett zavart sikerült többé-kevésbé eloszlatni. Helytelen nézeteket terjesztett hosszabb időn keresztül a sajtó is. A termelőszövetkezetek fejlesztésével kapcsolatban egyoldalúan főleg az önkéntesség elvének feltétlen betartását követelte és nem mozgósított szövetkezetek szervezésére; egyoldalúan az alacsonyabbrendű szövetkezeteket népszerűsítette és nem foglalkozott megfelelően a legfejlettebb szövetkezeti formával.

A tanácsi és pártszervek, valamint a sajtó habozó magatartásában, ingadozásaiban, bizonytalankodásában része volt annak is, hogy egyes párt- és állami szerveink munkájában, különösen 1957 közepéig, de — bár csökkenő mértékben — azóta is egészen a Központi Bizottság mostani üléséig, mezőgazdasági poli-

tikánk néhány alapvető kérdésében és ennek következtében a határozatok magyarázásában és végrehajtásában is, egymásnak ellentmondó és részben a párt vonalától jobbra vagy balra eltérő helytelen álláspontok érvényesültek.

Helytelen nézetek jelentkeztek például a mezőgazdaság szocialista átszervezése és a mezőgazdasági termelés emelése feladatának tekintetében. Egyesek azt a felfogást képviselték, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése elkerülhetetlenül a termelés átmeneti visszaesésével jár, s ezt egyszerűen tudomásul kell venni. Mások szerint a termelés emelését minden más szempontot megelőzően kell figyelembe venni, s azt nem szabad a szocialista átszervezés kedvéért kockára tenni.

Hasonlóan eltértek a vélemények a termelőszövetkezeti formák tekintetében. Míg egyesek kizárólag csakis mezőgazdasági termelőszövetkezetek alakításában láttak szocialista irányú fejlődést, mások termelőszövetkezeti csoportok szervezésére akarták helyezni a fő súlyt.

Voltak olyanok, akik szerint az egyénileg gazdálkodó parasztok jövedelmét általában jelentősen csökkenteni kell, mert csak így lehet őket a szövetkezetbe való belépésre bírni. Voltak viszont olyanok is, akik egyes egyénileg gazdálkodó parasztok kiugróan nagy jövedelmeiben sem láttak semmi aggasztót.

Némelyek elzárkóztak az egyénileg gazdálkodó parasztoknak a pártba való felvétele elől, mások azt a felfogást vallották, hogy a párt politikájával általában egyetértő egyéni parasztok előtt szélesre kell tárni a párt kapuit.

Hosszabb időn át nem uralkodott vezető szerveinkben egységes felfogás mezőgazdaságunk szocialista irányú fejlesztésének több más kérdésében sem. Különböző, nem egyszer egymásnak ellentmondó szempontok érvényesültek a gépállomás szerepének megítélésében, a termelőszövetkezetek nagygép-, illetve traktor vásárlására vonatkozólag; a termelőszövetkezetek pénzügyi és egyéb támogatásának feltételeire nézve és a tagosítás kérdésében is.

A Központi Bizottság decemberi ülése megvitatta az összes felszínre került kérdést, személyre való tekintet nélkül feltárta és megbírálta az elkövetett hibákat, elítélte a párt vonalától jobb-, vagy baloldalra eltérő állásfoglalásokat A Központi Bizottság egyhangúlag hozott határozatának egyértelműen és ingadozás nélkül kell érvényesülnie minden párt- és állami szervünk munkájában.

II.

FELADATOK A TERMELŐSZÖVETKEZETI MOZGALOM FEJLESZTÉSE TERÉN

1. Társadalmunk szocialista átalakítása csak a mezőgazdaság szocialista átszervezésével válik teljessé, csak ezzel szüntethetjük meg népgazdaságunk egész területén az embernek ember által való kizsákmányolását, csak ezzel foszthatjuk meg mindenütt gazdasági alapjuktól azokat az erőket, amelyek a kapitalizmus visszaállítására törekednek, csak ezzel vesszük elejét újabb ilyen erők keletkezésének. A mezőgazdaság szocialista átszervezése tehát egész társadalmunk alapvető érdeke. Ebből a munkából minden kommunistának, minden haladó és dolgozó embernek ki kell vennie részét.

A Központi Bizottság változatlanul helyesnek tartja agrárpolitikánknak, az elmúlt két évben is iránytadó, azt a célkitűzését, hogy mezőgazdaságunk szocialista átalakítását a mezőgazdasági termelés egyidejű állandó fokozása mellett kell végrehajtani. A Központi Bizottság úgy látja, hogy a politikai és gazdasági helyzet lehetővé teszi a termelőszövetkezeti mozgalomnak az eddiginél gyorsabb fejlődését már az 1959-es év folyamán. A fejlődés eddig sem volt mindenütt egyenlő és a jövőben sem lesz az. Egyes megyékben, vagy megyéken belül egyes járásokban már ma is lehetséges az országos fejlesztési ütem mértékét meghaladó erőteljesebb fejlesztés.

Az ugrásszerű fejlődés feltételei ma még nincsenek meg. De belátható időn belül ezek a feltételek is biztosíthatók. Ennek érdekében:

a) fő feladat, hogy tovább növeljük, mélyítsük a párt politikája iránti bizalmat, a párt tekintélyét és politikai befolyását a dolgozó paraszti tömegekben; azaz tovább erősítsük és szilárdítsuk a munkás-paraszt szövetséget;

b) erősítjük a munkásosztályban annak tudatát, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése az ő legsajátabb ügye, s az ő feladata a parasztságot a szocializmus útjára vezetni;

c) széleskörű felvilágosító munka révén megértetjük a parasztsággal, hogy csak a szocialista nagyüzemi gazdálkodás hozza meg felszabadulását a természetnek való kiszolgáltatottság alól és teremti meg kulturális felemelkedésének lehetőségét;

d) állandó figyelmet fordítunk a falusi osztályellenség és a kapitalista tendenciák elleni harcra;

e) megerősítjük a falusi pártszervezeteket és emeljük a falusi pártmunka színvonalát;

f) fokozzuk a gépek és a műtrágya felhasználását a termelőszövetkezetekben, erőteljesen növeljük terméshozamaikat, gazdaságosabbá tesszük működésüket, meggyorsítjuk a szövetkezeti nagyüzemi termelés fölényének kibontakozását.

2. A feladat nagysága az egész társadalomra kiterjedő egybehangolt, szervezett munkát követel meg. Ezért

a) a mezőgazdaság szocialista átalakításáért folytatott harcot mindenütt a pártnak kell vezetnie, irányítania. Ez a harc az egész párt ügye. Benne nagyon fontos feladatok várnak a falusi pártszervezetekre. Egy éven belül minden falusi pártszervezetnek széleskörű aktívahálózatot kell szerveznie — illetve, ahol már van ilyen, azt meg kell erősítenie — a falu legtekintélyesebb, a népi demokráciához feltétlenül hű, a mezőgazdaság szocialista átszervezésével egyetértő és ezért harcolni kész szövetkezeti parasztokból, pedagógusokból, agronómusokból, stb.

b) A falusi pártszervezetek és tanácsok, valamint a meglevő és újonnan alakuló termelőszövetkezetek megerősítésére 500 politikailag szilárd, a politikai és szervező munkában nagy tapasztalattal rendelkező, jól képzett, általában falusi származású és a falusi helyzetet jól ismerő elvtársat kell falura küldeni. A falura helyezést úgy kell megszervezni, hogy az érintettek önként, pártmegbízatásként vállalják a munkát. De ugyanakkor gondoskodni kell arról, hogy ez számukra ne jelentsen hátrányt. A káderátcsoportosítást a Központi Bizottság Párt- és Tömegszervezetek Osztálya a megyei pártbizottságokkal közösen szervezzék meg.

c) Az újonnan alakuló, vagy gyenge termelőszövetkezeteket politikailag szilárd, jólképzett szakemberekkel kell megerősíteni. E célból elsősorban a jól megalapozott, erős termelőszövetkezetekből, állami gazdaságokból, tangazdaságokból tapasztalt, tehetséges, vezetésre alkalmas embereket kell kiválasztani. Fel kell kutatni a termelőszövetkezeti elnök- és brigádvezető iskolát végzett és azóta más területre átkerült embereket, s közülük a vezetőképeseket újra termelőszövetkezeti munkára kell irányítani. Ezt az átcsoportosítást is az illetékes pártszervek közreműködésével kell lebonyolítani és itt is ügyelni kell arra, hogy az érintetteket anyagi hátrány ne érje.

d) A megyei pártbizottságok mellett minden megyében 50—100 jólképzett kommunistából aktívacsoportot kell szervezni. E csoportnak az a feladata, hogy a helyi, községi vezetőknek a termelőszövetkezeti szervezésben és agitációban segítséget nyújtson. A Központi Bizottság azt ajánlja, hogy azokban a községekben, ahol jelentősebb fejlesztést akarnak elérni, e csoport segítségével hívják össze a tekintélyes, hangadó egyénileg gazdálkodó parasztokat, s tanácskozzanak velük behatóan a szövetkezeti kér-

désről. Kívánatos a falubeli újgazdákat külön is összehívni és velük a szövetkezeti kérdést alaposan megvitatni.

e) A falusi tömegszervezetek tagjait széleskörű felvilágosító munkával meg kell győzni a szövetkezés előnyeiről. Arra kell törekedni, hogy minden egyénileg gazdálkodó falusi tanácstag, földművesszövetkezeti igazgatósági tag, Hazafias Népfront-bizottsági tag, kommunista ifjúsági szövetségi tag és nőtanács vezetőségi tag minél előbb hajlandó legyen termelőszövetkezetbe belépni, illetve termelőszövetkezetet alakítani. Mindenképp támogatni kell a Kommunista Ifjúsági Szövetség és a Szövetkezetek Országos Szövetsége szervezésében, elsősorban a termelésre alakuló „falusi ifjúsági szövetkezeteket".

f) A falusi pártszervezetek és tanácsok szervezzenek 20—40 főből álló szövetkezetfejlesztési bizottságokat. A fejlesztési bizottságba vonjanak be termelőszövetkezeti tagokat és a termelőszövetkezetbe belépni hajlandó tekintélyes, jól gazdálkodó egyénileg dolgozó parasztokat is. Lehetőleg legyenek benne az újonnan földhöz juttatottak, a kis- és középparasztok, a törpebirtokos félproletárok, továbbá a pedagógusok, valamint a faluban működő kisipari és más szövetkezetek képviselői is.

A bizottság készítsen fejlesztési tervet termelőszövetkezet alakítására, vagy a meglevő szövetkezet bővítésére. E terv megvalósítására folytasson módszeres agitációs-szervező munkát. Ezt a munkát ne hagyja abba az első kedvező eredmények után, hanem folytassa mindaddig, amíg a határrész, vagy a község egyénileg dolgozó parasztjainak nagyobb része be nem lép a termelőszövetkezetbe, illetve termelőszövetkezeti csoportba, sőt lehetőleg addig, amíg a falu szövetkezeti faluvá nem alakul.

g) Meg kell szervezni állami gazdaságok és ipari üzemek bevonásával a termelőszövetkezetek patronálását. Célszerű, ha az üzemi párttitkár a termelőszövetkezeti párttitkárt, az igazgató az elnököt, a főkönyvelő a termelőszövetkezeti könyvelőt, az állami gazdaság szakemberei a szövetkezet szakembereit segítik, patronálják. Ezt a kapcsolatot igyekezni kell állandóvá és folyamatossá tenni.

Emellett ki kell alakítani a termelőszövetkezeti mozgalom egyéni patronálási formáját is. Kívánatos, hogy az ország vezető helyein dolgozó elvtársak, központi bizottsági tagok, a kormány tagjai, országgyűlési képviselők, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának tagjai, párttagok és pártonkívüliek elvállalják egy-egy falu termelőszövetkezeti mozgalmának patronálását, segítését.

h) Az állami gazdaságok, a gépállomások és az erdőgazdaságok segítsék a termelőszövetkezeti mozgalmat elsősorban azzal, hogy példamutató magas termelékenységű és nagy jövedelmű üze-

mekkel mutatják be és bizonyítják a szocialista nagyüzemi gazdálkodás fölényét, másrészt a termelőszövetkezetek konkrét gazdasági, szervezeti és politikai támogatásával. Kommunista dolgozóik irányítása mellett aktív szervező, agitációs tevékenységgel nyújtsanak segítséget új termelőszövetkezetek létrehozásához is.

3. A Központi Bizottság megállapítja, hogy hazánkban a mezőgazdaság szocialista átalakításának fő útja a mezőgazdasági termelőszövetkezet. Ezért mindenütt arra kell törekedni, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezet megteremtésének feltételeit létrehozzák, illetve, ahol ezek a feltételek megvannak, ott mezőgazdasági termelőszövetkezetek alakuljanak, a már meglevő termelőszövetkezetek minél gyorsabban és erőteljesebben fejlődjenek.

a) A meglevő termelőszövetkezeteket az állam az 1958. évi 3004-es számú kormányhatározatban lefektetett és a gyakorlatban bevált irányelvek szerint, ezeket továbbfejlesztő és a tapasztalt hiányosságokat kiküszöbölő újabb kormányrendelet alapján támogassa. A támogatás tehát továbbra is az állóalapok növelésére, a termelési tevékenység fejlesztésére, az árutermelés fokozására, a belterjesség irányába való fejlődésre ösztönözzön. A Földművelésügyi Minisztérium dolgozza ki az újonnan alakult termelőszövetkezetek hatékonyabb állami támogatásának módját is. A termelőszövetkezeteket az állami gazdaságok, tan- és kísérleti gazdaságok lássák el tenyészállatokkal.

b) A termelőszövetkezetek az eddiginél nagyobb mértékben foglalkozzanak olyan mezőgazdasági termékek előállításával, melyek termelését az állam jelentős kedvezményekkel támogatja és amelyek ma nem kis mértékben az egyénileg dolgozó parasztok fő jövedelmi forrását alkotják. A Szövetkezetek Országos Szövetsége és a termeltető vállalatok, az eddigi gyakorlattól eltérően, törekedjenek arra, hogy nagy jövedelmezőséget ígérő szerződéseket elsősorban a termelőszövetkezetekkel kössenek.

c) Párt- és állami szerveinknek mindenütt nagy gondot kell fordítaniuk a gyengén működő termelőszövetkezetek talpraállítására és megerősítésére. Mindenekelőtt arra kell törekedni, hogy ezekben a gyenge termelőszövetkezetekben tapasztalt, hozzáértő, szervezőképes és szilárd vezetőket válasszanak elnöknek és agronómusnak. Minden egyes gyenge termelőszövetkezet gazdasági, szervezeti és politikai megerősítésére intézkedési tervet kell készíteni és azt végre is kell hajtani.

d) Egyes termelőszövetkezeteink túl kis méretűek ahhoz, hogy bennük a szocialista nagyüzemi gazdálkodás fölénye kibontakozhassék. Ezeknél arra kell törekedni, hogy közgyűlési határozatban mondják ki a szövetkezet továbbfejlesztésének szükségességét és kötelezzenek minden egyes agitációs munkára al-

kalmas termelőszövetkezeti tagot az egyénileg dolgozó parasztok között végzendő szervező munkára.

4. A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy az állam, fejlettségi fokuktól függő mértékben, támogassa az alacsonyabb típusú szövetkezeti formákat is. E támogatásnál azonban elérendő célként azt kell szem előtt tartani, hogy az alacsonyabb típusú szövetkezéseket tagjaik, saját eszközeikre támaszkodva, az állami támogatás igénybevételével mielőbb mezőgazdasági termelőszövetkezetté alakítsák át.

a) Az egyszerűbb termelőszövetkezeti formák közül legjelentősebb a termelőszövetkezeti csoport. Ahol a szövetkezeti fejlesztésért felelős vezetők úgy ítélik meg a helyzetet, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezet megalakításához szükséges politikai és anyagi feltételek még nincsenek meg és rövid időn belül nem is teremthetők meg, ott termelőszövetkezeti csoport megalakítására kell törekedni. A termelőszövetkezeti csoport állami támogatása annál nagyobb legyen, mennél inkább megközelíti a termelőszövetkezeti csoport szervezete a mezőgazdasági termelőszövetkezetet, de a legfejlettebb termelőszövetkezeti csoport sem kaphat olyan állami támogatást, mint a mezőgazdasági termelőszövetkezet. Javaslatot kell tenni a kormánynak arra nézve, hogy ha a csoport tagjai szántóföldi növénytermelésben minden munkát brigádszervezetben, közösen végeznek el, a jövedelem legalább 50 százalékát a végzett munka alapján munkaegység szerint osztják ki és a tiszta jövedelemnek legalább 10 százalékát közös beruházásra fordítják, akkor a csoport az eddigi támogatáson túlmenően kapja meg a mezőgazdasági termelőszövetkezetet megillető gépállomási munkadíj- és műtrágya kedvezmény 70 százalékát.

b) Továbbra is támogatni kell a szőlőtermeléssel, zöldségtermesztéssel, öntözéses kultúrákkal és baromfitenyésztéssel foglalkozó szakcsoportokat. Ezek a szakcsoportok azonban nem alakulhatnak meg állami tartalékföldön. Kiegészítésként is csak akkor kaphatnak állami tartalékföldet, ha arra mezőgazdasági termelőszövetkezet, vagy termelőszövetkezeti csoport igényt nem tart és ha a szakcsoport erre a földre nagyüzemi művelésre alkalmas módon a felsorolt kultúrákat telepíti. Kapjanak a szakcsoportok, úgy mint eddig, közös beruházás esetén a beruházás 50 százalékának erejéig középlejáratú állami hitelt, s a közös termelésből származó termékek közös értékesítése esetén felárat. Biztosítsák a Földművelésügyi Minisztérium és a megyei tanácsok a szakcsoportok állami felügyeletét.

c) A termelési szövetkezés legegyszerűbb formái az egy-egy termelési ágban bizonyos munkafolyamat közös elvégzésére alakult társulások. Ilyeneket a jövőben elsősorban ott kell támo-

gatni, ahol egymással szomszédos, vagy csaknem szomszédos területen gazdálkodó parasztok közös géphasználatra társulnak. A támogatás közös beruházás esetén a beruházás 50 százalékának erejéig terjedő rövidlejáratú állami hitel, s a közösen termelt termékek közös értékesítése esetén az eddig is biztosított felár.

d) A Földművelésügyi Minisztérium a Szövetkezetek Országos Szövetségével és a Termelőszövetkezeti Tanáccsal együtt 1959. január végéig dolgozza ki a felsorolt szövetkezeti formák minta alapszabályait. Ezek tartalmazzák az illető termelőszövetkezeti forma számára előírt kötelező alapelveket és a szövetkezet jellegzetes szervezeti felépítésének előírásait, végül a helyi viszonyoknak megfelelő kiegészítéseket. Párt- és állami szerveink őrködjenek azon, hogy a kötelező alapelvektől való eltérés esetén a szövetkezés ne részesülhessen állami kedvezményben.

5. A Központi Bizottság javasolja, hogy a kormány rendeletileg tegye kötelezővé a termelőszövetkezetekben a földjáradék fizetését, mégpedig a határozat megjelenése után alakuló mezőgazdasági termelőszövetkezetekben megalakulásuktól kezdve, a már meglévőknél 1959 végétől. Ez alól a meglevő termelőszövetkezeteknek, közgyűlési többségük által támogatott kérésük esetén, a Földművelésügyi Minisztérium és a Termelőszövetkezeti Tanács együttesen adhasson felmentést. Földjáradékot a belépő tag telekkönyvi tulajdonában levő és a szövetkezet közös használatába adott föld után fizessenek. A fizetés alapja legyen a bevitt föld aranykorona értéke, legfeljebb azonban katasztrális holdanként 16 aranykorona, s az összeg aranykoronánként 5—10 kg búza forintértéke a mindenkori állami felvásárlási ár szerint. A földjáradék címén kiosztott összeg ne haladhassa meg a bevitt földre arányosan eső kioszthatő jövedelem legfeljebb 25 százalékát.

6. A Központi Bizottság szükségesnek tartja törvényben szabályozni a termelőszövetkezetek szétszórt földjeinek nagyüzemi táblákba való összevonását. Előtérbe kell helyezni a szétszórt földek összevonásának azokat a módszereit, amelyek hatósági tagosítás nélkül lehetővé teszik a nagyüzemi táblák kialakítását. E módszerek közé tartozik a kisebb községek szövetkezeti faluvá való fejlesztése és az önkéntes földcsere. Ilyen esetben biztosítani kell az illetékmentességet. Hatósági beavatkozással végrehajtott táblakialakításra, azaz tagosításra, akkor kerülhet sor, ha ezek a módszerek nem vezetnek eredményre. Részleges tagosítási eljársnak van helye az igazságos többségi elv alapján. Táblát a község azon részében kell kialakítani, ahol a termelőszövetkezet szétszórt földjei és az állami tartalékföld együttes területe a dűlőnek legalább 51 százalékát teszi ki. Az érintett paraszt-

toknak azonos minőségű földet kell cserébe adni, figyelembe véve más földjeiktől és a lakóhelytől való távolságot is. Az évelő kultúrák és egyéb beruházások (épület, kút stb.) értékét az érintett parasztok és a termelőszövetkezet egyenlő arányú részvételével alakult bizottság állapítsa meg. Általános tagosítást abban az esetben lehet engedélyezni, ha 4000 kat. holdnál kisebb területű községekben a földterület legalább 70 százaléka, ennél nagyobb területű községekben pedig 80 százaléka már a mezőgazdasági termelőszövetkezetek, termelőszövetkezeti csoportok és állami gazdaságok kezelésében van.

7. A Központi Bizottság megállapítja, hogy ez idő szerint nálunk a mezőgazdaság gépesítésének fő útja a gépállomások erősítése, és az állami gazdaságok fokozott és gyorsabb gépesítése. Jól működő, döntően saját eszközeivel dolgozó szövetkezetek számára azonban lehetővé kell tenni univerzális traktorok vásárlását. Az 1000 kat. holdnál nagyobb, jól működő és — 1957-es áron számolva — katasztrális holdanként legalább 4000 forint értékű állóeszközzel rendelkező olyan termelőszövetkezetek, amelyek terményeiket szerződésileg a Szövetkezetek Országos Szövetsége, vagy az állam felvásárlási szerveinél értékesítik, vásárolhassanak saját erőből szántótraktort is.

8. Elő kell segíteni mind a régi, mind az újonnan alakuló termelőszövetkezeteknél, hogy termékeik egy részét saját maguk dolgozzák fel (tejfeldolgozás, konzervipari tevékenység) és e célból beruházásokat eszközöljenek. Ezzel növelni lehet a termelőszövetkezeti tagok mezőgazdaságon kívüli foglalkoztatását és jövedelmük gyarapodását.

9. A Központi Bizottság megállapítja, hogy az egyénileg dolgozó parasztok túlzott nagy kereseteiről elterjedt nézetek általában megalapozatlanok. Mindössze egy szűk, legtöbbször viszonylag komoly állótőkével, felszereléssel és állattal rendelkező felső réteg élvez kiugróan magas jövedelmet. Ezek részben a legkedvezőbb árakat biztosító cikkeket termelik, intenzíven dolgoznak és dolgoztatják családtagjaikat, részben spekulációval, kupeckodással, fuvarozással is foglalkoznak, s ezen át kizsákmányolnak más dolgozókat, köztük szegényebb parasztokat.

10. A Központi Bizottság helyesnek tartja, hogy az egyénileg gazdálkodó parasztok leghaladottabb elemeit, akik nem csak általában helyeslik a párt politikáját, hanem hívei a mezőgazdaság szocialista átalakításának is, közelebb hozzuk pártunkhoz, bevonjuk aktivistáink közé, különféle pártmegbízatásokat adjunk nekik, s a legjobbakat közülük vegyük fel a párt tagjelöltjei, majd tagjai sorába.

11. A Központi Bizottság felhívja a rádió, a televízió és a sajtó munkájáért felelős elvtársak figyelmét arra, hogy a párt

agrárpolitikájának érvényesülését, eddigi és jelenlegi határozatainak végrehajtását a maguk eszközeivel az eddiginél sokkal határozottabban segítsék elő.

III.

A Központi Bizottság utasítja az állami és más szervek vezető kommunistáit, hogy az alábbi szempontokat — amennyiben azok munkaterületükre vonatkoztathatók — vegyék figyelembe munkájuk során:

1. A mezőgazdaság szocialista átszervezése egyes megyékben előbb, másokban később, sőt egy-egy megyén belül is az egyes járásokban más-más időpontban valósul meg. Ahol előbb térnek rá a gépesített nagyüzemi mezőgazdasági termelésre, ott előbb is szabadul fel viszonylag nagyobb számban munkaerő. Ennek foglalkoztatására elsősorban ezeken a területeken kell a legközelebbi években ipari üzemeket létesíteni. Ezeket a területeket másoknál nagyobb mértékben kell nemcsak gépekkel, hanem tenyészállatokkal, műtrágyával, építőanyaggal stb. is ellátni, mert mindez meggyorsítja a fejlett nagyüzemi gazdálkodás jó megalapozását.

2. A központi, megyei és járási szerveknek a rendelkezésre álló anyagi eszközök elosztásánál fokozott segítségben kell részesíteniük a szocialista községeket, városokat. Elsősorban ilyen helyeken kell iskolákat, kultúrházakat, fürdőket építeni, fokozottabb villamosítást, jobb áruellátást, lakásépítési kölcsönöket stb. biztosítani. Érezzék az ott élő emberek a szocialista falu megváltozott jellegét kulturális és anyagi szükségleteik jobb kielégítésén keresztül is.

3. A pártoktatás és az állami oktatás rendszerében egyaránt az eddiginél több teret kell biztosítani a mezőgazdasági szakismeretek és a termelőszövetkezetek szervezésével kapcsolatos kérdések tanításának. El kell érni, hogy az eddiginél sokkal szélesebb mértékben nevelődjenek ki a meglevő termelőszövetkezeti vezetők utánpótlására és az újonnan létrejövő termelőszövetkezetek számára megfelelő vezetők.

4. A Földművelésügyi Minisztérium és a megyei szervek dolgozzanak ki egyszerűen és gyorsan megvalósítható terveket arra, hogy a termelőszövetkezetek, más állattenyésztési ágak egészséges továbbfejlesztése mellett, fokozott mértékben térjenek rá a baromfitenyésztésre.

5. A nyugdíjas termelőszövetkezeti tagok számára a nyugdíjtörvény végrehajtási utasítása hónapokra elosztva megszabja az egy év alatt teljesíthető munkaegységek számát. Helyes lenne a végrehajtási utasítást úgy módosítani, hogy az egy évben teljesíthető munkaegységek változatlanul hagyása mellett a termelő-

szövetkezetek — munkaerőhelyzetüknek megfelelően — maguk állapíthassák meg, mikor akarják a nyugdíjas tagok munkáját igénybe venni.

6. Törekedni kell rá, hogy a termelőszövetkezetek az eddiginél nagyobb mértékben kössenek gyümölcs- és zöldségértékesítési szerződéseket üzemi étkeztető szervekkel, kórházakkal, honvédségi egységekkel stb.

7. Szövetkezeti agitációnkat színesebbé és sokoldalúbbá kell tenni. Fel kell hívni az egyénileg dolgozó parasztok figyelmét — közvetlen érdekeik felmutatásán túl — a nemzetközi összefüggésekre is. Meg kell mutatni, hogy a nagyüzemi termelés hogyan szorítja ki az egész világon a kisüzemi termelést, hogy a termelés olyan olcsóságát és a termékek olyan bőségét teremti meg, amilyenről a kisparaszti gazdaságokban álmodni sem lehet. Fel kell használni a nemzetközi tapasztalatokat és különösen a mi viszonyainkhoz legközelebb eső cseh és bolgár tapasztalatokat. Beszélni kell az egyénileg dolgozó parasztokkal felelősségükről is az ország élelmiszerellátásáért.

8. Nem érhetjük be azzal, hogy ma már nincs tanácsi alkalmazott, aki a párt és a kormány célkitűzései ellen, tehát a szövetkezeti kérdésben a mezőgazdaság szocialista átalakítása ellen lépne fel. Kitartó és sokoldalú felvilágosító munkával, meggyőző érveléssel el kell érnünk, hogy elsősorban a tanácsok mezőgazdasági osztályain, de más osztályain dolgozók is a termelőszövetkezeti mozgalom meggyőződéses híveivé váljanak és a termelőszövetkezetek szervezésével, gazdálkodásuk segítésével érdemben foglalkozzanak.

9. A Szövetkezetek Országos Szövetsége gondoskodjék arról, hogy a földművesszövetkezetek mezőgazdasági üzemágában dolgozók kihasználják lehetőségeiket fejlettebb termelőszövetkezeti formák szervezésére.

10. Különös figyelmet kell szentelni azoknak a termelőszövetkezeteknek fejlesztésére, amelyeknek kihasználatlan mezőgazdasági épületeik vannak, illetve olyan mezőgazdasági épületeik, melyek meghaladják a szövetkezetek jelenlegi gazdálkodásának igényeit. Ezeket a termelőszövetkezeteket lehetőleg olyan méretűvé kell fejleszteni, hogy teljes egészében benépesítsék, illetve kihasználhassák a rendelkezésükre álló gazdasági épületeket.

•

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága mélyen meg van győződve arról, hogy ezen határozat végrehajtásával, a párt állami és társadalmi szervek, a szocializmus valamennyi hívének odaadó munkájával hazánk termelőszövetkezeti mozgalma jelentős mértékben fejlődni fog népünk, elsősorban dolgozó parasztságunk javára.

Válaszúton az ENSZ

Irta **PÉTER JÁNOS**

Az Amerikai Egyesült Államok ENSZ-delegációjában különleges gondolatokat ébreszthetett a naprendszernek a Szovjetunióból felröppentett első mesterséges bolygója. A kozmikus tér békés felhasználása kérdésének vitájában ugyanis az amerikai ENSZ-delegáció „dicsőséges" győzelmet aratott. A Szovjetunió javaslatot tett arra, hogy a katonai célokra való felhasználás veszélyének kizárásával hozzon létre az ENSZ bizottságot a kozmikus tér nemzetközi tanulmányozására, az eredményeknek békés célokra való alkalmazása érdekében. Az amerikai delegáció először azzal kísérletezett, hogy megakadályozza a kozmikus tér békés célokra való felhasználásával kapcsolatos érdembeli határozatot, de amikor kiderült, hogy ez a kísérlet a többség ellenállásába ütközik, akkor olyan bizottság létrehozását erőltette, amelynek összetétele biztosítja a Szovjetunióval szemben ellenséges akciókra mozgósítható amerikai szövetségesek többségét.

A Szovjetunió állásfoglalása rendkívüli erőt fejezett ki: nem kívánta, hogy a szovjet szövetségesek azonos létszámmal legyenek a bizottságban az Amerikai Egyesült Államok szövetségeseivel, hanem azt, hogy az Egyesült Államok szövetségesei akkora számmal legyenek a bizottságban, mint a Szovjetunió szövetségesei a semleges országok képviselőivel együtt. Az Egyesült Államok delegációja — félve a semleges országok állásfoglalásaitól — minden befolyását latbavetette, hogy a szovjet javaslattal szemben saját javaslatát erőltesse keresztül. Az Egyesült Államok delegációjának ebben az erőfeszítésében az a szándék tükröződik, hogy amint magában a bizottságban nem a meggyőzés és békés megoldások útját keresi, éppen úgy ki akarja terjeszteni a fegyverkezési versenyt a kozmikus térre is. A szovjet delegáció világossá tette a vita során, hogy ilyen — a megegyezés lehetőségét eleve kizáró összetételű — bizottság munkájában a Szovjetunió nem vesz részt, az amerikai delegáció — kü-

lönböző eszközök alkalmazásával — mégis ráerőltette akaratát az Egyesült Nemzetek Szervezetére. Az amerikai delegáció „diadalának" igazi árnyékait a szovjet tudománynak a kozmikus térben elért új sikerei mutatják.

Az ENSZ XIII. közgyűlésének ez az epizódja a világszervezet életének lényegbevágó problémájára világít rá. Olyan kritikus időponthoz érkezett az Egyesült Nemzetek Szervezete, amelynél az a kérdés, hogy a Népszövetség történetéből ismert kudarcok irányába vagy az alapokmány rendelkezéseinek megfelelően a konstruktív béke biztosításának irányába halad-e tovább. A szervezet eddigi élete kedvezően fejlődött. Az egyetemesség elvének fokozatos érvényesülésével, a tagállamok számának növekedésével az ENSZ keretében azoknak a javára kezd a mérleg átbillenni, akik az alapokmány szellemében az Egyesült Nemzetek Szervezetének eljárásaival azt akarják előmozdítani, hogy a népek jószomszédként éljenek egymás mellett békében, biztonságban. Ebben az új helyzetben az Egyesült Államok és szövetségeseinek delegációi egyre kevésbé tudják érvényesíteni azt a szándékukat, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetét agresszív politikájuk eszközeként használják a világfeszültség szítására a Szovjetunió és a szocialista országok, valamint a földkerekség bármely táján mindenféle haladó jellegű és békés szándékú mozgalmak ellen. A korábbi évek során ismertté lett amerikai szavazógép működése egyre több zavarral jár. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének kedvező fejlődésében a mostani kritikus jelleg abban mutatkozik, hogy az Egyesült Államok kormányának és szövetségeseinek delegációi — a kedvező fejlődés ellenére megmaradt különböző jellegű befolyásukkal — mindent elkövetnek a további kedvező fejlődés zavarására, a béke szempontjából konstruktív jellegű határozatok megakadályozására.

Ezeknek az erőszakos machinációknak a következménye az, hogy számos olyan, az emberiség békéjét komolyan érintő ügy, amely az ENSZ hatáskörébe tartozik, kiszorult az ENSZ ügyköréből, viszont más ügyek, amelyek nem tartoznak az ENSZ hatáskörébe, de a hidegháború szítására használhatók, az ENSZ napirendjén szerepelnek. Az egyik ázsiai ország delegátusától hallottam, hogy országának az egyik gyarmattartó hatalommal vitatott problémáját már nem hozzák többé az ENSZ elé, mert öt évi kísérletezés győzte meg őket arról, hogy az ENSZ keretében nem tudják elérni az alapokmánynak megfelelő igazságos rendezést, — megkísérlik megtalálni a megoldást az ENSZ keretén kívül.

Az ENSZ alapokmánya érvényesítéséért és az ENSZ-nek az alapokmánnyal ellentétes célú felhasználásáért küzdő erők mér-

kőzése a XIII. ülésszakon különösen érzékelhető volt. A viták és a szavazati eredmények nyilvánvalóvá teszik az ENSZ életének mostani kritikus jellegét.

A leszereléssel kapcsolatos kérdések

A közgyűlés napirendjén négy tárgysorozati pont volt a leszerelés ügyével kapcsolatos különböző problémákra vonatkozóan. A béke érdeke azt követelte volna meg, hogy a négy pont közül elsőséget kapjon az atom- és hidrogénfegyverekkel való kísérletezések eltiltásának problémájával foglalkozó napirendi pont, mert a közgyűlés időszakának eleje éppen a genfi háromhatalmi konferencia küszöbén volt. A genfi tanácskozások számára a megegyezéshez szükséges nemzetközi légkör megteremtésében lényeges segítséget nyújthatott volna az ENSZ közgyűlés, ha a kísérleti robbantások végleges megszüntetésének szükségességét megfelelő határozatban ki tudta volna mondani. A szovjet delegáció éppen ezért azt javasolta, hogy a politikai bizottság és a közgyűlés először ezzel a kérdéssel foglalkozzék s még a genfi konferencia megkezdése előtt hozzon határozatot. Az Egyesült Államok delegációja már ennél a napirendi vitánál elárulta, hogy — ha teheti — megakadályozza a genfi tanácskozáson a béke érdekének megfelelő megállapodas létrejöttét, mert a négy napirendi pont együttes tárgyalását javasolta azzal, hogy a négy pont általános megvitatása után döntsön a bizottság a határozathozatalok sorrendje felett. Az Egyesült Államok delegációja a kísérleti robbantások megszüntetésének kérdését nem látta a többi kérdés összefüggésében kiemelendő és kivételesen sürgős kérdésnek. Ennek a javaslatnak időhúzás volt a célja és annak megakadályozása, hogy a genfi tanácskozás előtt az ENSZ a kísérletek megszüntetése mellett tudjon nyilatkozni.

Az Egyesült Államok delegációja elérte mind a két célját. De milyen úton és milyen következménnyel? A vitával párhuzamosan az Egyesült Államok kormányának vezetői előbb a latinamerikai kormányok képviselőivel tartottak konferenciát arról, hogy Latin-Amerika gazdasági problémáinak megoldásában az Egyesült Államok hogyan tudna segítséget nyújtani. Majd az ázsiai Colombo-terv államainak képviselőivel tartottak hasonló konferenciát. Nem tartozik ennek a cikknek a keretébe annak a vizsgálata, hogy a konferenciákon csak hangzatos biztatások hangzottak el s a „segélyezett" résztvevők közül többen már ott is kifejezték elégedetlenségüket. A konferenciák az igéretes biztatások következtében mégis hatottak. Harsány kacagás tört ki az ENSZ politikai bizottságában a következő árulkodó jelenségnél. Egyik este a szembenálló javaslatok között kompromisszu-

mos lehetőséget kereső egyik delegátus javasolta, a tárgyalás felfüggesztését azért, hogy közvetítők kísérletet tehessenek újra a szembenálló nézetek egyeztetésére. A javaslat elhangzása után a Szovjetunió, a szocialista országok, számos ázsiai és afrikai ország delegátusai azonnal a megegyezés érdekében benyújtott javaslat mellett emelték fel kezüket. Feszult csendben figyelte mindenki, hogy mi lesz a javaslat sorsa. Már megkezdődött a szavazatok, a felemelt kezek számlálása, amikor az amerikai delegáció vezetője meggondolta magát és szintén felemelte kezét. Abban a pillanatban még legalább harminc kéz emelkedett fel, — a NATO-államok és számos latin-amerikai állam delegátusának keze. Az amerikai delegáció által produkált jelenet az emberiség legnagyobb gondja, az atomháború veszélyének elhárítása körül szinte a cinizmus atmoszféráját idézte elő.

Igaz, hogy a szavazatok többsége a négy napirendi pontot egybekapcsolta és végül is megakadályozta, hogy az ENSZ a béke érdekében megfelelően nyilatkozzék meg ebben a kérdésben, de a vita tartalma merőben más volt, mint a szavazati eredmény. A felszólalók zöme a kísérleti robbantások kérdését elkülönítve és a kiemelkedő fontosság jellegével kezelte és a robbantások megszüntetése mellett foglalt állást. *A delegációk többségének gondolatvilágában tehát a szovjet javaslat talált helyeslésre, a szavazatokban azonban az Egyesült Államok kormányának utasítása érvényesült.* A nyugatiak mostani genfi huzavonája igazolja azt a felismerést, hogy már a szeptemberi—októberi ENSZ-vitában elárulta az Egyesült Államok a megállapodás megakadályozására törekvő szándékát.

Befolyásának megmaradt erejét arra használja tehát az Egyesült Államok kormánya, hogy gátolja az ENSZ-nek a béke megőrzésére irányuló feladata érvényesülését. Ezzel rombolja az ENSZ tekintélyét és kiszorítja az ENSZ tevékenységi köréből a nemzetközi élet lényeges kérdéseit.

Gyarmati vonatkozású problémák

Az ENSZ keretében az alapokmány szellemének érvényesítésére és az ENSZ-nek az alapokmánnyal ellentétes célokra való felhasználására törő erők tényleges aránya a legreálisabban a gyarmati vonatkozású kérdéseknél jut kifejezésre nemcsak a vita tartalmában, hanem a szavazatokban is.

Három lényegesebb gyarmati vonatkozású kérdés volt a közgyűlés napirendjén. Cyprus, Algéria, Francia- és Brit-Kamerun.

A cyprusi vita fő érdekességét a nemzetközi erőviszonyok megítélése szempontjából az adja, hogy ebben a vitában NATO-államok állnak egymással szemben. Cyprus népe alapvető jogai-

nak képviseletére a görög delegáció tekinti magát hivatottnak. A görög delegációnak a „magyar kérdés"-ben tanúsított magatartása is érdemel elismerést, de Cyprus kérdésének napirenden tartásában betöltött szerepe is, bár nagymértékben éppen a görög delegáció magatartásán múlott, hogy nem sikerült kedvezőbb határozatot kialakítani a cyprusi nép érdekében. A görög delegációt a cyprusi nép önrendelkezési jogának következetes és harcias képviseletében egyre fokozódó mértékben gátolta az ENSZ-vita során Görögország kötöttsége a NATO-ban. Ha ez a fék nem működött volna, a szocialista, az ázsiai és afrikai delegációk támogatásával a görög delegáció elérhette volna, hogy a közgyűlés határozottan foglal állást Cyprus népe önrendelkezési jogának érvényesítése mellett. Bár a tárgyalásokra és békés megoldásra felhívó határozat vitája zömében az önrendelkezési jog azonnali érvényesítését követelte, a NATO parancsuralmi rendszere meggátolta a határozottabb állásfoglalást.

Az algériai nép jogát viszont nem NATO-állam képviselte, hanem az arab országok, — sok ázsiai és afrikai ország és főként a szocialista országok támogatása mellett.

A kedvező jelek abban mutatkoztak, hogy a politikai bizottság abszolút többséggel elfogadott olyan fogalmazású szöveget, amilyenre még az előző közgyűlési időszakon gondolni sem lehetett. Ez a szöveg elismeri az algériai nép jogát a függetlenségre (tehát nemcsak önrendelkezésre) s tárgyalásra hívja fel a francia és az ideiglenes algériai kormányt. A javaslat szerkesztői annak érdekében, hogy a közgyűlésen necsak abszolút többséget, hanem kétharmadosat érjenek el, engedményt tettek a szövegezésben s az algériai népnek a függetlenségre vonatkozó jogának elismerését megtartva, kihagyták a szövegből az „algériai ideiglenes kormány„ kifejezést. Egy szavazat híján a szöveg így megkapta a kétharmados többséget. Az algériai nép sorsán bizonyára nem változtatna az sem, ha az egész kétharmados többséget megkapta volna a javaslat, mert De Gaulle kormányának delegációja előre bejelentette, hogy semmibe veszi az ENSZ ezzel kapcsolatos vitáját. Az egy szavazat hiánya tehát semmi érdemlegeset nem változtat az ügy állásán, viszont a szavazatnak ez az aránya mutatja, hogy az antiimperialista front széles az ENSZ-en belül is és tömör is tud lenni egyes adott esetekben.

Kamerun a korábbi nemzetközi megállapodások értelmében gyámsági helyzetéből 1960 január 1-ével önálló ország lesz. Az önkormányzati szerveknek ENSZ-felügyelet alatt való létrehozása érdekében a közgyűlés XIII. ülésszakának folytatására tettek javaslatot antikolonialista delegációk. Az amerikaiak egy néger énekesnőt ültettek a gyámsági területek problémáival foglal-

kozó bizottságba az Egyesült Államok képviseletében. Az énekesnő egy ideig képviselte kormánya álláspontját, hogy a függetlenülés feltételeivel nem szükséges az ENSZ-nek foglalkoznia, rá lehet ezeknek a kérdéseknek a rendezését bízni az eddig gyarmattartó hatalmakra. De a bizottságban olyan légkör alakult ki, hogy annak hatása alatt a néger énekesnő kénytelen volt elcsukló hangon bevallani, hogy még ő maga sem ért egyet saját kormányával. Végülis úgy döntött a bizottság és utána a kozgyűlés, hogy februárban folytatódik ez az ülésszak Kamerun kérdésének rendezésével. Előrelátható, hogy az ülésszaknak ezt az utolsó szakaszát a gyarmattartók bírálata és a gyarmati sorból felszabaduló népek jogainak követelései töltik majd ki.

A „magyar kérdés"

A teljes negyedévig, három egész hónapon át tartó közgyűlés éppen csak másfél napot fordított a „magyar kérdés"-re. Ezt is a legeslegutolsó órákban. A közgyűlés elején, amikor a delegációk a napirenden szereplő, szerintük legfontosabb kérdésekről mondják el általában véleményüket, hetvenkét szónok közül csak hét említette a „magyar kérdés"-t. A közgyűlés kilencven százaléka nem hiányolta volna, ha ez a tárgysorozati pont nem kerül napirendre és még nagyobb százaléka nem hiányolta volna, ha napirendre tűzik is, de a vita elmarad. Számos adatunk van arról, hogy az Egyesült Államok szervei hogyan presszionáltak kormányokat és delegációkat a magyar nép elleni állásfoglalásokra.

Ennek ellenére a mandátum-vitánál már csak két delegátus szólalt fel ellenünk: az Egyesült Államok és Nagy-Britannia delegátusa, — mellettünk viszont nemcsak velünk szövetségesek szólaltak fel, hanem mások is, mint pl. India és Jugoszlávia delegátusa. Az indiai delegáció vezetője, Krishna Menon hadügyminiszter különös erővel hangsúlyozta, hogy kormánya helyteleníti a „magyar kérdés" napirenden tartását és azt, hogy a magyar delegáció mandátuma körül problémát támasztanak. Ennek az utolsó aktusnak során az amerikai és az angol delegátus már mint vesszőfutó vánszorgott ki az szónoki emelvényhez. Magyar részről ekkor már nem is a delegáció vezetője, hanem Külügyminisztériumunk egyik osztályvezetője szólalt fel az amerikai és az angol delegáció vezetőivel szemben.

A szavazás előtt az amerikai delegációból azt a hírverést terjesztették, hogy két szavazattal többet kap az amerikai javaslat most, mint tavaly, vagyis 62 szavazatot. A meglepő eredmény az lett, hogy hat szavazattal *kevesebbet* kapott, mint tavaly. A szavazatok arányának ez a megváltozása a nemzetközi reakció helyzetének hatványozott megváltozását tükrözi.

Az új határozat feloszlatja az ötös bizottságot, (ennek több tagja is kifejezte a magyar delegáció egyes tagjai előtt, hogy nem vállalnák tovább a megbizatást), — megszünteti a thaiföldi Van herceg megbizatását (mikor a közgyűlésnek a herceg megköszönte a múlt közgyűlésen beléhelyezett bizalmat, egyetlen tapsnyi óvációt sem kapott), — megbízott egy volt közéleti személyt, Leslie Munroe volt ENSZ-közgyűlési elnököt és Új Zeeland volt washingtoni követét, hogy — az amerikai sajtó kifejezése szerint (elnézést kérek) — őrebként figyelje a magyar viszonyokat s tájékoztassa észleléseiről a tagállamokat és esetleg a közgyűlést. Sem a határozati javaslat szövegezői, sem Leslie Munroe nem kérte ki előre az illetékes magyar véleményt tervükről. Az ENSZ-nek sokkal több tagallama fogja megérteni, hogy a Magyar Népköztársaság kormánya és népe nem hagyja magát befejezett tények által terrorizálni és amennyiben a határozat alapján bárki, bármilyen minőségben jelentkezik, méltó válaszban részesül. Viszont világossá tettük a közgyűlésen, hogy az ENSZ főtitkárának átadott meghívásunkat fenntartjuk és a közgyűlés bármely tagját — beleértve az amerikai delegáció bármely tagját is — szívesen látjuk Magyarországon, ha látogatását nem köti az ENSZ alapokmányával ellenkező magyarellenes határozatokhoz.

A magyar delegáció bejelentette, hogy nem elégszik meg az alapokmánnyal ellenkező határozatok elutasításával, hanem az ENSZ okmányának tiszteletben tartása alapján a határozatok visszavonásán fog munkálkodni.

Gazdasági kérdések

Az ipari tekintetben gyengén fejlett ázsiai, afrikai országok gazdasági megsegítésének ürügyén volt gyarmattartók és ifjú örököstik, az Amerikai Egyesült Államok arra akarják használni az Egyesült Nemzetek Szervezetét, hogy a nyugati hatalmak kizsákmányoló uralmát új formák között folytassák a volt gyarmati területeken. Ez régóta nyilvánvaló, de olyan határozottan az ENSZ-viták során még sohasem merült fel, mint a mostani közgyűlésen. Súlyos támadások érték a főtitkárnak azt a tervét, hogy nyugati országokban középkádereket toborozzanak volt gyarmati országok számára a politikai vezetés ottani oktatására. A volt gyarmati tisztviselők helyén őrségváltás előkészítése lenne ez a terv. Hangzott el javaslat arra vonatkozóan, hogy felül kellene vizsgálni, milyen hasznot húz a nyugati országok magántőkéje az ázsiai, afrikai országok gazdasági megsegítése címén. Az olajban gazdag, ipari tekintetben gyengén fejlett országok megsegítése érdekében vita folyt és határozat született az olaj-

termelő országok és olajfinomító berendezéseket gyártó országok kapcsolatainak elemzésére vonatkozóan.

•

A békés egymás mellett élés politikájának és az ENSZ békefunkcióinak növelésének az erői sok vonatkozásban tettek tehát nagy előrehaladást az ENSZ-ben, — a haladás, a társadalmi fejlődés, a szocializmus és a béke ellenségei viszont az ENSZ-nek, az egész emberiség előrehaladásának, de végső soron sajátmaguknak is ártva, maradék erejüket ennek az egészséges fejlődésnek a megállítására igyekeznek bevetni.

Ennek a machinációnak az ENSZ szempontjából való káros voltát legjobban a kínai kérdésen lehet illusztrálni. Ma már az a világhelyzet, hogy nem annyira a Kínai Népköztársaságnak van szüksége arra, hogy képviseletének kérdése az ENSZ-ben rendeződjék, mint inkább az ENSZ-nek van erre szüksége. Most még talán csak a távolkeleti országok kormányai tartják nevetségesnek a szocialista országokon kívül, hogy van olyan nemzetközi szervezet, amely nemzetközi kérdésekkel foglalkozik, de ebben a földkerekség legnagyobb létszámú államának képviselete nem vesz részt. Minél tovább áll fenn ez a helyzet, az ENSZ annál nagyobb területen teszi magát jelentéktelenné. Mindezt az Egyesült Államok külpolitikája idézte elő az ENSZ számára. Ma már nagyon valószínű, hogy a Kínai Népköztársaság ENSZ-képviseletének rendezése csak úgy képzelhető el, ha az ENSZ előzetesen visszavonja a Kínai Népköztársaságot sértő és az ENSZ alapokmányával ellenkező határozatokat.

Az ENSZ valóban kritikus szakaszban, válaszúton van. Egy azonban biztos: az imperialisták fokról-fokra vesztik talajukat a nemzetközi életben, a szabadságot és békét szerető népek antiimperialista frontja fokról-fokra szélesedik és szilárdul. Ma már végeredményben elkezdődött, sőt jelentős mértékben előrehaladt a békés egymás mellett élést veszélyeztető három leglényegesebb gócon: a Közép-Keleten, Távol-Keleten és Berlinben az agresszív bázisok felszámolása. Ez a béke ügyének nagy diadala. Az ENSZ és mindazok előtt, akik az Egyesült Nemzetek Szervezetében a népek jószomszédi viszonya ápolásának fórumát akarják látni, az a feladat áll, hogy megakadályozzák az ENSZ tönkretételére irányuló amerikai manőverek érvényesülését.

Forradalom és ellenforradalom Németországban (1918—1919)

Irta ZSIGMOND LÁSZLÓ

„A célt bár rejtse felhő
föntről a messze — bízhatunk:
áldott napunk csak eljő,
meg nem csal csillagunk."
(Karl Liebknecht)

Az elmúlt év bővelkedett nevezetes dátumokban, amint gazdag lesz abban az új esztendő is. S ha a nagy történelmi évfordulók térben és időben, menetükben és jellegükben, arányaikban és jelentőségükben különböznek is egymástól, — egy, és még hozzá alapvető dologban viszont megegyeznek: közös forrásuk és éltető elemük 1917 Októbere volt.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme, Szovjetoroszország létrejötte, fennállása és fennmaradása kezdetét jelentette új történelmi korszaknak annyiban is, hogy lezárult az a több évtizedes fejlődés, amely ugyan hősi harcokban bővelkedett, kimagasló és maradandó eredményekkel büszkélkedhetett, de végső fokon mégis úgy alakult, hogy a döntőnek vélt vagy szánt összecsapások minden alkalommal és kivétel nélkül a proletariátus és szocialista mozgalma vereségével végződtek. Mindezek után magától értetődőnek látszott volna, hogy a munkásmozgalmon a történelmi pesszimizmus váljon úrrá és csüggedten beletörődjön abba, hogy nem képes oly ragyogó győzelmekre, melyeket az annak idején forradalmi osztály, a burzsoázia aratott a halálraítélt rendszer, a feudalizmus felett. S ha ez mégsem következett be, úgy az mindenekelőtt Marx és Engels érdeme, akik már a kezdet-kezdetén, közvetlenül az 1848—1849-es forradalmak bukása után, éppen azoknak a mélyreható elemzése útján tisztázni igyekeztek a polgári és proletárforradalmak kö-

* Részlet Karl Liebknecht „Bizalom" c. verséből, melyet 1918 őszén írt — l.: Karl Liebknecht: Válogatott beszédek és írások. — Budapest, 1954. — 67. old.

zotta gyökeres különbséget. Surgette őket az a körülmény is, hogy mindaddig maguk is az újkor nagy forradalmainak igézete alatt állottak és meg voltak győződve, hogy mindazok a vonások, melyek a XVIII. század angol forradalmát, de főleg a francia forradalmat jellemezték, elválaszthatatlanok a forradalmi harctól általában és "... alkalmazhatók a proletariátusnak a maga felszabadulásáért folytatott harcaira is..."[1] Marxnak és Engelsnek a történelem ezúttal nem adott igazat és minthogy fontosabbnak tartották a munkásosztály sorsát és nagy forradalmi ügyének sikerét, mint az egyéni csalhatatlanság látszatának megőrzését, nem késlekedtek korábbi álláspontjuk felülvizsgálásával. Alig néhány évvel az európai forradalmak elviharzása után, 1852-ben jelent meg Marxnak „Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája" című tanulmánya, amelynek bevezető soraiban a következő mélyértelmű megállapításokat olvashatjuk: „Polgári forradalmak, mint a XVIII. század forradalmai gyorsan rohannak sikerről sikerre, egymást követik a drámai hatások s az emberek és a dolgok mintha tűzfényben izzanának, minden napnak extatikus az uralkodó szelleme; de ezek a forradalmak rövid életűek, hamar elérik tetőpontjukat s a társadalmat hosszú csömör fogja el, amíg megtanulja, hogy forrongási korszakának eredményeit józanul magáévá tegye. Proletárforradalmak ellenben, mint a XIX. század forradalmai, folytonosan bírálják önmagukat, menetük folyton megszakad, visszatérnek ahhoz, amit látszólag már elvégeztek, hogy megint elölről kezdjék, kegyetlenül és alaposan kigúnyolják első kísérleteik félszegségét, gyengeségeit s gyatraságait, úgy látszik, hogy ellenfeleiket csak azért teperik le, hogy az új erőt szívjon a földből s még hatalmasabban támadjon ellenük; mindig visszariadnak saját céljaik határozatlan nagyságától, míg végül kialakul oly helyzet, amely minden visszatérést lehetetlenné tesz s a viszonyok maguk kiáltják: »Hic Rhodus, hic salta!«"[2] — (tettel mutassátok meg, mire vagytok képesek!)

A proletárforradalmaknak a polgári forradalomtól való ilyetén elhatárolása, a szocialista forradalom győzelméhez vezető út jellegzetes vonásainak a kitapintása és szemléltető módon való megfogalmazása nemcsak alapvető elvi iránymutatást jelentett a munkásmozgalom számára, de természetszerűen megnövelte eszmei tisztánlátását, erkölcsi és politikai erejét, oly történelemszemlélet birtokába juttatta, amely valóban méltó volt ahhoz az osztályhoz és mozgalomhoz, amelyre az emberiség legnagyobb feladatának a megoldása várt. Éppen ezért lebecsülését jelentette

[1] Marx—Engels: Válogatott művek. — I. köt. 100. old. Budapest, 1949.
[2] U. o. — 228—229. old.

volna a munkásosztálynak és mozgalmának, ha a tudományos szocializmus történelemszemlélete sugározta optimizmus egyértelmű lett volna a jövő megszépítésével, a győzelemnek egy csapással való megszerzése hiú ígéretével. Marx és Engels bíztak a proletariátusban, nem hallgatták el és nem rejtették véka alá azt a keserű igazságot, hogy „a tőke ellen folyó harc eseményei és viszontagságai, a kudarcok inkább, mint a sikerek..."[3] hosszú és nehéz, de nagyon is tanulságos iskoláját kell a munkásoknak kijárniuk, hogy felismerjék saját felszabadulásuk feltételeit és osztállyá szerveződve oly erővé váljanak, mely alkalmas a politikai hatalom megragadására és gyakorlására, az új társadalmi rendszer megteremtésére. Maga az élet, mindenekelőtt a forradalmi gyakorlat igazolta, hogy a tudományos szocializmus történetszemlélete valóban a munkásosztály testére van szabva. Ez volt és marad a titka annak, hogy a marxista történetfelfogás mint elsőrendű tudatformáló tényező mindenkor elhatározó szerepet játszott abban, hogy az osztályharc folyamán elkerülhetetlen kudarcok, vereségek és bukások ne a lemondás, csüggedés és borúlátás, vagy éppen a megfutamodás, sőt árulás ürügyeivé, hanem új és még nagyobb küzdelmek erőforrásává, a végső, de biztos győzelem zálogaivá váljanak.

*

Mit sem von le Marx és Engels nagyságából, ha az elmélet hűvös és emberfeletti önuralmat igénylő következtetéseinek a falai közül olykor kitörtek és a forradalmi szenvedélytől elragadva közelebb igyekeztek hozni a végső győzelem dátumát. Marxnak nem adatott meg, hogy megélje azt az időt, amikor az általa kikovácsolt szocialista pártok vezetésével a munkásosztály a hatalom meghódításának belátható közelségébe kerül. Engelsnek osztályrészül jutott, hogy tanúja lehessen annak, miként válik a német szociáldemokrácia oly hatalmas politikai erővé, amelynek szakadatlan és feltartóztathatatlannak tűnő növekedése már a fennálló rendszer létét fenyegette. Az előszóban, melyet 1895-ben, élete utolsó évében írt Marxnak „Osztályharcok Franciaországban" című tanulmánya elé, Engels érthető elégtétellel és jóleső örömmel konstatálta a német munkásosztály és szocialista pártja kiemelkedő sikereit, sokat ígérő, sőt a végső győzelem lehetőségét is megcsillogtató kilátásait. Derűlátása, kissé talán túlzott bizakodása ellenére a nemzetközi munkásmozgalom nagy tanítómestere nem mulasztotta el felhívni német elvtársai figyelmét a történelemnek arra a tanulságára, miszerint a régi rendszer urai nem fogják tétlenül nézni az erőviszonyoknak szá-

[3] Marx—Engels: Válogatott művek — I. kot. 100. old. Budapest, 1949 — 8. old.

mukra kedvezőtlen és bizonyos fokon végzetessé váló alakulását, hanem napirendre tűzik a szuronyt és időelőtti összecsapás provokálásával igyekeznek visszafelé fordítani a történelem kerekét.

Az uralkodó osztály fellépésére — a feltételezett formában — nem került sor. Nem azért, mintha a junkerek és nagytőkések Németországának nem állott volna eredetileg szándékában a nyílt és közvetlen erőszak alkalmazása, vagy attól — tekintettel a munkásosztály és szervezetei erejére — visszariadt volna. Ha a feltételezett reakció mégis váratott magára, sőt átmenetileg még a napirendről is lekerült, úgy a magyarázat nem a német szociáldemokrácia erőgyarapodásában, hanem éppen ellenkező előjelű fejlődésében keresendő. A nemzetközi munkásmozgalomnak egykori „erőzöm"-ét és példaképét, a hazai és külföldi reakciónak rettegett ellenfelét, a XX. század első évtizedében aláásta és meggyengítette, majd a háború küszöbén, illetve annak kitörésekor semmivé tette az opportunizmus és revizionizmus, amelynek térhódítását a centrizmus egyengette, felülkerekedését és uralkodóvá válását a dogmatizmus pedig nemcsak megakadályozni nem tudta, de még elő is segítette. Mindezek után a német reakciónak nem állott érdekében annak a jobboldali vezetés alá került tömegpártnak a felszámolása vagy akár csak gyengítése is, amely a munkások és dolgozók millióit fogta egybe szervezetileg, tartotta befolyása alatt eszmeileg és politikailag. A sors iróniája folytán a szociáldemokrácia — elfajult formájában — nélkülözhetetlenné vált az imperialista Németország rendszerében és nem véletlen, hogy a háború folyamán határozott munkamegosztás jött létre a monopoltőke és a kormányszocialisták között. „Augusztus 4-ével — írja Rosa Luxemburg a hírhedtté vált dátumra utalva — a német szociáldemokrácia távol attól, hogy »hallgasson«, rendkívül fontos történelmi funkciót vállalt magára: mint az imperializmus csatlósa a jelenlegi háborúban. Napoleon mondotta egy alkalommal: két tényező határozza meg egy ütközet kimenetelét, a »földi« tényező, mint például térség, fegyverek minősége, légköri hatások stb., és az »isteni« tényező, vagyis a hadsereg erkölcsi állapota, lelkesedése, saját ügyében való hite. A »földi« tényezőről a jelenlegi háborúban német részről a legnagyobb mértékben az esseni Krupp-cég gondoskodott, az »isteni« biztosítása elsősorban a szociáldemokráciára hárul."[4] Hogy ez alatt a gyakorlatban mi értendő, azt az ismert német történész és publicista, Delbrück fecsegte ki, amikor a szociáldemokrácia dicséreteképpen a következőket írta: „Tételezzük fel hogy nem lettek volna ezek a nagy munkásegyesüléseink, hanem

[4] Rosa Luxemburg: Ausgewählte Reden und Schriften — Berlin, 1951 — II. kot 519. old

milliók, mint egyének állottak volna szemben az állammal, úgy nagyon is valószínű, hogy sokan közülük, akiket az általános megmozdulás nem ragadott volna magával, a hadseregbe való behívással szemben passzív, sőt aktív ellenállást tanúsítottak volna. A mozgósításokat 1870 előtt nem egy helyen csak erőszakkal lehetett keresztülvinni. Itt-ott ez még 1813-ban is megesett; ezúttal azonban ehhez hasonlónak még nyoma sem volt...".[5]

Az elismerés felért a legsúlyosabb váddal és a szociálsovinisztáknak érdemeit az imperialisták és militaristák szemében csak növelhette, hogy a pártegységre és pártfegyelemre való hivatkozással sikerült némaságra és hallgatásra kényszeríteni a német baloldal tagjait is. Oly helyzet állott elő, amelynek szükségszerű bekövetkezését Lenin és a bolsevikok már évekkel azelőtt megmondották. A pártegység illúziója és a pártfegyelem helytelen értelmezése a baloldalt a jobboldali vezetés foglyává és kis híján cinkosává tette. A „nem", amely 1914. december 2-án a hadihitelek vitája alkalmával Karl Liebknecht ajkáról elhangzott, széttörte a bűvös kört és annak a jele volt, hogy a német munkásmozgalom legjobbjai, a maroknyi, de a proletár internacionalizmushoz hű csoport felszabadult az átkos illúziók egy része alól. Liebknecht bátor fellépése nagy és történelmi jelentőségű tett volt, de még nem jelentette a bolsevik párt létrejötte és története tanulságainak maradéktalan levonását. Pedig erre hívta fel újólag a figyelmet az OSZDMP külföldi szekcióinak 1914 őszén Svájcban megtartott konferenciája. Nem utolsó sorban éppen a németországi fejleményekre utalva a konferencia leszögezte: „Káros illúzió volna azt remélni, hogy az opportunistáktól való teljes szervezeti elkülönülés nélkül vissza lehet állítani az igazi szocialista Internacionálét."[6] Sajnálatos módon 1914 végén nem került sor szervezeti szakításra és ezt csak részben pótolhatta az az eszmei és politikai elhatárolódás, melyet a német baloldal 1915 márciusában kezdeményezett. Wilhelm Pieck lakásán gyűltek össze a baloldal képviselői, köztük Karl Liebknecht, Franz Mehring és még mások (Rosa Luxemburg nem lehetett jelen, mert előzőleg letartóztatták) és elhatározták „Die Internationale" címen új folyóirat kiadását. Az első szám áprilisban meg is jelent és nemcsak címével, de tartalmával is dokumentálni kívánta a forradalmi munkásmozgalom alapelvéhez, a proletárinternacionalizmushoz való hűséget. A reakció gondoskodott arról, hogy a „Die Internationale"-nak csupán egyetlen száma jelenhessen meg, de a terror nem tudta a német inter-

[5] Illustrierte Geschichte der deutschen Revolution. — Berlin, 1929. — 109. old.

[6] V. I. Lenin művei. 21. kotet, 154. old. Budapest, 1951.

nacionalistákat elnémítani, törés nélkül, semmitől vissza nem rettenve folytatták politikai felvilágosító munkájukat. Egymást érték a röpiratok, melyek közül kiemelkedik Liebknecht májusi írása: „Minden nép főellensége saját országában van!" — foglalja össze mondanivalója lényegét Liebknecht és következtetéseit fenntartás nélkül alkalmazza saját országára is, amidőn így folytatja: — *A német nép főellensége Németországban áll: a német imperializmus, a német háborús párt, a titkos német diplomácia.* Arról van szó, hogy a német nép ezt az ellenséget saját országában győrje le, legyűrje a politikai harcban, együttműködve a többi ország proletariátusával, amelynek harca hazai imperialistái ellen folyik."[7]

Amidőn 1915 nyarán „A szocializmus és háború" c. cikkében Lenin áttekintést adott a nemzetközi munkásmozgalom általános helyzetéről és jellemezni próbálta az egyes irányzatokat, a legnagyobb dicséret hangján emlékezett meg a német baloldalról, melynek jelentősége túlnőtt az ország határain. „Világos — írta Lenin —, hogy egy *nemzetközi* marxista szervezet csak akkor jöhet létre, ha a *különböző* országokban megvan a készség arra, hogy önálló marxista pártot teremtsenek. Németországnak, mint a legrégibb és legerősebb munkásmozgalom országának döntő jelentősége van."[8] Éppen ezért nemcsak a németországi belső fejlődés, hanem a nemzetközi munkásmozgalomnak a forradalmi szocializmus talaján való megújulása szempontjából is elsőrangú fontossága volt annak, hogy milyen irányban halad a német baloldal. Bár a munkásmozgalom egyes irányzatai közötti küzdelem kimenetele elsősorban a belső erőviszonyok alakulásától függött, mégis különös felelősség terhelte az oroszországi forradalmi irányzatot, a bolsevik pártot. Ennek tudatában írta Lenin: „Mi, orosz szociáldemokraták, magától értetődően a legcsekélyebb mértékben sem igényeljük magunknak azt a jogot, hogy német baloldali elvtársaink belső ügyeibe beavatkozhassunk. Megértjük, hogy csak ők maguk lehetnek teljesen illetékesek arra, hogy a helyi viszonyokkal és az idővel számolva, meghatározzák az opportunisták ellen folytatott harc módszereit. De jogunk és kötelességünk, hogy a dologról őszintén megmondjuk véleményünket."[9] A bírálatot, amellyel a szóbanforgó cikkében Lenin a német baloldalt általában, Klara Zetkint, a háborúellenes nőmozgalom bátor harcosát személy szerint illette, ugyanaz a segíteni akaró kritikai szándék vezérelte, mint Rosa Luxemburg „A szociáldemokrácia válsága", vagy más néven

[7] Karl Liebknecht: Ausgewählte Reden, Briefe und Aufsätze. — Berlin, 1952. — 301. old.
[8] V. I. Lenin művei. 21. kötet, 333. old. Budapest, 1951.
[9] U. o. — 330. old.

„Június-brosúra" címen ismert tanulmánya bonckés alá vételét. Annak hangsúlyozásával, hogy „Június brosúrája nagyjában és egészében pompás marxista munka és teljesen lehetséges, hogy fogyatékosságai bizonyos fokig csak véletlen jellegűek,"[10] Lenin szükségesnek tartotta megemlíteni, hogy kritikai megjegyzéseit csak a marxistáknál elengedhetetlen önbírálat és azoknak a nézeteknek mindenirányú ellenőrzése kedvéért tette meg, „amelyeknek az III. Internacionálé eszmei alapjául kellett szolgálniuk."[11] Az utóbbinak a megteremtése viszont lehetetlen volt az opportunistákkal és centristákkal való szervezeti szakítás nélkül. Ebből a szempontból már figyelemreméltó, de még kezdeti lépésnek volt tekinthető a német internacionalistáknak 1916 januárjában tartott országos értekezlete, ahol elfogadták a Rosa Luxemburg által kidolgozott „Irányelvek"-et.[12] Jogosan állapította meg Lenin 1916 októberében írott „Június brosúrájáról" c. cikkében, hogy „az egész forradalmi marxizmus óriási fogyatékossága Németországban az, hogy hiányzik az egybeforrott illegális szervezet, amely következetesen tartaná magát vonalához és az új feladatok szellemében nevelné a tömegeket: az ilyen szervezeteknek mind az opportunizmussal, mindpedig a kautskyzmussal szemben határozott álláspontot kellene elfoglalnia."[13] S hogy ez, ha megkésve is, de be fog következni, abban Lenin, aki igen nagyrabecsülte a német baloldal hősi harcát, nem kételkedett. „A szociálsovinisztákkal folytatott harcuk előrehaladása erre *fog vezetni* — vélekedik Lenin. — Már pedig ők határozottan keményen, *őszintén* harcolnak *saját* szociálsovinisztáik ellen ..."[14] Ennek jegyében került sor 1916 folyamán az ún. Spartakus-levelek kiadására, ennek lett imponáló seregszemléje a május 1-i háborúellenes tüntetés, amelynek szónoka Karl Liebknecht volt.

Liebknecht elítéltetésével és a bíróság előtt tanúsított bátor magatartásával kapcsolatban írta Rosa Luxemburg 1916 őszén a következő sorokat: „Liebknecht bilincsei lehullanak, amikor a német szociáldemokrácia a nemzetközi szocializmus elárulásának Kain-jegyét homlokáról letörli, amikor asszonyok és férfiak milliói a hátországban ugyanúgy, mint a lövészárkokban elszánják magukat arra, hogy rettenthetetlenül, mint Liebknecht, odakiáltsák: Le a háborúval! Le a kormánnyal!"[15] Kerek két esztendő múlott el addig, amíg ez bekövetkezett és a forradalmi erjedés, amelynek az oroszországi februári forradalom híre, majd

[10] V. I. Lenin művei. 22. kötet, 318. old. Budapest, 1951.
[11] U. o. — 318. old.
[12] Rosa Luxemburg: Válogatott beszédek és írások. — Budapest, 1958. — 199—202. old.
[13] V. I. Lenin művei. 22. kötet. Budapest, 1951. 319—320. old.
[14] U. o. — 332. old.
[15] Rosa Luxemburg: id. mű: II. köt., 571. old.

a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme újabb tápot adott, mindent elsöprő forradalmi hullámmá erősödött. A lázadás a flottában 1917 nyarán, majd a bresztlitovszki gyalázatos német békefeltételek ellen elemi erővel kirobbanó hatalmas sztrájkok 1918 januárjában, mind arról tanúskodtak, hogy érlelődik a forradalom Németországban. Érlelődött, de még nem kezdődött meg és ezért teljes mértékben igaza volt Leninnek, amikor a „Pravda" 1918. január 28-i és március 1-i számában szembeszállt azoknak a véleményével, akik eltúlozták a németországi helyzet megítélését. „Talán úgy vélik a határozat szerzői — írja Lenin —, hogy a forradalom Németországban már megkezdődött hogy a forradalom ott már nyílt, az egész nemzetet átfogó polgárháborúvá fejlődött, hogy ezért erőnket a német munkások támogatására kell fordítanunk, sajátmagunknak el kell pusztulnunk. („elveszítjük a Szovjethatalmat"), hogy *megmentsük* a német forradalmat, amely már megkezdte döntő harcát és amelyet súlyos csapások érnek? E szerint az álláspont szerint mi pusztulásunk árán elvonnók a német ellenforradalom erejének egy részét és ezzel megmentenők a német forradalmat.

Teljes mértékben feltehető, hogy ilyen előfeltételek mellett nemcsak „célszerű", (ahogy a határozat szerzői mondták), de éppenséggel *kötelező* volna a vereség lehetőségét, a Szovjethatalom elvesztésének lehetőségét megkockáztatni. De világos — hangzik Lenin ellenvetése —, hogy ezek az előfeltételek nincsenek meg. A forradalom Németországban érlelődik, de tudjuk, hogy még nem érkezett el a robbanásig, a polgárháborúig. A német forradalom érlelődését mi nyilván nem segítenénk elő, hanem *akadályoznánk*, ha „megkockáztatnánk azt, hogy elveszítjük a Szovjethatalmat". Ezzel a német reakciót segítenők, a német reakció malmára hajtanók a vizet, megnehezítenők a németországi szocialista mozgalom helyzetét, eltaszítanók a szocializmustól a német proletárok széles tömegeit, amelyek még nem csatlakoztak a szocializmushoz, amelyeket elijesztene Szovjet-Oroszország leverése, mint ahogy az angol munkásokat elijesztette az 1871-es Kommün leverése."[16]

Lenin érvelésének a helyességét a későbbi események teljes mértékben igazolták. Szovjet-Oroszország, a forradalom góca és központja fennmaradt, példamutatása nyomán eddig nem tapasztalt lendületet vettek a forradalmi és nemzeti-függetlenségi mozgalmak az egész világon, de különösen Kelet- és Délkelet-Európában, szétesett a népek második számú börtöne, az Osztrák—Magyar Monarchia, amely a háború folyaman mindinkább az imperialista Németország szolgaságába süllyedt. Szovjet-Orosz-

[16] V. I. Lenin művei. 27. kötet. Budapest, 1952. — 57—58. old.

ország létrejötte semmivé tette, a Habsburg-birodalom romjain kialakuló új nemzeti államok. ténye megrendítette a német imperializmus és militarizmus helyzetét és közvetett, de le nem becsülhető segítséget jelentett ahhoz a harchoz, melyet a német munkásosztály, a német nép milliói folytattak saját elnyomóik ellen. A proletár internacionalizmus eszméihez hű maradt német baloldal történelmi érdeme, hogy ezt az összefüggést felismerte és tudatosítását, a háború nehéz viszonyai közepette, a nacionalizmus és sovinizimus szennyes árjával mit sem törődve, vállalta. Amikor 1918 elején, a béketárgyalások megszakadása után a német hadvezetés új rohamra indította csapatait Szovjet-Oroszország ellen, a Spartakus-csoport felemelte hangját a szocializmus országának védelmében és kötelességének tartotta, hogy felhívja a német nép figyelmét arra, hogy milyen következményekkel jár majd — nem utolsó sorban — a német munkásosztály számára az intervenció esetleges sikere. „De a nemzetközi szocializmusnak ez a gyalázatos elárulása — hangzik a röpirat szövege azzal kapcsolatban, hogy katonaruhába öltözött német dolgozók, szocialisták és szervezett munkások még mindig birkamódra alávetették magukat a Szovjet-Oroszország elleni háborúra hívó újabb parancsnak — nem maradt büntetlen. Azáltal, hogy német munkástömegek szolgái engedelmességgel Európa szabadsága elleni hóhérszolgálatra hagyják magukat felhasználni, csak új láncokat és korbács-csapásokat készítenek elő saját maguk számára. A német reakció, melyet saját kezükkel példátlan hatalmi pozícióhoz, világuralomhoz juttattak, a háború másnapján ostorral és skorpiókkal fog a német néptömegekre rátörni. Miután a német proletár a forradalmi munkásmozgalmat és a szabadságot keleten megfojtotta, a hazai reakció az ő torkának fog rohanni. Oroszországnak, Finnországnak a hóhérai szégyenteljes szolgai teljesítményük következményeit érezni fogják saját bőrükön a bérezésnél, a szociális törvényhozásnál, az adóztatásnál, politikai jogfosztásban; lépésről lépésre nyúzzák majd le a háború után a német munkásról a bőrt. Minket, német munkásokat, akiket most az orosz és finn szabadság gyilkosaiként használnak fel és használnak ki, bennünket végül is a német reakció, melyet vérünkkel kövérre hizlaltunk, rúgással fog jutalmazni és rokkantjaink és árváink koldulni mennek."[17] És a bátor kiállás nem volt egyedülálló. Amikor 1918 nyarán a moszkvai német követ ellen az oroszországi és nemzetközi ellenforradalom megbízásából provokációs céllal elkövetett merényletet a német imperialisták és militaristák egyik, de befolyásos csoportja arra akarta felhasználni, hogy a nyugaton és más irányban várható

[17] Dokumente und Materialien zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung. — (Berlin, 1957.) Band 2 129—130 old.

veszteségekért keleten kárpótolja magát, ismét az internacionalisták hallatták tiltakozásukat, felszólították a német népet: ne engedje megbecsteleníteni nevét, tegye jóvá azt a gyalázatot, melyet az orosz forradalom elleni pribékszolgálattal a közelmúltban magára kent.[18]

*

Amidőn ez a felhívás elhangzott, a háború menete a végkifejlődés felé közeledett. Nehány hónappal később, 1918 szeptemberében a császári Németország harapófogóba került. A hátországban és a hadseregben mind szélesebb körben terjedt a forradalmi hangulat, s erősödése már a rendszer létét fenyegette, a frontokon válságosra fordult a helyzet és előrevetette rémképét a katonai vereség, sőt összeomlás. A német imperializmusnak és militarizmusnak mindeddig legmagabiztosabb és alkura nem hajló képviselői is kezdték belátni, hogy a háború folytatása súlyos veszélyeket rejt magában uralmuk fenntartása és megőrzése szempontjából. Utolsó mentségnek a „forradalom felülről" taktikája kínálkozott, melynek gondolata szeptember végén merült fel felelős politikai és katonai körökben. Gyakorlati alkalmazását jelentette a liberális hírében álló Miksa badeni herceg kormányalakítása október első napjaiban. Az új birodalmi kancellárra és minisztertársaira az a feladat várt, hogy a tönk szélére jutott német kapitalizmust az országon belül, kisebb-nagyobb reformokkal, katonai és nemzetközi vonatkozásban pedig a wilsoni pontok és frazeológia kisajátításával és viszszájára fordításával pillanatnyilag lélegzetvételhez juttassák.

Végzetes, de egyáltalában nem váratlan és meglepő módon a német uralkodó osztályok manővere nem lebecsülendő támogatásra talált a többségi szociáldemokrácia jobboldali vezetősége részéről. A szocialista miniszterek bevonása a kormányba mindenekelőtt azt a célt szolgálta, hogy megzavarja a német nép és munkásosztály kialakuló tisztánlátását. A jobboldali szociáldemokráciának a fennálló rendszer védelme szempontjából oly nélkülözhetetlen politikai diverzióját egészítette ki az a tudatos elméleti zavarkeltés, amelynek egyik hírhedt és egyben tipikus terméke Karl Kautskynak „A proletariátus diktatúrája" című pamfletje volt. A német forradalom győzelme szempontjából oly döntő periódusban Kautsky, aki ezidőtájt a többségi szociáldemokrata pártból kiábrándult és zömében becsületes szocialistákat tömörítő „Németország Független Szociáldemokrata Pártja" tagja és egyik vezető egyénisége volt, legfőbb feladatának azt tekintette, hogy a proletárdiktatúra fogalmát meghamisítsa, a burzsoá és proletár demokrácia közötti gyökeres különbséget tagadja, a győzelmes szocialista forradalom államát, Szovjet-

[18] U. o. — 177. old.

oroszországot megrágalmazza és a német nép szemében befeketítse. Az a munkamegosztás, mely ily módon a többségi szociáldemokraták és annak „ellenzéke", Kautsky között kialakult, csak sürgetőbbé tette az általa képviselt irányzat elleni eszmei-politikai harc fokozását. A német baloldal ezen a téren eddig is nagy munkát végzett, de egyedül nehezen tudott volna megbirkózni a feladattal. Felbecsülhetetlen segítséget jelentett számára Leninnek a „Pravda" október 9-i számában megjelent „A proletárforradalom és a renegát Kautsky" c. rövidebb cikke, amely az alapgondolatait tartalmazta annak a készülő, hasonló című, de nagyobb lélegzetű tanulmánynak, amely ízekre tépte Kautsky téziseit és azóta is az opportunizmus elleni elméleti és eszmei harc gazdag fegyvertáraul szolgál.

A többségi szocialisták újkiadású „louisblanc"-izmusát, Kautsky „tiszta demokrácia"-ját szervesen egészítette ki az a diplomáciai manőver, melyet az új kormány annak érdekében folytatott, hogy a tegnapi ellenséggel való megegyezés révén lélegzetvételhez jusson és maradék erejével a számára pillanatnyilag legfőbb veszély, a hazai forradalmi mozgalom ellen fordulhasson. S miközben folyt a nyílt kenyértörésre való felkészülés, spanyolfalul a néptömegekkel csúfot űző szociális demagógia szolgált és az illúziók káros hatását csak fokozta a szocialistáknak a kormányban való részvétele. „A szocializálás útban van" — harsogta az időnyerésre törő ellenforradalom propagandája, hogy elaltassa a német nép forradalmi éberségét — és nem is eredménytelenül. Megnőtt annak a veszélye, hogy a forradalom elsekélyesedik és hullámai homokra futnak. A Spartakus-csoport október 7-i országos konferenciájának és az ott elfogadott határozatoknak — hibái és hiányosságai ellenére — történelmi érdeme, hogy a forradalom érlelődése szempontjából oly kritikus időszakban helyes mederbe igyekezett terelni a spontán erővel feltörő forradalmi mozgalmakat és kijelölte a forradalom előtt álló legfontosabb feladatokat. Lenin a legnagyobb megelégedéssel és örömmel értesült a Spartakus-csoport munkájáról és levelében, melyet október 18-án[19] intézett német elvtársaihoz, kifejezésre juttatta abbeli véleményét, hogy a német internacionalisták megmentették a német munkásmozgalmat és a német proletariátus becsületét. Reményét fejezte ki a továbbiakban, hogy a forradalom érlelődése, a döntő pillanat bekövetkezése helyén találja majd a Spartakus-csoport tagjait és híveit. És ebben nem is kellett csalódnia, a német baloldalnak kiemelkedő szerepe volt abban, hogy a forradalom lendülete nem hanyatlott, hogy ereje nem forgácsolódott még jobban szét, sőt képesnek bizonyult arra, hogy október utolsó napjaiban kiszabadítsa

[19] Dokumente. — Id. mű: 255. old.

börtönéből Karl Liebknechtet, akinek személye valóságos szimbólummá lett a békéért, demokráciáért és szocializmusért vívott harcban, amely november első napjaiban a nyílt összeütközés szakaszába lépett. A forradalom hatalmas csapásai alatt egymás után kapituláltak a reakció erődei és alig néhány nap alatt a forradalom hulláma elérte a birodalom fővárosát és központját. A forradalom győzelme kiszabadította börtöneiből az imperializmus és militarizmus elleni küzdelem bátor harcosait, köztük Rosa Luxemburgot is és november 9-én kitűzték Berlinben is a proletariátus diadalmas vörös lobogóját. Nevét írta címlapjára a Spartakus-csoport új napilapja, a „Rote Fahne". Első szavai a német munkásosztályhoz és Szovjetoroszországhoz szóltak. „A Rote Fahne ... — hangzik az üzenet — első és legforróbb üdvözletét a szövetséges szocialista Szovjetköztársaságnak küldi és kéri, hozzák orosz testvéreink tudomására, hogy a berlini munkásság az orosz forradalom első évfordulóját a német forradalom véghezvitelével ünnepelte meg.[20]

Valóban nem lehetett méltóbban megünnepelni 1917 Októbere évfordulóját, mint ezt a német proletariátus tette. Mégis — amint erre a „Rote Fahne" már az első pillanattól kezdve rámutatott — „nem a véghezvitt feletti örömrivalgás, nem a földre tepert ellenség feletti diadal, hanem a legszigorúbb önkritika és az energiának vaserővel való összefogása a helyénvaló, hogy a megkezdett művet tovább folytassák. Mert a véghezvitt még csekély és az ellenség még nincs legyőzve".[21] A figyelmeztetés nagyon is jogosult volt és megszívlelése a hetek, sőt napok múlásával mind sürgetőbbé vált. A császári Németország, a német imperializmusnak és militarizmusnak mindeddig megrendíthetetlennek vélt uralmi rendszere ugyan összeomlott, de meg nem semmisült. Bár azok a csapások, amelyeket a szembenálló imperialista koalíció, az antant katonai erői mértek Németországra és szövetségeseire, súlyosak voltak, mégis önmagukban nemcsak elégtelenek, de alkalmatlanok lettek volna arra, hogy a német imperializmust és militarizmust — véglegesen és maradék nélkül — megsemmisítsék. Nagy-Britannia, Franciaország és az Egyesült Államok háborús célja csupán az imperialista versenytárs meggyengítése és kordában tartása volt. Attól a pillanattól kezdve azonban, hogy a háború menetének alakulása, de főleg a németországi forradalom érlelődése a német kapitalista rendszer alapjait kezdte fenyegetni, az antant vezető hatalmai növekvő megértést tanúsítottak a tegnapi ellenféllel szemben és bizonyos garanciák mellett késznek mutatkoztak lélegzetvételhez juttatni az új és valamennyiük szempontjából közös

[20] U. o. — 343 old.
[21] U. o. — 108. old.

ellenség: a forradalom elleni harc sikeres megvívása érdekében. Amidőn 1918. november 11-én, alig néhány nappal a német forradalom győzelme után, fegyverszünetet kötöttek Németországgal, úgy Clémenceaut, Lloyd Georgot és Wilsont erre a lépésre nem a béke akarata indította (hiszen egyidejűleg újult erővel készültek a szovjetellenes intervencióra), hanem az a törekvés, hogy elősegítsék a letörését annak a forradalomnak, amelynek győzelme és szocialista forradalommá való átnövése nemcsak a német, de a nemzetközi reakció számára is kiheverhetetlen csapást jelentett volna és új helyzetet teremtett volna nemcsak Európában, de az egész világon. A tét kétségtelenül nagy volt és a hazai, valamint a külföldi ellenforradalom képviseletei nagy aggodalommal, de korántsem tétlenül szemlélték az erőviszonyok alakulását Németországban. Miután nyílt és közvetlen erőszakos lépésre erejükből nem futotta, fő reménységüket a többségi szocialista párt jobboldali vezetőségébe vetették. Annak ellenére, hogy a Spartakus-csoport, személy szerint Liebknecht, akinek a kormányban való részvételt felajánlották, feltételként követelték a burzsoáziának és a vele együttműködő szocialsovinisztáknak a hatalomból való kizárását, a független szocialisták megalkuvó együttműködése folytán létrejött az új kormány, amely hivalkodó módon és — tekintettel a forradalmi helyzetre — nagyon is átlátszó célzattal — magát a „népi megbízottak" testületének nevezte. Az osztályegyüttműködés, a „louis blanc"-izmus sajátos változata ezúttal a független szocialisták vezetői opportunista politikájának gyümölcseként minden előzőnél nagyobb veszélyt és következményeiben végzetesebb diverzió lehetőségét rejtette magában. A független szocialisták részvétele a kormányban, általában tevékenységük számos igen felelős funkcióban a gyakorlatban csak azt eredményezhette, hogy az ellenforradalomnak lehetősége nyílott rendeznie sorait és felkészülhetett a fegyveres leszámolásra. S hogy ez nem várat sokáig magára, erre november és december folyamán számos jel mutatott. Az ellenforradalom erői különböző jogcímeken és tetszetős elnevezések alatt szervezkedni és fegyverkezni kezdtek. Kölnben például az ottani főpolgármester, Adenauer szervezte a polgárőrséget — mint az ún. „közjóléti bizottság" egyik vezetője.[22]

A történelmi szellemidézés, a nagy francia forradalom jelmezeinek, sőt egyes jelszavainak kisajátítása nem volt véletlen, és határozott politikai célokat szolgált. A XVIII. század francia forradalmának alkotmányozó nemzetgyűlését azért ásták ki a lomtárból, hogy szembeállíthassák a korszerű forradalmi intézménnyel: a munkás- és katonatanácsokkal. Ellentétben a munkás-, és katonatanácsokkal, mint osztályszervezetekkel, a nem-

[22] Illustrierte Geschichte... Id mű: 218. old

zetgyűlésre az a feladat hárult volna, hogy mint „osztályok feletti" intézmény fungáljon a legkritikusabb időszakban és abban képviselői útján „az egész »nép«, az egész »nemzet« legyen hivatott arra, hogy a forradalom további sorsáról többségi határozattal döntsön".[23] A gyakorlat nyelvére lefordítva ez viszont azt jelentette: meg kell akadályozni, hogy a munkásosztály szétẗrje a régi államgépezetet és új, proletár gépezettel cserélje fel. Arról volt szó, hogy még idejében ki kell venni a hatalmat a munkásosztály kezéből és vissza kell származtatni a burzsoáziának vagy uralma útját egyengető kispolgári demokráciának. És ha ez a folyamat megindult, úgy ebben a reakció nem lebecsülendő segítségben részesült eszmei és elméleti vonatkozásban Kautsky részéről, politikai téren a független szocialisták oldaláról. „A proletárforradalom és a renegát Kautsky" című tanulmányban Lenin jogosan vetette szemére Kautskynak, hogy „a demokrácia" jogi, formális, a burzsoázia uralmát leplező és tömegeket ámító fogalmával intézi el a kérdést és *megfeledkezik* arról, hogy a valóságban a „demokrácia" hol a *burzsoázia diktatúráját* fejezi ki, hol a magát ennek a diktatúrának alárendelő nyárspolgárság tehetetlen reformizmusát stb."[24] De éppen ezt a „demokráciát" kellett volna megtestesítenie annak a nemzetgyűlésnek, melynek prókátoraivá váltak nemcsak a mindenfajta népképviseleteknek eddig legnagyobb ellenzői és ellenségei, a junkerek és monopoltőkések (akiknek a régi szervezetei, tekintettel a helyzet követelményeire, „demokrata" és „népi" jelzőkkel mázolták át cégéreiket), valamint a kispolgári demokrácia másodvirágzását élő és kezdettől fogva fonnyadt politikai hajtásai, de a független szocialisták pártjának jobboldali és centrista elemei is. Szükségszerűen ki kellett éleződnie tehát az ellentéteknek — a nemzetgyűlés contra tanácsok kérdésében — a független szocialista párton belül egyrészt a baloldal, másrészt az opportunisták és ingadozók között. Bonyolította a helyzetet, hogy a Spartakus-csoport annakidején, amikor 1917 tavaszán a „Németország Független Szociáldemokrata Pártja" megalakult, politikai és ideológiai önállóságának megőrzése mellett, szervezetileg az új párt keretén belül helyezkedett el. Hogy ez helytelen volt, és előbb–utóbb végzetes következményekkel fog járni, arra a német baloldal egyes irányzatai, így mindenekelőtt a brémai baloldali radikálisok ismételten rámutattak. Elvi álláspontjuk igazát az események teljes mértékben igazolták és maga az élet bizonyította be, hogy nemcsak a szociálsovinisztákkal, de a centristákkal is lehetetlen a szervezeti együttélés és csak egyetlen következménye lehet: a baloldal a centrista vezetés foglyává

[23] Rosa Luxemburg. Id. mű: II. kötet, 603. old.
[24] V. I. Lenin művei. 28. kötet, 308. old. Budapest, 1952.

és megalkuvó politikája cinkosává válik. Mehring nyílt levelében, melyet 1918. június 3-án intézett a bolsevikokhoz, a német munkásmozgalom egyes irányzatait jellemezve, a független szocialista pártról nagyon találólan a következőket írja: „Mint személyekről, tagjairól nem szabad semmi rosszat mondani; vannak nagyon derék fickók közöttük és bizonyára valamennyien a legjobbat akarják. De mint párt, nem születtek kedvező csillagzat alatt. Csak nagyon későn és nagyon vonakodva váltak el a kormányszocializmustól, amelynek bűneiben nagyon is sokáig osztoztak; és nem is közös és világos meggyőződés alapján tevődtek össze, hanem sok és köztük fontos kérdésben megoszlanak véleményeik; ami őket összeköti, az nem az a jelszó: előre!, hanem az a jelszó: hátra!

Ők a régi német szociáldemokráciájukat akarják vissza, úgy, ahogy 1914. augusztus 4-e előtt volt. A »régi bevált taktikához« akarnak visszatérni a »ragyogó győzelmekkel« egyik birodalmi gyűléstől a másik birodalmi gyűlésig és a »revizionizmus« elleni győztes küzdelmekhez egyik kongresszustól a másik kongresszusig. A független szociáldemokráciának ez a sajátos célja azonban nem más, mint utópia — és még hozzá reakciós, — állapítja meg helyesen Mehring. — Hullát akar kiásni és új életre akarja mázolni. Az egykori német szociáldemokrácia »régi bevált taktikájával« a kapitalista diadalszekér taposó kerekei alatt nyugszik. Nem létezik többé; csak egy német szociáldemokrácia van, olyan, amivé 1914 augusztusában lett.

A független szociáldemokraták ezen vágyódása oly múlt után, mely sohasem tér vissza, megfelel a jelen hajtóerői iránti teljes vakságnak "[24/a] — foglalja össze véleményét Mehring, hogy azután a továbbiakban szembeállítsa velük azt a baloldalt, amelynél a marxizmus alapvető tételeihez való hűség párosult az új történelmi korszakból adódó feladatoknak alkotó módon való megoldásával és éppen ezért méltó örökösének bizonyulhatott a német munkásmozgalom legjobb hagyományainak. Egy dologban azonban — ismeri el Mehring — a baloldal is tévedett és helytelenül járt el éspedig abban, hogy abban a hiszemben, hogy előre tudja lendíteni a forradalmi mozgalmat, ha laza formában is, de szervezetileg a független szocialista párt keretében helyezkedett el és maradt.

Ez volt az a pont, ahol a német baloldal messze lemaradt nagy példaképe, a bolsevik párt mögött. Mehring levele befejező részében a német munkásosztály forradalmi szárnyának baráti és őszinte üdvözletét tolmácsolta a bolsevikoknak, akikben új Internacionálé erőteljes előharcosait csodálták. Azét az Internacionáléét, amelyről az „Irányelvek" is egykor kimondották:

[24/a] Dokumente, Id. mű: 159—160. old.

„Minden igazi szabadság egyetlen védelme ma az imperializmus elleni forradalmi osztályharc. A proletárok hazája, melynek védelmét minden más cél fölé kell helyezni, a szocialista Internacionálé".[25] Mindezek után mintegy magától értetődőnek látszott volna a bolsevik párt történetének legfontosabb tanulságának megszívlelése: az önálló, új típusú leninista párt megteremtése. De ez még késett. Már kuszobon állott a forradalom Németországban és még mindig nem volt céltudatos és önálló vezető ereje, nem volt kommunista párt. Október 9-én, egy hónappal a forradalom győzelme előtt „A proletárforradalom és a renegát Kautsky" című brosúrája befejező soraiban írta Lenin: „Európa legfőbb baja és veszélye az, hogy *nincs* Európában forradalmi párt. Van pártjuk az árulóknak, mint a Scheidemannok, Renaudelek, Hendersonok, Webbek és társaik, vagy olyan lakájlelkeknek, mint Kautsky. Forradalmi párt nincs.

A tömegek hatalmas forradalmi mozgalma természetesen pótolhatja ezt a hiányt, de ez mégis nagy baj és nagy veszély.

Ezért mindenképpen le kell lepleznünk a Kautsky-féle renegátokat, hogy ezzel támogassuk a valóban internacionalista proletárok forradalmi *csoportjait*, amelyek *minden* országban megvannak."[26] Ilyen csoport volt Németországban a baloldal és a legsurgősebb teendő az volt, hogy a bolsevik párt mintájára új típusú szervezetté, kommunista párttá fejlődjön. Erre, ha megkésve és csak a forradalom kirobbanása után, de még 1918 folyamán sor került. Néhány hét tanulságai rendkívül meggyorsították a tisztulási folyamatot és a forradalmi gyakorlat minden kétséget kizáróan bebizonyította, hogy az út, melyet egykor a bolsevikok választottak, a spartakisták számára is az egyedül járható. Tudatossá vált, ha késón is, de még idejében, hogy nemcsak a szociálsovinisztákkal, de a centristakkal is lehetetlen a szervezeti egység. Ennek adott kifejezést a „Rothe Fahne" november 19-i vezércikke, amelyben Liebknecht sok év szomorú tapasztalata alapján arra a végső következtetésre jutott, hogy „nem minden »egység« kölcsönöz erőt. Egység tűz és víz között — írja a Spartakusz-csoport lapja — eloltja a tüzet és gőzzé változtatja a vizet; egység farkas és bárány között kiszolgáltatja a bárányt a farkas falánkságának; egység proletariátus és uralkodó osztályok között feláldozza a proletariátust: egység árulókkal, vereséget jelent"[27] Az egység — összegezi véleményét Liebknecht — csak egyértelmű s világos álláspont alapján, kíméletlen kritika eredményeképpen jöhet létre. „Csak kíméletlen kritikából származhat világosság; csak világosságból egység;

---

[25] Rosa Luxemburg: Válogatott beszédek és cikkek — Id. mű: 202. old.
[26] V. I. Lenin művei. — 28. kötet, 104—105. old. Budapest, 1952.
[27] Dokumente Id. mű: 429 old.

csak a felfogás, a cél és akarat egységéből az erő a szocializmus új világa megteremtéséhez."[28]

E megállapítások, melyek a baloldal túlnyomó többségének véleményét fejezték ki, a német munkásmozgalom menetében beálló fordulatnak voltak az előhírnökei. A „Rote Fahne" hasábjain egymásután láttak napvilágot azok az írások, melyek kíméletlenül ostoroztak mindenfajta megalkuvást és nyílt színvallásra igyekeztek kényszeríteni a független szocialista pártot. November 29-én jelent meg Rosa Luxemburg cikke, amely Németország Független Szociáldemokrata Pártja kongresszusának azonnali összehívását sürgette, hogy véget vessen mindannak a felemásságnak és kétértelműségnek, amely a párt politikáját mindeddig jellemezte. Majdnem egy hónap múlott el anélkül, hogy Rosa Luxemburg felhívása meghallgatásra talált volna. De az idő közben nagyon is sürgetett és minden további késlekedés azzal fenyegetett, hogy nemcsak a forradalom továbbvitele válik lehetetlenné, de a már kiharcolt vívmányai is veszendőbe mennek. A Spartakus Szövetség központi titkársága nevében éppen ezért Wilhelm Pieck december 22-én azzal a megkereséssel fordult a független szocialista párt vezetőségéhez, hogy legkésőbb december végéig hívják össze a kongresszust és kímélet nélkül számoljanak le mindazokkal, akik a forradalom és a szocializmus ügyének cserbenhagyásáért vagy elárulásáért felelősek.[29] Miután a válasz a határidőig, december 25-ig nem érkezett be, illetve a független szocialisták lapja, a „Freiheit" a december 24-i számában tudatta, hogy a pártvezetőség a kongresszus összehívását nem tartja lehetségesnek, nem maradt más hátra, mint a centristákkal való szervezeti szakítás és az önálló párt megalakítása. December 29-én a „Rote Fahne" vezércikkben jelentette be a Spartakus Szövetség országos konferenciájának összehívását és rövid áttekintést adva a német munkásmozgalom elmúlt négy esztendejéről, megindokolta olvasói előtt az új párt létrehozatalának szükségességét. Egy nappal később, december 30-án összeült az alakuló kongresszus, amelyen kimondották: „A FSZDP-tal való szervezeti kapcsolatainak megszüntetésével a Spartakus Szövetség önálló pártként alakul meg Németország Kommunista Pártja (Spartakus Szövetség) néven."[30] A kongresszus másnapján elfogadták új programját, amelyet első ízben a „Rote Fahne" december 14-i száma közölt „Mit akar a Spartakus Szövetség" címmel. Jelentőségét csak növeli, hogy amikor 1919 elején napirendre került a III. Internacionálé megalakítása, az összehívást bejelentő manifesztum az új nemzetközi szervezet alapjául azo-

[28] U. o. — 430. old.
[29] U. a. — 646—647. old.
[30] U. a. — 688. old.

kat az elveket jelölte meg, amelyek a bolsevik párt és a német Spartakus Szövetség programjában szerepeltek. Hogy a bolsevikok mily nagy fontosságot tulajdonítottak a német kommunista párt létrejöttének, azt a III. Internacionálé összehívását tudtul adó nyilatkozat egyes kitételein túl („a harmadik Internacionálé alapjai megvannak abban a tényben, hogy Európa különböző pártjaiban csoportok és szervezetek alakulnak, amelyek ugyanazon program alapjára helyezkedtek és tobbé-kevésbé ugyanazt a taktikát is követik. Ezek elsősorban a Spartakus-csoport Németországban és a kommunista pártok egész sora más országban")[31] nagyon szemléltetően dokumentálják Lenin idevonatkozó megállapításai. „Amikor a német „Spartacus szövetség", — írta Lenin „Levél Európa és Amerika munkásaihoz" című cikkében —, olyan világszerte ismert és világhírű vezetőkkel, a munkásosztálynak olyan odaadó híveivel, mint Liebknecht, Rosa Luxemburg, Klara Zetkin, Franz Mehring, végleg megszakította kapcsolatait az olyanféle szocialistákkal, mint Scheidemann és Südekum, ezekkel a szociálsovinisztákkal (akik szavakban szocialisták, valóban soviniszták, akik örökre bemocskolták magukat Németország rabló, imperialista burzsoáziájával és II. Vilmossal kötött szövetséggel, — amikor a „Spartacus szövetség" felvette „Németország Kommunista Pártja" nevet — akkor a valóban proletár, valóban internacionalista, valóban forradalmi III. Internacionálénak, a *Kommunista Internacionálénak a megalapítása ténnyé* vált. Forma szerint ez a megalakulás még nincs kimondva, — írta 1919. január 21-én Lenin —, de ténylegesen a III. Internacionálé most már létezik."[32]

Amidőn ezek a sorok íródtak, Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg már halott volt. „Az előző sorokat még azelőtt írtam — olvassuk Lenin sorait —, hogy Karl Liebknechtet és Rosa Luxemburgot bestiális és aljas módon meggyilkolta az Ebert—Scheidemann-kormány... Nincs szó, amely kifejezhetné ennek az állítólagos szocialisták által végzett hóhérmunkának egész undokságát és aljasságát. A történelem nyilvánvalóan egy olyan utat választott, amelyen »a tőkés osztály munkás ugyvivői« szerepének a bestialitás, az elvetemültség és aljasság »tetőfokáig« kell hágnia. Csak fecsegjenek a kautskysták, ezek a tökfilkók a »Freiheit« című lapjukban egy »valamennyi« »szocialista« párt képviselőiből alakult »bíróságról« (ezek a lakájlelkek a Scheidemannokat, e hóhérokat továbbra is szocialistáknak nevezik!). A filiszteri bárgyúságnak és nyárspolgári gyávaságnak e hősei még azt sem értik, hogy a bíróság az államhatalom szerve, márpedig Németországban a harc és a polgárháború éppen azért

[31] Voros Újság; 1919 januar 30 — 1 old
[32] V. I. Lenin művei. — 28. kot, 450—451. old.

folyik, hogy kinek a kezében lesz ez a hatalom: a burzsoázia kezében, amelyet »kiszolgálnak« majd a Scheidemannok, mint hóhérok és pogromlovagok, a Kautskyk, mint a »tiszta demokrácia« dicsőítői — vagy a proletariátus kezében, amely a tőkés kizsákmányolókat meg fogja dönteni és ellenállásukat szét fogja zúzni."[33]

A német proletariátus forradalmi energiáját a kommunista párt megalakulása meghatványozta, létrejött egyrészt a már lezajlott polgári-demokratikus forradalom vívmányai megőrzésének és a győzelem teremtette helyzet megszilárdulásának, másrészt a forradalom továbbvitelének, szocialista forradalommá való átnövésének legfontosabb szubjektív tényezője. A német, osztrák és magyar kommunistákhoz intézett levelében, melynek szövegét 1919. január 15-i számában közölte a „Vörös Újság", Lenin — az utóbbival kapcsolatban — a következőket írta: „A német, osztrák és magyar proletariátusnak meg kell értenie, hogy számára egyetlen megoldás: — a *saját hatalmában van*, amely könyörtelenul meg fogja torni a burzsoá hatalom minden ellenállását és amely nem szavakból, hanem tettekből áll, a társadalom szociális építésének jovendő mozgatójából."[34] S miután a továbbiakban Lenin utalt arra, hogy milyen illúziókkal és ellenfelekkel kell még megkuzdeniok a győzelem felé vezető úton, a mondanivalóját így folytatta: „... A proletariátus pártja, a mi pártunk, amelyet a forradalom kezdetén az »őrültek kis csoportjának« számítottak és amelyik most erős kézzel, több, mint egy éve tartja már az államhatalmat, kulonös örommel látja, hogy Németországban is, Ausztriában és Magyarországon is erősödnek a testvérpártok, amelyen a mi közös célunk a szocializmushoz vezet, a mi kozos útunkon: a munkásosztály diktatúráján át"[35] Lenin uzenetével egy időben hozta olvasói tudomására a „Vörös Ujság" Liebknechtnek január 2-án a Kommunisták Magyarországi Pártjához intézett levelét, amely így hangzott: „Tisztelt elvtársak! Szívből orvendünk, hallva megalakulástokat, sikereiteket és kilátástokat. A magyar munkásság forradalmi ereje kedvező jóslásra ad módot a közeli jovőre. Mi Németországban, akik a német forradalom második szakaszának kezdetén állunk, tudatában vagyunk annak, hogy mino óriási feladatokat kell a német proletariátusnak a legközelebbi hónapokban véghezvinni. 1918. december 30-án megalakult Kommunisták Németországi Pártja hivatott arra, hogy a német szociális forradalom előcsapatát alkossa. Minden hír külföldi testvérpártjaink harcairól és győzelmeiről növeli erejét és elszántságát. Tudja, hogy Német-

[33] U o. — 455—456 old.
[34] Voros Újság — 1919 január 15. — 1. old.
[35] U. o. — 1. old.

ország szociális forradalma alkotja a legfontosabb szakaszát a szociális világ forradalmának, amelynek útján egyedül érhető el valamennyi ország munkásosztályának közös célja: a nemzetközi kapitalizmus szétrombolása. Üdvözöljük a Kommunisták Magyarországi Pártját, mint társunkat a közös küzdelemben. Éljen Magyarország forradalmi proletariátusa" — fejezi be üzenetét Liebknecht, aki azon a napon, mikor szavait magyar nyelven tolmácsolva olvasták — Rosa Luxemburggal egyutt — mar nem volt az élők sorában.

Az elvetemült és nagyon is megfontolt gyilkosság híre mély megdöbbenést váltott ki a magyar kommunisták körében. A „Vörös Újság" január 18-i száma Liebknecht és Luxemburg nevét gyászkeretbe foglalva méltatja a német proletariátus és forradalmi mozgalma két halhatatlan vezetőjének emlékét. A Kommunisták Magyarországi Pártja központi lapja külön felhívással fordult a gyűlések és rendezvények vészvevőihez annak érdekében, hogy első napirendi pont mindenütt „a nemzetközi proletariátus két nagy halottjának, a kormanyszocialisták által legyilkolt Liebknecht és Luxemburg elvtársak emlékének legyen szentelve".[36] A január 21-i „Vörös Újság" munkabeszüntetésre hívta fel a munkásokat és a német ellenforradalom bestiális tette ellen tiltakoztak az Almássy téri nagygyűlés részvevői.

A forradalom hazai osztagának együttérzését nemcsak a proletárszolidaritás diktálta, hanem annak tudata is, hogy a németországi „példát" meg akarják ismételni Magyarországon is, Noskenak, aki a német kormány január 6-i megbeszélésén — amint azt emlékiratában cinikusan beismerte — vállalta a véreb szerepét,[37] akadtak magyarországi követői is, és nem rajtuk múlott, hogy hazánkban az események más menetet vettek, mint Németországban. Létrejött a Magyar Tanácsköztársaság, de nem volt hosszúéletű, bukását elsősorban külső tényezők okozták és minden bizonnyal máskép alakult volna a helyzet, ha Németországban nem kerekedik felul a reakció és fojtja vérbe a forradalmat. Elég csak átlapozni a „Vörös Újság" oldalait, hogy nyomon követhessük szakaszait annak az irtó hadjáratnak, mely egész Németországban a kommunisták ellen folyt. Február 1-én a „Vörös Újság" újabb gyászhírt közölt: meghalt Franz Mehring, akit nagy harcostársai, Liebknecht és Luxemburg halála feletti mègrendulés és megrázkódtatás vitt a sírba. És alig múlt el egy hó-

[36] Vorós Újság. — 1919. január 18.

[37] Gustav Noske: Von Kiel bis Kapp — Zur Geschichte der deutschen. Revolution. — (Berlin, 1920) — 68. old. — „Koveteltem (Noske; megjegyzés tőlem. Zs. L.), hogy hozzanak dontést. Erre valaki azt mondta: „Akkor csak csináld te a dolgot!" Mire gyors elhatározással azt feleltem: „Miattam! Valakinek csak vérebnek kell lennie, én nem riadok vissza a felelősségtől!"

nap, máris temették a márciusi vérengzés áldozatait, köztük a fogságbaejtés után orvul meggyilkolt Leo Jogichest, a kommunista párt egyik megalakítóját. Csak betetőzése volt az ellenforradalmi terrornak az a megtorlás, amelyet a Bajor Tanácsköztársaság leverése után hajtottak végre Noske bandái és az osztálybíróság előtt tanúsított bátor helytálás után golyó vetett véget Eugen Leviné életének 1919. június 6-án.

Kísérteties módon valóra váltak Lenin szavai, melyeket a „Proletárforradalom és a renegát Kautsky" című tanulmányában írt 1918 novemberében: „A tudós Kautsky úr „megfeledkezett" — valószínűleg véletlenül feledkezett meg... — egy „apróságról", meg pedig arról, hogy a burzsoá demokrácia uralkodó pártja a kisebbség védelmét csak egy másik *burzsoá* párt számára biztosítja, a proletariátusnak viszont a „kisebbség védelme" helyett minden *komoly, mélyreható, lényegbevágó* kérdésben hadiállapot vagy pogrom jut osztályrészül. *Mennél fejlettebb a demokrácia, annál közelebb van a burzsoáziát veszélyeztető, minden komoly politikai ellentét esetén a pogrom vagy a polgárháború.*"[38] Ezt egyébként bebizonyította a történelmi példák egész sora, mégis a németországi eset egy és még hozzá nagyon is jelentős vonatkozásban elütött minden előzőtől. Mert amíg azelőtt a burzsoázia a maga köréből kerítette elő a proletariátus hóhérait, mint például 1848 júniusában vagy 1871 tavaszán, ezúttal Cavaignac és Gallifet örökébe Noske, a „német munkás" lépett. De ami látszólag a reakció erejének tetszett, a valóságban éppen a gyengeség jele volt és ezen mit sem változtatott, hogy az Ebert—Scheidemann—Noske nyújtotta segítséggel megtoldozott ellenforradalom győzelmet aratott 1919 januárjában a spartakisták felett. Vannak győzelmek, írta január 14-én utolsó cikkében Liebknecht, melyek végzetesebbek, mint a vereségek, melyek valójában győzelmekkel érnek fel. „A ma legyőzöttjei a holnap győztesei lesznek. Mert a vereség az iskolájuk. Még nelkülözi a német proletariátus a forradalmi tradíciót és gyakorlatot. Es nem másként, mint tapogatózó kísérletek, fiatalos tévedések, keserves visszacsapások és sikertelenségek árán tehet csak szert a gyakorlati iskolázottságra, amely az eljövendő sikereket biztosítja.

A szociális forradalom eleven őserőit, amelyeknek feltartóztathatatlan növekedése a társadalmi fejlődés természettörvénye — a vereség felrázza. S vereségek során vezet keresztül az út a győzelemhez.

És vajon megéljük-e, amikor az bekövetkezik — hangzik Liebknecht kérdése a reá leselkedő gyilkos halál küszöbén, majd

[38] V. I. Lenin művei. — 28. kot, 249. old.

így válaszol: — „élni fog programunk; uralni fogja a megváltott emberiség világát. Mindennek ellenére!"[39].

Mindennek ellenére! — Ez volt Rosa Luxemburg jelszava is, ez volt utolsónak bizonyult üzenete lényege. Akkor írta legutolsó sorait, amikor Berlinben már győzött a „rend", amelynek igazi értelmét a párizsi kommün leverés után Marx oly találóan jellemezte. Csakhogy most nem Párizsban, hanem Berlinben ült tivornyát az ellenforradalom az elesett forradalmi harcosok felett és német földön folyt a vad hajsza a forradalom ügyének legjobbjai ellen. Ezúttal nem a porosz győztesek bizonyították be ország-világ előtt, hogy „az osztályuralom már nem képes többé nemzeti egyenruhával álcázni magát; a nemzeti kormányok a proletariátussal szemben *egységesek!...*"[40], hanem a győztes angol, francia és amerikai imperializmus tett arról újabb tanúságot. Porban hevert a tegnapi imperialista ellenfelek közös ellensége: a német proletariátus és forradalmi mozgalma. Leverték, de csak azért, hogy még nagyobb erővel keljen életre — a jövőben. Nem önámításnak és könnyű vigasznak szánta Rosa Luxemburg, amikor az ellenforradalom tobzódása és diadalkiáltásai közepette élete utolsó óráiban a következőket írta: „Mit mutat nekünk a modern forradalmak és a szocializmus egész története? Az osztályharc első fellángolása egész Európában: a lyoni selyemszövők felkelése 1831-ben súlyos vereséggel végződött A chartista mozgalom Angliában — vereség. A párizsi proletariátus megmozdulása az 1848-as júniusi napokban lesújtó vereséggel végződött. A párizsi kommün borzalmas vereséggel végződött. A szocializmus egész útját — amennyiben forradalmi harcok jönnek tekintetbe — csupa vereség borítja. — És mégis maga ez a történet vezet lépésről-lépésre feltartóztathatatlanul a végleges győzelemhez. Hol lennénk mi ma azok nélkül a „vereségek" *nélkül*, melyekből a történelmi tapasztalatot, ismeretet, erőt, idealizmust merítettük! Mi ma, amikor közvetlenül a proletár osztályharc utolsó csatájának küszöbén állunk, éppen azokra a vereségekre támaszkodunk, melyek közül *egyetlent* sem nélkülözhettünk volna, mindegyikük erőnknek és céltudatosságunknak a része... „Rend uralkodik Berlinben!" Ti eltompult pribékek! A ti rendetek homokra épült. A forradalom holnap már „dübörögve ismét a magasba emelkedik" és a ti rémületetekre harsonahangon hirdeti: — voltam, vagyok, leszek!"[41]

Tévedett Rosa Luxemburg a döntő küzdelem közelségét ille-

---

[39] Karl Liebknecht: Ausgewahlte Reden, Briefe und Aufsätze. — Id. mű: 526—530. old.

[40] Marx—Engels: Válogatott művek. — I. köt., 525. old.

[41] Rosa Luxemburg: Ausgewahlte Reden und Schriften. — Id. mű: 709—714. old.

tően, amint nem egyszer csalatkoztak Marx és Engels is a forradalom győzelme tekintetében. De reá is vonatkozik, amit Lenin írt egyízben Marxról és Engelsről: „Igen sokat és gyakran tévedett Marx és Engels a forradalom közelségének meghatározásában, a forradalom győzelméhez fűzött reményekben... De a forradalmi gondolat óriásainak *ilyen* hibái — azoknak a hibái, akik fel akarták emelni és fel is emelték az egész világ proletariátusát a kicsinyes, köznapi, garasos feladatok színvonala fölé — ezerszer nemesebbek, felemelőbbek és *történelmileg értékesebbek, igazabbak*, mint annak a begyepesedett liberalizmusnak az elcsépelt bölcsessége, amely a forradalmi hiúságok hiúságáról, a forradalmi harc hiábavalóságáról, az ellenforradalmi, „alkotmányos" lázálmok gyönyöreiről énekel, gőgicsél, nyafog és fecseg..."[42] Lenin ezeket a sorokat 1907 tavaszán írta s válaszul szánta azoknak, akik az oroszországi forradalom bukásában kétségtelenül közrejátszó hibákra való hivatkozást csupán ürügyül akarták felhasználni arra, hogy forradalmi semmitevésüket igazolják. De amint az 1905-ös orosz forradalom a Nagy Októberi Szocialista Forradalom főpróbája volt, úgy az 1918-as német forradalom — bukása ellenére — a német proletariátus végső győzelme előjátékának ígérkezett. Bár a német munkásosztálynak 1918—1919-ben nem sikerült kivívnia a proletárdiktatúrát, és pedig döntő mértékben azért, mert a szocialista forradalom szubjektív tényezői, közöttük elsősorban a párt, hiányzott, illetve még gyenge volt, a hősi harc mégsem maradt eredménytelen. A német proletariátusnak sikerült kikényszerítenie olyan viszonylag széleskörű demokratikus rendszert, amely kedvező terepet teremtett soronlevő küzdelmei számára.

Az 1918—1919-es forradalmi időszak nagy tette — mindenekelőtt — a marxizmus—leninizmus alapján álló párt létrejötte, Németország Kommunista Pártja megalakulása volt. A német kommunista mozgalom az elkövetkező években — alig másfél évtized alatt — hatalmas politikai erővé fejlődött és már puszta léte akadályt jelentett annak a német imperializmusnak és militarizmusnak az útjában, amely a harmincas évek elején — minthogy a versailles-i békeszerződés minden kegyetlensége ellenére csak meggyengítette, de nem törte meg erejét és a weimari rendszer, nem utolsó sorban, a jobboldali szociáldemokrácia jóvoltából, nemcsak érintetlenül hagyta uralmának társadalmi, gazdasági, politikai és eszmei alapjait, de meg is sokszorozta potenciálját — elérkezettnek vélte az időpontot, hogy teljessé tegye diktatúráját a német nép felett és napirendre tűzze világuralmi törekvéseinek megvalósítását. Hogy a kettő között milyen szerves összefüggés van, azt a weimari korszak utolsó

[42] V. I. Lenin művei. 12. köt., 370—371. old. Budapest, 1954.

napjainak egyik eseménye is példázza. Amidőn az új csatahajók egyikét arról a Scheer admirálisról nevezték el, aki 1917 szeptember 5-én kivégeztette a flotta lázadásában részt vett két hős matrózt, Reichpietsch-et és Köbis-t, a kihívó gesztusnak nemcsak külpolitikai, hanem belpolitikai tendenciája is volt. Tüntetőleg érzékeltetni kívánta annak szükségességét, hogy először otthon kell megteremteni azt a „rend"-et, melyet a német imperialisták és militaristák majdan világméretekben akartak megvalósítani. A hitleri Németország kalózhajóinak ágyúi csak akkor okádhattak tüzet előbb Spanyolország, majd Európa más partvidékeinek városaira, a fasiszta hordák csak azután ronthattak rá a népek otthonaira, miután előzőleg szolgasorsra jutott a német nép, porban hevertek a munkásosztály évtizedes szervezetei, elszigetelték és illegalitásba kényszerítették a kommunista pártot. Ezt jelképezte még a fasizmus hatalomra kerülése előtt az „Admiral Scheer" csatahajó elkeresztelése, ennek lettek megdöbbentő, de nagyon is szemléltető dokumentációi a koncentrációs táborok, melyeknek első foglyai és áldozatai a német kommunisták és szocialisták, valamint a baloldali és demokratikus érzelmű hazafiak soraiból kerultek ki. Buchenwald nemcsak a messze idegenből elhurcolt százezrek kínzókamrája és temetője lett, itt ölték meg bestiális módon a német nép nagy fiát, a kommunista pártnak évek óta börtönben sinylődő vezetőjét Ernst Thalmannt Ha más nem, de a fasizmus és a háború tragikus eseményei minden kétséget kizáróan bebizonyították, hogy a német nép szabadsága, békéje, demokratikus rendje és szocialista jövője elszakíthatatlan a kommunista párt sorsától, hogy mindkettő elválaszthatatlan más népek békés életétől, országaik gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális fejlődésétől, államaik nemzeti önállóságától és függetlenségétől Hogy szabaddá váljon az út a német munkások parasztok, értelmiségiek és kisemberek korlátlan alávetésére, Európa, sőt a világ országai rabszolgaságra vetésére, előbb meg kellett semmisíteni — a szó legszorosabb értelmében —, a kommunista pártot A német monopóliumok urai által hatalomra segített fasizmus leghírhedtebb alakja, Hitler nem egyizben kérkedett megbízói előtt azzal, hogy sikerült végleg felszámolnia a forradalmi munkásmozgalmat. Tagadhatatlan, hogy az irtóhadjárat, melyet a német finánctőke legreakciósabb, legimperialistább és legagresszívebb irányzata megbízásából a fasiszták hajtottak végre a béke, a demokrácia és a szocializmus erői ellen, nemcsak mérhetetlen szenvedést de szörnyű kárt is okozott a német munkásmozgalomnak és évtizedekkel vetette vissza munkáját A vérveszteség következményeit csak fokozta az az eszmei és politikai fertőzés, amelynek a német nép nagy része kisebb vagy nagyobb mértékben, áldozatul esett Mind-

ennek, az emberiség történetének legbarbárabb terrorja ellenére, fennmaradt, élt és működött a német kommunista párt. És ha 1945 nyarán, alig néhány héttel a háború befejezése után, valamelyes reménység mutatkozott a német nép számára a felemelkedésre és megújulásra, abban a nemzetközi erőviszonyoknak a demokratikus és szocialista fejlődés szempontjából kedvező alakulásán túl, mindenekelőtt az játszott közre, hogy volt kommunista párt és kezdeményezésére tömörülni kezdtek Németország antifasiszta erői, hogy hozzálássanak a majdnem kilátástalannak tűnő feladat elvégzéséhez.

Az 1848—49-es forradalom után kerek száz esztendő telt el, míg 1949-ben létrejött — a Német Demokratikus Köztársaság formájában — az a Németország, amelynek megteremtése reményében kapcsolódtak be annak idején Marx és Engels a német forradalomba De míg száz évvel ezelőtt, 1849 őszén már valamennyi német államban tort ült az ellenforradalom, addig 1949-ben Németország keleti felében befejeződött a polgári-demokratikus forradalom szakasza és napirendre kerult a szocializmus felépítése. A permanens forradalom, melynek jelszavát elsőízben éppen az 1848—1849-es német forradalom tanulságai alapján Marx hirdette meg és fejtette ki „A »Kommunisták Szövetsege« Központi Vezetősége üzeneté"-ben, majd pedig Lenin „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. tanulmányában, alkotó módon továbbfejlesztette és amelyet a bolsevik párt a maga forradalmi gyakorlatában sikeresen alkalmazott, szerencsés módon és hosszú évtizedek komoly mulasztásának a jóvátétele után elfoglalta méltó helyét a német kommunista párt elméletében es gyakorlatában is. Számos hibának a forrasa, nem egy vereségnek, sőt bukásnak a tényezője lett az, hogy még a német kommunista pártban is elhanyagolt, sőt kidolgozatlan maradt a polgári-demokratikus forradalomból a szocialista forradalomba való átmenet problematikája. „A német munkásmozgalomban — mondta egy alkalommal éppen a párt kérdéseivel foglalkozva Walter Ulbricht — 1935-ig erre a kérdésre sohasem adtak helyes választ Elsőízben ez tulajdonképpen Georgi Dimitrov útmutatása alapján 1935-ben történt meg a NKP brüsszeli konferenciáján"[43] A hiba forrása — többek között — abban rejlett, hogy abból a tényből kiindulva, miszerint Németország a világ egyik legfejlettebb kapitalista állama, az a felfogás vált uralkodóvá, hogy polgári-demokratikus feladatok már nem léteznek, illetve olyan jelentéktelenek, hogy a gyakorlatban mellőzhetők. Figyelmen kívül maradt tehát az a körülmény, hogy az 1848—1849-es német forradalom befejezetlen volt,

[43] Walter Ulbricht: Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung. — Berlin, 1953. — III kot, 303. old.

hogy a félabszolutisztikus államot, melyet a junkerek irányítottak, a nagytőke maga alá rendelte, hogy végül, de nem utolsó sorban az imperializmusra való átmenettel a reakció fokozódott[44] és betetőzését jelentette a fasizmus, amely a demokráciának még a maradványait is felszámolta.

A német kommunista párt brüsszeli, de mindenekelőtt berni konferenciájának (1939) az érdeme, hogy a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa határozatai alapján, a spanyol és a francia népfront tapasztalatainak, és végül, de nem utolsó sorban a németországi események tanulságainak figyelembevételével — kidolgozta a soronlevő taktikai és stratégiai feladatokat,[45] melyek alapjául szolgáltak annak az akcióprogramnak, amelyet 1945. június 11-én az NKP a német nép elé tárt. A benne foglalt irányelveknek a helyességét, amint ezt a Németország Szocialista Egységpártja 1958 júliusában tartott V. kongresszusa is leszögezte,[46] az azóta elmúlt időszak teljes mértékben igazolta. Következetes alkalmazásaiknak köszönhető, hogy létrejött az első igazán demokratikus állam a német történelemben, valóra vált a német munkásosztály legjobbjainak évtizedes, sőt évszázados álma: a szocializmus építése német földön.

Nem ronthatja az évfordulóra való megemlékezés hangulatát, ha emlékezetünkbe idézzük, hogy 1918 tanulságainak levonására csak Németország egy részében került sor, míg Nyugat-Németországban hatalomra kerültek ugyanazok az erők, amelyek egy emberöltőn belül már kétszer is háborúba sodorták az emberiséget. A jaltai és potsdami egyezményekben rögzített megállapodásoknak a megszegésével a hitlerellenes koalíció győztes nagyhatalmai, az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország kormányai a megszállásuk alá került területeken, a Szovjetunió és a népi demokratikus országok elleni gyűlöletükben, valamint a demokratikus és szocialista Németországtól való félelmükben érintetlenül hagyták a német imperializmus és militarizmus alapjait. Mit sem okulva a két világháború közötti időszak szomorú tanulságaiból, amint erre a közelmúltban kiadott német „Fehérkönyv", valamint az NDK kormányának emlékirata újonnan rámutattak,[47] ismét nagyranövelték a reakciós Németországot abban a hiszemben, hogy ezúttal sikerül az „európai

---

[44] V. I. Lenin. — 22. kötet, 309. old.

[45] Zur Geschichte der Kommunistischen Partei Deutschlands. — Berlin, 1954. — 383—400. old.

[46] A Német Szocialista Egységpárt kongresszusa. — Budapest, 1958. 258—265. old.

[47] Weissbuch über die aggressive Politik der Regierung der Deutschen Bundesrepublik.
Denkschrift über die Bedrohung des Friedens durch die Aufrüstungspolitik Westdeutschlands.

szolidaritás" keretében megtartaniuk és terjeszkedési törekvéseit kizárólag kelet felé fordítani. Tanúi vagyunk annak, hogy az új agressziót eszmei síkon előkészítő ún. „keletkutatás" (Ostforschung) hogyan burjánzik Nyugat-Németországban és szolgáltat ún. érveket a Kelet-, és Délkelet-Európa felett kivívandó uralom és a Szovjetunió elleni „keresztesháború" igazolására. Az irány újból kelet és útvonalán első háborús célként a Német Demokratikus Köztársaság megsemmisítése szerepel. A nyugatnémet imperialistákat és militaristákat határtalan dühvel tölti el annak tudata, hogy létrejött az a Németország, amely nemcsak tiltakozást, eleven és tiszteletet parancsoló erőt jelent mindazok számára, akik újabb kalandra szánnák el magukat a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen. A múltban a Kelet- és Délkelet-Európa feletti hegemónia a német imperializmusnak és militarizmusnak egyik erőforrását és tartalékát jelentette. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok léte, szakadatlan erősödése, a szocialista tábor létrejötte és terebélyesedése szükségszerűen aláássák, gyengítik, kezdettől fogva ingataggá tették az újjáéledő német imperializmus és militarizmus helyzetét és közvetlen segítséget nyújtanak a német nép harcának általában, a Német Demokratikus Köztársaságnak különösen. Éppen ennek a tudatos felismerése nyert kifejezést Németország Szocialista Egységpártja legutóbbi kongresszusi határozatában, amely leszögezte, hogy az NDK létjogosultságát nemcsak az igazolja, hogy biztosítania kell a német nép demokratikus és szociális vívmányainak továbbfejlesztését, hanem az is, hogy útját állja a német imperializmusnak és militarizmusnak, hogy egyszer s mindenkorra lehetetlenné tegye előretörését Kelet-, és Délkelet-Európa felé.[48] Így olvad egybe a német nép szocialista építő munkájának biztosítása a népi demokratikus országok nemzeti függetlenségének és szabadságának a védelmével, a forradalom góca és központja, a Szovjetunió iránti internacionalista elkötelezettséggel.

1958. december 30-án volt negyven éve annak, hogy Németország Kommunista Pártja alakuló gyűlése első üdvözletét a szovjet néphez intézte, hogy a német kommunisták legsürgősebb teendőjüknek tekintették, hogy tiltakozzanak a német kormánynak az intervencióban való részvétele ellen a Baltikumban és Szovjet-Oroszországban, hogy Liebknecht szerencsekívánatait fejezte ki a párt megalakulása alkalmával a lengyel testvérpártnak, éppen abban az időpontban, amikor a nacionalista és soviniszta demagógia háborúra uszított Lengyelország ellen.[49] Ha

---

[48] A Német Szocialista Egységpárt V. kongresszusa. Id. mű: 260. old.
[49] Dokumente. — id mű: 689. old. 691. old.
Karl Liebknecht: Ausgewahlte Reden... Id. mű: 496—498. old.

emlékezetünkbe idézzük azokat a szavakat, melyeket Liebknecht intézett a Kommunisták Magyarországi Pártjához, úgy előttünk áll az a másik, igaz és baráti Nemetország, amely hosszú és nem egyszer kilátástalan küzdelmek után. de végül is testet öltött a Nemet Demokratikus Köztársaságban Jogosan állapítják meg az évforduló alkalmával kiadott tézisek, hogy „amit Marx Károly és Engels Frigyes a „Kommunista Kiáltvány"-ban megjósoltak, amiért Liebknecht Károly és a forradalmi harcosok tízezrei a novemberi forradalomban küzdöttek, amiért Németország Kommunista Pártja, élén Ernst Thälmannal és sok szociáldemokrata küzdott, az a Német Demokratikus Köztársaságban valósággá vált.[50]

Méltóbban nem is lehetett volna megünnepelni a nagy nap negyvenedik évfordulóját, méltóbb emléket nem is lehetett volna állítani a német forradalmi munkásmozgalom két halhatatlan mártírjának: Rosa Luxemburgnak és Karl Liebknechtnek

[50] Einheit — 1958. október. — 10. szám, 1042. old.

Az államosítások és a Labour-párt jobbratolódása*

Írta: SZ. I. TYULPANOV

Az államosítás egyike azon égető problémáknak, amely a tőkés államokban nem kerul le a napirendről. A pártok politikai harcaiban, kulonosen pedig a választási harcban, az államosítás kérdése kozéppontban all. Ez kozvetlenul azzal magyarázható, hogy a burzsoá állam szerepe a jelenkori társadalom gazdasagi életében a kapitalizmus elózó időszakaihoz képest jelentősen megnőtt, mégpedig a monopoltőke *hatalmának* további erósodésével egyidejúleg A monopoltóke felhasználja az államapparátust és osszefonódik vele. Ez a folyamat torvényszerú megnyilvánulása a termeles társadalmasodasának, a tőke koncentrációjának és centralizációjának A kapitalizmus kereteben végbemenő és mind szélesebb méreteket oltó államosításban tehát azoknak az anyagi előfeltételeknek a fejlődése jut kifejezésre. amelyek a kapitalizmusnak szocializmussal való felváltásához szükségesek.

Az államosítás gazdasági és politikai szukségessége a kapitalizmus viszonyai kozott még inkább bizonyítja az imperializmus lenini jellemzesének helyességét Megerősíti, hogy az imperializmus szakaszában a kapitalizmus történelmi szerepe már *kimerult*, s a burzsoázia egyes gazdasági ágak államosításával — a hatalomnak a tőkések kezében valo megórzése mellett — megkísérli áttorni azokat a korlátokat, amelyeket a tőkés tulajdon a kapitalista viszonyok allitanak a termelőerők fejlődésének útjába A burzsoá államosítás ugyanakkor a jobboldali szocialisták és a revizionisták által a munkásosztaly ellen, a szocialista forradalom és a valóban népi, proletár államosítás ellen folytatott harcnak is egyik formája.

* A Budapesti Műszaki Egyetemen 1958 októberében megtartott tudományos konferencian elhangzott előadás rovidített szovege.

A XX. század, pontosabban a jelenkori kapitalizmus története (s a reformisták különös nyomatékot helyeznek a „jelenkori" jelzőre, mintha a háború utáni években a tőkés társadalom szerkezetében valamiféle gyökeres változás ment volna végbe), azt is megmutatta, hogy mi a gazdasági lényege a burzsoá államosításnak, amelyet fontos érvül használnak a burzsoá állam osztályfelettiségének igazolására és annak alátámasztására, hogy — „A XX. század szocializmusa" c. labourista evangélium szavaival élve — „a szocializmus fogalmát át kell értelmezni a jelenkori viszonyoknak megfelelően". Az angol államosítás elméletének és gyakorlatának elemzése nagyon fontos és érdekes nemcsak abból a szempontból, hogy a labouristák politikájának szocializmusellenes lényegét felfedhessük, hanem a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége revizionista programpontjainak leleplezése szempontjából is.

* * *

A labouristák első programjukban az oroszországi Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatására még azt írták, hogy a párt célja „a fizikai és a szellemi munka dolgozói számára munkájuk teljes termékének, a termelt javak legigazságosabb elosztásának biztosítása a termelés, elosztás és csere eszközeinek köztulajdona alapján, minden egyes iparág vagy közszolgáltatás népi igazgatásának és ellenőrzésének lehető legjobb rendszere alapján".

Eltekintve a nyilvánvaló eszmei zavarosságtól (mert például a munka teljes termékét a dolgozó soha semmiféle rendszerben sem kaphatja meg), a labouristák legfontosabb feladatul az ipar államosítását tűzték ki, s ezt a kérdést összekapcsolták a társadalomnak a szocializmus felé haladásával A második világháborúig azonban a labourista kormányok nem szánták rá magukat erre a lépésre.

Az 1945-ben hatalomra jutott labour-párti kormány abszolút parlamenti többségre támaszkodott. A párt vezetőinek (Attlee, Bevan, Morrison és Cripps), akik 1945—1951-ben a kormány élén álltak, lehetőségük volt arra, hogy teljesítsék a szocialista átalakítások végrehajtására vonatkozó programjukat és a választási kampány során adott ígéreteiket.

A második világháború után, a tőkés rend mélyreható megrázkódtatásai következtében, a labourista kormány államosította az Angol Bankot, a szénipart, a vasúti szállítást, a villamos erőműveket és az acélipari üzemek egy részét. A labouristák ekkor kijelentették, hogy az általuk végrehajtott államosítás a „demokratikus szocializmus" politikájának sarkköve. Ezt a gazdasági intézkedést összekapcsolták a társadalom szocializmus felé való haladásának összes fontos kérdésével (s ez az egész reformista

elméletnek a meggyőző erő látszatát kölcsönözte). Az államosítást a szocializmushoz vezető sajátos angol út szerves részének és legfontosabb intézkedésének mondották, — azt állították, hogy az általuk véghezvitt „vértelen" forradalom új korszak kezdetét jelzi, maga után vonja a kapitalizmus válságainak és ellentmondásainak leküzdését, valamint a szocializmus fokozatos megvalósítását. Sőt, a labourista államosítás tapasztalatát nemzetközi érvényűnek tüntették fel, egyszersmind szembeállították a szocialista államosítás tapasztalatával, az egész „orosz úttal", a kommunista mozgalom elméletével és gyakorlatával.

Valójában a labourista államosítást az angol burzsoázia érdekei diktálták. Ugyanis azt szolgálta, hogy az állami költségvetésből és az adókból a *dolgozók terhére* biztosítsa azoknak a nemzetgazdasági ágaknak magas profitját, amelyek műszakilag elmaradtak és amelyeknek felújítása óriási tőkebefektetést igényelt.

Másrészt a vegyipari, elektrotechnikai, hajóépítési, repülőgépgyári, automobilipari stb. trösztök a piacokért folytatott heves harcukban arra törekedtek, hogy a legelmaradottabb fűtőanyag- és energiatermelő iparágak, valamint a belső közlekedés államosítása útján elérjék fűtőanyagra, villamos energiára és áruszállításra fordított kiadásaik csökkenését, s profitjaik ennek megfelelő növelését.

Az államosítás nem változtatta meg a nemzeti jövedelem elosztását. A tőkések teljes kárpótlást kaptak üzemeikért: a villamossági társaságok 350 millió fontsterlinget, a szénmágnások 165 millió fontsterlinget, a bánya-földjáradékot élvezők további 65 millió fontsterlinget zsebeltek be. Mihelyt a jelentős kártalanításnak híre ment, az angol szénbánya-társaságok részvényeinek árfolyama meredeken emelkedett.

Lenin annak idején a következőket írta: „... az állami monopólium a tőkés társadalomban nem egyéb, mint eszköz arra, hogy növeljék és biztosítsák az egyik vagy a másik iparág csőd szélén álló milliomosainak jövedelmét".[1]

Az „államosított" gazdasági ágak irányítását Angliában éppúgy, mint azelőtt, volt tulajdonosaik, a nagyburzsoák tartják kezükben. Néhány „megbízható" szakszervezeti vezetőt (pl. Citrinet) rendeltek ki az új igazgatóságokba, s részukre magas fizetéseket állapítottak meg. Ezek valóban a szocializmus „túlsó oldalán", a szocializmus és valamennyi népi demokratikus ország ellenségeinek táborában vannak.

Maga a „demokratikus szocializmus" kifejezés pedig az állammonopolista kapitalizmus álcázását jelentette, mert ily módon a burzsoá államosítás nem változtatta meg a társadalom tőkés alapjait, fenntartotta és megszilárdította a nagytőke tényleges hatal-

[1] *Lenin* Művei. 22. kot. Szikra. 1951. 225. old.

mát, a munkásosztály kizsákmányolása nőtt, a finánctőke magas monopolprofitjai emelkedtek.

A későbbiekben a labourista vezetők ritkábban érintették a további államosítások kérdését. A labourista újságok, míg azelőtt az ipar részleges államosítására vonatkozó törvényt a kapitalizmus határainak túllépését lehetővé tevő „békés forradalomnak" tekintették, most kerulni kezdték ezt a kérdést. Amikor a labourista kormány helyébe lépő konzervatív kormány 1951-ben hatálytalanította az acélipar államosítását, a labourista vezetők hallgattak. Jellemző azonban, hogy az összes többi államosított gazdasági ág államosítását a konzervatív kormány fenntartotta, persze nem szocialista, sőt még csak nem is demokratikus érzelemből. Az angol ipar fejlődésének konkrét történelmi feltételei a monopoltőke számára célszerűvé teszik, hogy a korábban államosított iparágak a tőkés állam tulajdonaban maradjanak. A Labour Párt újabb program-dokumentumaiban és a választási jelszavakban a további államosítás igen szerény helyet kap, jóllehet nyíltan a legutóbbi időkig nem mondtak le az államosítás politikájáról.

A jobboldali labouristáknak az államosítással szemben tett kritikai fellépései közül különösen a Labour Párt vezetőjének, Gaitskellnek *„Szocializmus és államosítás"* c. munkája érdemel figyelmet. Ez a mű az államosítás polgári elméletének és gyakorlatának önleleplezése szempontjából nemcsak azért jelentős, mert Gaitskell a pártban vezető pozíciót foglal el, hanem azért is, mert a szerző abban — mint ő maga állítja — főképpen saját tapasztalataira támaszkodott, amelyeket mint a labourista kormány tagja néhány államosított iparág munkájával kapcsolatban közvetlenül szerzett, s amelyről úgy véli, hogy „sok angol szocialista" új álláspontját fejezi ki.

Ha azt a politikai magatartást tekintjük, amellyel a jobboldali labouristák pártvezérük fellépésére reagáltak, Gaitskell joggal tarthatta, hogy a további jobbratolódás megfelel a pártvezetők jelentős része hangulatának és nézeteinek, megfelel a párt felső rétege által kívánt politikának. (Az 1957 évi brightoni kongresszuson megszavazták az „Ipar és társadalom" című dokumentumot, amelyben ez az álláspont pártprogrammá emelkedett.)

A Labour Párt vezetőit a következő okok indították arra, hogy állást foglaljanak az államosítás ellen:

1. A polgári államosítás eredményei mélységes csalódást keltettek a munkásosztályban és a Labour Párt egyszerű tagjai körében, s ez szükségessé tette, hogy megmagyarázzák, miért fulladt kudarcba e széltében-hosszában hirdetett megoldás, ez az állítólag radikális intézkedés, amely „a kapitalizmusnak szocializmusba való átnövését" lett volna hivatott biztosítani. Ennek a

magyarázatnak arra kellett irányulnia, hogy a Labour Párt által végrehajtott részleges államosítás kudarcáért a felelősséget elhárítsák a labourista politikáról és az államosítás polgári jellegéről, s a sikertelenségért magát az államosítás elvét, azt a szocialista eszmét hibáztassák, amely előírja a termelőeszközöknek a nép kezében és a nép érdekében való társadalmasítását.

2. A monopolтőke, amely a szénipar és a vasutak államosítását kihasználta e gazdasági ágak újjászervezésére és — ami különösen fontos — a nagyipar általános pozícióinak megerősítésére, erélyesen fellépett „a kísérlet folytatása" ellen. A hivatalos ellenzéki munkáspárt vezetői, éberen figyelve az imperialista körök véleményére, egyúttal átvették tőluk a főbb érveket is államosítási programjuk revíziójához. Lemondtak arról a követelésről, amelyet korábban a kapitalizmus „leküzdése" érdekében a legfontosabbnak tüntettek fel.

3. Abban, hogy a Labour Párt lemondott az államosításról, a belpolitikai tényezőkön kívül nagy szerepe volt az angol kormány agresszív külpolitikájának is. Az Észak-Atlanti paktum, a militarizálás politikája, az Egyesült Államok egyre növekvő befolyása Anglia kül- és belpolitikájára, a jobboldali szocialisták igazodása az amerikai imperializmus gyakorlatához és politikai elveihez — mindez hozzájárult ahhoz, hogy a labourista vezetők még jobban eltávolodtak a szocialista céloktól, még programkövetelésekben is. Az amerikai „boss" (főnök), akinek elégedetlen morgása áthallatszik az óceánon túlról, arra készteti őket, hogy ne játszadozzanak tovább az államosítás eszméjével, és szocialista frazeológiával űzött kacérkodás nélkül szolgálják hűségesen a kapitalista rendszert.

4. Ám egyrészt az angol gazdasági fejlődés ellentmondásainak és különösen az angol nemzetközi helyzet ellentmondásainak kiéleződése, másrészt a szocialista eszmék befolyásának növekedése nem engedi meg, hogy a munkásmozgalom jobboldali vezetői végleg elvessék a szocializmus eszméjét. Ezért azt az álláspontjukat, hogy lemondanak a további államosításról (és az eddig végrehajtott államosítás hatálytalanítására irányuló törekvések elleni harcról), a szocializmus új, állítólag tökéletesebb úton való elérésének eszméje mögé rejtik. A „szocializmus" fogalmához azonban mindig hozzáteszik a „demokratikus" jelzőt, amely a labouristák véleménye szerint arra való, hogy hangsúlyozza szembenállásukat a szocializmus marxista—leninista felfogásával. Valójában pedig a „demokratikus szocializmus" kifejezés azt a célt szolgálja, hogy a kapitalizmust legújabb, állam-monopolista formájában megörökítse. A kapitalizmusnak ezt a formáját a labouristák a szocializmus elemeit már magában foglaló rendszernek tüntetik fel.

* * *

A „Szocializmus és államosítás" című mű alapján vegyük szemügyre alaposabban Gaitskellnek az államosítással kapcsolatos új programpontjait, amelyeket a Labour Párt Végrehajtó Bizottságának több fontos dokumentumában is (pl. az „Ipar és társadalom", a „Társadalmi vállalat", „Az egyenlőséghez" stb.) rögzítettek.

A „Szocialista eszmények" című első fejezetben a szerző azt a sarkalatos kérdést vizsgálja, amely szükségképpen izgatja az angol munkások zömét (és a proletariátust általában), nevezetesen azt, hogy milyen kapcsolat van „az államosítás, az állami tulajdon és a tágabb értelemben vett végcélok, szocialista eszmények között, amelyekért a Labour Párt síkra száll".

Gaitskell, mint minden reformista, úgy tünteti fel a dolgot, mintha a párt — bár egyes kérdésekben eltér a szocializmustól —, a mozgalom végcéljai tekintetében megmaradna „a szocializmus álláspontján". Az a körülmény, hogy például a Labour Párt, amely *valójában* a nyíltan polgári pártok csatlósa, nem mondhat le a szocializmus eszméjéről, nem másról, mint a marxista tanítás tekintélyéről tanúskodik.

A szocializmus tudományos meghatározása és a társadalom alapelveinek a Szovjetunió és más szocialista országok példáján történő elemzése nem felel meg sem a munkásmozgalomban működő reformistáknak, sem a kommunista pártok soraiban fellépő revizionistáknak. Gaitskell — akárcsak a szocializmus minden álbarátja — azzal kezdi, hogy meghamisítja a szocialista társadalom eszméjét. Adott esetben ez többek között azért szükséges, hogy kimutathassa az államosítás politikájának gyakorlati céltalanságát és elméleti vitathatóságát.

A legfőbb szocialista eszménynek és elvnek Gaitskell (s ez vonatkozik Stracheyre, Morrisonra és a Labour Párt más vezetőire is) elsősorban a „társadalmi egyenlőséget" tartja, amely véleménye szerint azonos a „szociális igazságossággal". A „társadalmi egyenlőségről" vallott antimarxista felfogását a szerző konkretizálja, s bizonygatja, hogy a társadalmi egyenlőség természetesen nem azt jelenti, hogy „mindenkinek egyenlő jövedelmet kell kapnia", hanem a fő: „a gazdasági lehetőségek egyenlősége" és „a jólét elérésének egyenlő lehetősége", ami elérhető a magántulajdon fenntartása mellett.

A második elv: „a gazdasági biztonság, vagyis a teljes foglalkoztatottság", amelynek a kapitalizmus általános válsága idején krónikussá váló munkanélküliség felszámolását kellene jelentenie. A harmadik elv: az „ipari demokrácia": ezen értendő „az iparra jellemző légkörnek és viszonyoknak a megváltozása", ami a munkások számára „jobb életszínvonalat, több hatalmat, nagyobb felelősséget és az ipar életében való odaadó, valódi részvételt jelent".

Így tehát annak a rendszernek, amelyet a labouristák szocialistának vagy a fentebb kifejtett, állítólag szocialista alapelvekkel áthatottnak tekintenek, végeredményben semmi köze sincs a szocializmushoz. Az ilyen társadalomban minden elfogadható a burzsoázia számára: van magántulajdon (első alapelv), vannak munkások, akik valamennyien tőkés üzemekben dolgoznak, vagyis értéktöbbletet termelnek (második alapelv), s végül, a munkások lojálisan megértik, hogy felelősséggel tartoznak a tulajdonos számára végzett munkáért, nem sztrájkolnak, emelik a munka termelékenységét (ezt hamisítatlan reformista álszenteskedéssel az ipar életében való valódi részvételnek nevezik). Valójában az ilyen társadalomszervezet az osztálytársadalom régi és a valóságtól távolálló ideálja, álma minden rabszolgatartónak, aki diadalt ül, amikor a rabszolga áldja rabláncait, amikor a rabszolga zúgolódás nélkül és „szabadon" beleegyezik a kizsákmányolásba, mert „egyenjogú félnek" tartja magát; s amikor a rabszolgát a bérrabság rendszerében elfoglalt valódi helyzetéről alkotott illúziókkal alacsonyítják le, s a kizsákmányoltak egységét az idegen osztály ideológiájával bontják meg.

A labourista kormány által végrehajtott államosítás nem váltotta valóra azokat a reményeket, amelyeket ahhoz akár a legrugalmasabb, akár a legkonzervatívabb labourista vezetők fűztek.

Ami az egyszerű munkásokat illeti, bennük az államosított üzemekben végzett munka során szerzett tapasztalatok komoly kételyeket ébresztettek a szocializmus megteremtésének úgynevezett angol, labourista, demokratikus útja iránt. Mindez a jobboldali szocialistákat arra készteti, hogy magáról az államosítási politikáról mondjanak le. A labouristák ugyanis nem ismerhetik el a marxista bírálat igazát, miszerint az ő államosítási politikájukkal nem lehet a szocializmust megvalósítani. Az általuk nagydobra vert programtól való visszalépést azzal indokolják, hogy ezt a labourista elméletnek a gyakorlat alapján történő állítólagos továbbfejlődése kívánja meg.

A kérdés nyitját Gaitskell abban látja, hogy a hagyományhoz ragaszkodva (a mű második fejezetének címe: „Hagyományos eset") a munkások az államosítást közvetlen kapcsolatba hozták a végcéllal, „mint olyan valamit, ami többé-kevésbé azonos a szocializmussal". Ez azonban — szerinte — nem helyes, mert az államosítás „nem az egyetlen lehetséges út" a szocializmushoz, hanem annak csupán egyik eszköze, amelyet „nem szabad egy nevezőre hozni a végcélokkal" (vagyis a társadalmi fejlődés azon három feltételének megvalósulásával, amelyeket a labouristák szocializmusnak tekintenek).

A továbbiakban Gaitskell alapos késéssel kezdi megtépázni a labouristák által végrehajtott államosítás nimbuszát. A régi

álláspontnak ezt az állítólag kritikai revízióját nem azért hajtja végre, hogy az egyetlen logikus következtetést vonja le, azt ugyanis, hogy az államosítás *jellegét* gyökeresen meg kell változtatni. Következtetéseiben egyetlen szó sincs arról, hogy az államosításnak a gazdaság valamennyi ágára ki kell terjednie, hogy le kell mondani a tőkéseknek fizetendő kárpótlásról, hogy meg kell szervezni az államosított üzemek munkásellenőrzését; vagyis Gaitskell nem von le olyan következtetéseket, amelyek valóban előrelépést jelentenének. Egész „elemzésének" az a célja, hogy az államosítás eszméjét elszakítsa a szocializmus eszméjétől; lejárassa még a gondolatát is annak, hogy a tőkés magántulajdonba való belenyúlás elválaszthatatlan része a szocialista átalakulásnak, feltétele és következménye a munkásosztály politikai hatalomra jutásának.

A Labour Párt vezetői — mint általában a reformisták — bűvészkednek a fogalmakkal. Az adott esetben a polgári államosítást úgy tekintik, mint az államosítást általában, mint az államosítás egyetlen megengedhető és morálisan elképzelhető formáját. És ebből a szemszögből a labouristáknak az általuk végrehajtott államosítás tapasztalataiból leszűrt következtetései kézenfekvők is. Ez az államosítás „úgy látszik" nem szünteti meg a tőkéből származó egyéni jövedelmet, márpedig ez volt a szocialisták legerősebb érve az államosítás mellett — vitázik Gaitskell. „Hogy pedig ne fizessünk kárpótlást — folytatja Gaitskell —, azt erkölcsi, politikai és gazdasági okokból egyaránt nem tehetjük meg." Természetesen, ha a politikában az angol társadalom polgári rétegeinek védelme az irányadó, akkor nem lehet kárpótlás nélkül államosítani. Ez politikai válságba sodorná a pártot. Az államosítás kiterjesztésének gazdasági perspektívái — ijedezik Gaitskell — a magántőkések üzleti tevékenységének lanyhulását okoznák.

Gaitskell tehát meg akarja győzni a munkásosztályt arról, hogy az államosítás egyáltalán nem vezethet szociális igazságossághoz, vagyis a szocializmus általa legfontosabbnak tartott elvének érvényesüléséhez. Nem tudja — és céljait tekintve nem is akarja — takargatni azt a közismert tényt, hogy „a gazdagság a mai világban még mindig igen egyenlőtlenül oszlik meg a magánszemelyek kozott: a népességnek mintegy 3 százalékára a gazdagság kétharmada esik". De ez a következtetés csak azért kell Gaitskellnek, hogy belőle kiindulva uj illúziokat támasszon az osztálykulonbségek leküzdésének új. labourista útjairól, amelyek nem fogják érinteni a tőkés termelés struktúráját s fenntartják a burzsoázia magántulajdonát.

Az államosítás nem hozta meg a teljes foglalkoztatottságot sem. Itt a labouristáknak nem kell sokat érvelniük. A munkanélküliség, amely egy ideig csekély volt, az utóbbi években nőni

kezdett. Az Egyesült Államokban 1957 őszén megindult gazdasági válság óriási nyugtalanságot keltett nemcsak a munkásosztály, hanem azon labourista vezetők körében is, akik azt állították, hogy megvan a lehetőség a kapitalizmus válságmentes, tervszerű fejlődésére. Az utóbbi idők gazdasági fejlődésének tényei megrendítették a bizalmat azon reformista állítások iránt, melyek szerint a kapitalizmus ciklikus fejlődéséről szóló marxista—leninista elmélet elavult.

Ami az osztálybékét és „a hatalomnak a munkásuralom irányában történő eltolódását" illeti — folytatja következtetéseit Gaitskell —, az államosítás (ismét homályban marad, hogy burzsoá államosításról van szó) nem biztosította „a hatalom társadalmi ellenőrzését". A labouristák ma csaknem érdemükül tudják be az általuk végrehajtott államosítás törvényszerű következményeit, azt tudniillik, hogy „az igazgatásban ugyanazok a személyek láthatók", akik ezeket az iparágakat azelőtt is igazgatták.

A munkások és a fogyasztók (mindenekelőtt a kisiparosokról, a városi kistőkésekről és a parasztságról — farmerekről — van szó) „sajnos", úgy látszik, azt hitték, hogy az államosítással „az ígéret földje" érkezik el. Illúziók és érzelmek segítették elő e mítosz kialakulását, véli a szerző. A mítosz, úgy látszik, az a könyörtelen tény volt, hogy a labouristák államosítását a tömegek „néhány vagy valamennyi hagyományos szocialista doktrinával" kapcsolták össze. Az Angol Kommunista Párt azonban már régen megállapította, hogy ezt a mítoszt a reformisták vétkesen, tudatosan élesztették. A jobboldali labouristák kénytelenek elismerni, hogy a tömegek csalódtak, mert azt remélték, hogy „az árcsökkenésből és a fokozódó áruellátásból közvetlen előnyeik származnak", ez pedig nem következett be.

Gaitskell azt állítja, hogy a munkások csak azért csalódtak az államosítás eredményeiben, mert az államosítást helytelenül a „hagyományos" szocialista érvekkel kapcsolták össze. Páratlan cinizmussal, a burzsoá államosítás mellett korábban felsorakoztatott demagóg érveket megtagadva, a szerző így ír: „Valóban meglepő tény, hogy a Labour Párt képviselői, amikor kidolgozták az 1945—1950 években állami tulajdonba vett iparágak államosítási tervét, sokkal kevésbé a hagyományos érvekre és sokkal nagyobb mértékben a gyakorlati megfontolásokra építették e tervet."

Ezeket a gyakorlati megfontolásokat, amelyekről a marxisták már régen megmondták, hogy csak a tőkések számára előnyösek, — most maguk a labouristák sorolják fel. A munka termelékenysége és hatékonysága megnőtt, különösen a szénbányászatban és a szállításban. A bányák új felszereléssel való ellá-

tása és az energiatermelés tökéletesebb formájára való áttérés a költségvetés, vagyis végeredményben a dolgozók által fizetett adók terhére történt (ezekről a forrásokról Gaitskell művében természetesen egy szó sincs). Felújították az ipart, amiről a szerző részletesen beszél. A szállításokat, minthogy már nem voltak az addigi vasúttársaságok hálózathatáraihoz kötve, ésszerűbben lehetett lebonyolítani. A szabványosítás előre haladt. Számos közbenső fölösleges vasútállomás megszűnt stb. És ezek az eredmények nem véletlenek, hanem a termelés koncentrációjának szükségszerű következményei. Jelenleg azonban — állítják — a termelési szervezet államkapitalista formája már gátlólag hat a termelés koncentrációjának további emelkedésére.

A labouristák, amikor szerényen értékelik a még tisztán technikai téren is valóban szerény eredményeket, annál nagyobb erővel ostorozzák a burzsoá államosítás fogyatékosságait és nehézségeit, miközben a burzsoá államosítást úgy tüntetik fel, mint az államosítást általában, s ezen a címen a szocialista tervgazdaság és a központi irányítás vitathatatlan előnyeit támadják.

„A tapasztalat problémája" c. fejezetben Gaitskell panaszkodik, hogy „az államosított gazdasági ágak irányítása egyes tehetséges és energikus emberek energiáját és kezdeményező készségét korlátok közé szorítja". Ezt azzal magyarázza, hogy az államosított gazdasági ágakban az igazgatók és főtisztviselők kevesebb jövedelmet élveznek, mint a magánvállalatoknál. Ami pedig a többi partnert, vagyis a munkások és alkalmazottak zömét illeti, bennük nő a nemtörődömség és a közöny. De, amint ez várható is volt, a munkásoknak semmi okuk sincs arra, hogy az angol államkapitalista üzemekben tulajdonosi érdekeltséget tanúsítsanak, miként abban a labouristák reménykedtek. Az államkapitalista üzemeket szocialista üzemekként feltüntető reformista elméletek kudarcot vallottak.

A labouristák „önkritikája" egyúttal csapás a jugoszláv revizionizmusra is, amely átvette az államkapitalizmus labourista értelmezését. A jugoszláv revizionisták az államkapitalizmust szintén úgy értelmezik, hogy az a kapitalizmus leküzdésének egy formája, a szocialista alapelvnek a kapitalizmus keretei közötti fejlődése.

A kérdés lényege nem az — mint Gaitskell szeretné bizonyítani —, hogy az államosított vezetés és az országos méretű centralizált irányítás csökkenti a szóban forgó termelési ágban dolgozók érdekeltségét, hanem az, hogy az államosítás és a centralizálás ellenére a gazdasági vezetés továbbra is magántőkés alapokon nyugszik. A vasutaknak és Anglia más gazdasági ágainak a XX. század derekán végrehajtott államosítása ugyanolyan távol van a szocializmustól, mint a porosz államvasutaké Bismarck idején.

Amikor Gaitskell azt az ósdi burzsoá badarságot melegíti föl, hogy a szocializmusban a vállalkozó szellem, a munkakedv lelanyhult — amit a Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban folyó szocialista építés egész gyakorlata már régen megcáfolt —, csupán aláhúzza a reformisták érveinek gondolatszegénységét. Azokért a fogyatékosságokért, amelyek Anglia államkapitalista gazdasági ágaiban ténylegesen megtalálhatók, a szocializmus egyáltalán nem hibáztatható, mert ezeknek a szocializmushoz semmi közük nincs.

Amiként a szocializmus nem „adoptálhatja" a labourizmust (hiszen itt alapjában véve ellenséges osztály elméletéről van szó), ugyanúgy a labourizmus sem használhatja ki a szocialista centralizációnak, az országos méretű szocialista igazgatásnak, a munka szocialista ösztönzőinek az előnyeit, mert ezen előnyök kibontakozásának feltétele az államosítás szocialista jellege, a munkásosztály hatalma.

A labouristák, bírálva az államosított nagyipar fogyatékosságait, újabb lépést tesznek hátra: a magánmonopóliumok nyílt védelmezőinek álláspontjára helyezkednek, s kijelentik, hogy az államosított üzemekben tapasztalható fogyatékosságok a magánmonopóliumoknál nincsenek meg. A monopóliumok tevékenységében — állítják a labouristák — nincs sem végletes individualizmus, sem túlhajtott centralizmus. A monopóliumok nem küszöbölik ki véglegesen a konkurrenciát, a konkurrenciát pedig a munkásvezérek végső soron inkább pozitív, mint negatív tényezőnek tekintik. Minthogy nem tudják elképzelni a szocialista társadalmat magántulajdon nélkül, természetesen konkurrencia harc nélkül sem tudják elképzelni. Szeretnék bebizonyítani, hogy lehet a konkurrenciát szabályozni és ésszerű határok közé szorítani; nem tudnak lemondani a „gazdasági szabadság" elvéről, amely megköveteli a magántulajdon fenntartását. Itt is, mint mindig, a szocializmus és a kapitalizmus elméleti kibékítésének kísérlete, a gyakorlatban és a politikában a kapitalizmus álláspontjára való lecsúszáshoz vezet.

„A jövendő államosítás" c. utolsó fejezetben Gaitskell — ahogy az utolsó fejezetben szokásos — összegezi az elmondottakat. Hátra van még egy fő kérdés — jegyzi meg —, mégpedig az a kérdés, hogy „milyen mértékben lehet a szocializmus eszményeit az államosításon kívül más eszközökkel megvalósítani", vagy, ha ezt kissé másképp fogalmazzuk, „mennyire közeledhetünk ezekhez az eszményekhez az állami tulajdon és az államosítás további növelése nélkül"?

A fogalmazás, mint látható, elég óvatos. A kérdésföltevés arra irányul, hogy tagadja újabb iparágak államosításának szükségességét, valamint a már államosított gazdasági ágak növelését.

A felvetett kérdésre Gaitskell és a labourizmus számos más vezetője azt válaszolja, hogy a szocialista eszményt más úton is el lehet érni. „Az állam tulajdonosa lehet ipari, kereskedelmi vagy mezőgazdasági vállalatnak anélkül, hogy az egyéni cégek fölött részletekbe menő ellenőrzést gyakorolna... megteheti ezt mind részvények vásárlása útján, ha a politikai helyzet ezt megengedi, mindpedig az örökösödési adó révén". Vagyis egyes cégek részvényeinek szabad állami felvásárlását a labourizmus jelenlegi vezetői tökéletesebb eszköznek tekintik, mint az államosítást. Ugyanígy ítélik meg a labourista vezetők, különösen Strachey, a vegyes társaságokat. Gaitskell — mint minden reformista — az államot a nemzet szervének, osztályfölötti szervezetnek tekinti, amelynek célja az általános jólét. Említésre méltó, hogy hasonlóképpen értelmezi a jelenlegi polgári államot a Jugoszláv Kommunisták Szövetségének programja is.

Mint cikkünk elején már említettük, Gaitskell nézeteit a Munkáspárt hivatalosan megerősítette az 1957 őszén Brightonban tartott kongresszuson elfogadott „Ipar és társadalom" c. pártdokumentumban.

A kohászati ipar államosításán kívül, amelyet a konzervatív kormány ismét magántulajdonba adott vissza (és amelynek államosítását csak a választási harc érdekében vették programba), a labourista program többé egyetlen további gazdasági ág államosítását sem követeli. Ellenben előirányozza egyes rosszul dolgozó üzemek államosítását. Még járatlan ember számára is világos, hogy ez nem elvi álláspont, hanem a segítség egy formája azon kapitalista üzemek számára, amelyek nem elég jövedelmezőek. Az ilyen üzemek tulajdonosainak „teljes és igazságos" kárpótlást kell kapniuk. Ez azt jelenti, hogy egész gazdasági ágakról egyes üzemekre viszik át ezt az elvet: az állam tartozik segítséget nyújtani abban az esetben, ha a tőkés üzemek nem tudnak többé jövedelmezően működni. Nyilvánvaló, hogy ilyen programot bármelyik tőkés szívesen aláír.

A második „újítás" az a programpont, hogy az állam szerezze meg a részvények tulajdonát, s ily módon az üzem, államosítás nélkül, „társadalmi tulajdonba" kerül. A javaslat szerint az állam kétféle úton szerezhet részvényeket: *a)* részvények formájában szedje be az örökösödési adót; *b)* vásároljon a munkásbiztosítási nyugdíjalapból részvényeket és ne állami értékpapírokat, mint eddig is tette.

Világos, hogy ennek a programnak az a célja, hogy a Labour Párt által hirdetett „osztály-harmónia" elmélete számára gazdasági alapot teremtsen. A munkásosztály mint a nyugdíjalap tulajdonosa, mint állampolgár, részvények birtokosa lesz, míg a tőkés társadalmi rendszer a maga egészében sértetlen marad. Az egész

programot áthatja az „osztály-harmónia" eszméje. A hatalom kérdését a program nem is érinti.

A párt e jobbratolódásában a legfigyelemreméltóbb az, hogy ezt a dokumentumot, amely az államosítás politikájáról a részvényvásárlási politikára való áttérést jelenti, az egész pártvezetőség elfogadta, a Bevin vezette „balszárny" is.

A baloldaliak a pártvezetőségben teljes egészében kapituláltak Gaitskell és burzsoá politikája előtt, hogy a küszöbön álló választásokon egységfrontra léphessenek és az ingadozó kispolgári választókat a maguk oldalára állíthassák. Ezzel persze csapást mértek a baloldaliak táborára.

A baloldali vezetők jobbratolódása azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy maga az angol munkásosztály is jobbra tolódott. A kongresszusi vita 5 óra hosszat tartott. Számos küldött (köztük „régi államférfiak" is, mint pl. Morrison és Shinwell) e program ellen foglaltak állást. A küldötteknek kb. húsz százaléka szavazott a határozat ellen.

Még szembetűnőbben nyilvánult ez meg a szakszervezeti kongresszuson, mely a Labour Párt kongresszusa után zajlott le. A szakszervezeti kongresszus a további államosítás politikáját követelte. Felmerült az a veszély, hogy a szakszervezeti kongresszus elveti a pártkongresszusnak azt a határozatát, amely az államosítás politikája helyébe a részvényvásárlási politikát állítja. Csak a szakszervezeti vezetőség ügyeskedése hárította el a nyílt szakítást: hivatalosan kijelentették, hogy a *„Főtanács a párthatározatot az államosítási program kiegészítésének, nem pedig helyettesítésének tekinti"*. Ez a kijelentés nyilvánvalóan ellentmond a pártdokumentum szövegének, s a burzsoá sajtó éles támadásokat intézett e kijelentés ellen.

A szocialista fejlődés úgynevezett angol útjának egész története „a demokratikus szocializmus" elméletének reakciós, utópisztikus voltát mutatja. S bár a polgári államosítás nem út a szocializmushoz, mégis a további államosításról való lemondás a Labour Párt még mélyebbre sullyedését mutatja. A jobboldali labouristák „új" nézetei az államosításról teljes mértékben megfelelnek a monopoltőke érdekeinek. A monopoltőke ugyanis most hajlandó lemondani a polgári állam kihasználásának olyan formájáról, mint egész iparágak államosítása, s mint azelőtt — de most már amerikai minta szerint — állami segélyekre spekulál, s arra számít, hogy az állam támogatja a magáncégeket, a monopoltőke belföldi és külföldi pozícióinak megfelelően.

A Labour Párt vezetőinek új platformja elmélyíti az eszmei bomlást pártjukban. Nő az egyszerű párttagok elégedetlensége a monopoltőkének a munkásosztály életszínvonalát veszélyez-

tető manipulációi és a fegyverkezési hajsza miatt. A Labour Párt vezetői leleplezték önmagukat, az Angol Kommunista Párt pedig a Szovjetunió Kommunista Pártjának XX. kongresszusán fölvetett, a nemzetközi munkásmozgalom újabb tapasztalatait általánosító elméleti tételek alapján felülvizsgálta az „Anglia útja a szocializmus felé" című pártprogramját Ezzel erősítette a párt elméleti pozícióit. A Kommunista Pártnak most könnyebb cáfolnia a kapitalizmus védelmezőinek azon állításait, mintha Angliában „népi kapitalizmus", sőt egyesek szerint a szocializmus kezdeti szakasza létezne.

Az Angol Kommunista Párt fontos feladatának tartja, hogy egyesítse a munkásosztály erőit, mindenkor leleplezze mind a revizionizmus különféle formáit magában a kommunista párt soraiban, mind pedig a kispolgári labourista illúziókat a Labour Párt tagjai körében.

DOKUMENTUMOK ÉS VISSZAEMLÉKEZÉSEK 1918—19 HŐSI HARCAIRÓL

Nagygyűlés a Vigadóban 1919. január 10-én

Részletek a „Világ" c. lap 1919. jan. 11-i tudósításából[1]

A Magyarországi Kommunisták Pártja[2] ma délután öt órára nagygyűlést hívott egybe a Vigadóba. Már jóval a kitűzött idő előtt zsúfolásig megteltek a Vigadó összes helyiségei, a karzatokon ember, ember hátán szorongott, de százakra ment azoknak a száma is, akik a folyosókon rekedtek. A nagy előadóemelvényen kommunista érzelmű katonák foglaltak félkörben helyet, mintegy testőrségéül az előadóasztal körül helyet foglaló kommunista vezéreknek.

A gyűlés szónokai a kommunisták részéről Kun Béla és Vágó Béla voltak, de megjelent a gyűlésen a szociáldemokrata párt részéről Garbai Sándor,[3] a Lakáshivatal elnöke is, aki felszólalásával nagy vihart idézett elő az ellenérveket türelmetlenül hallgató tömegben.

A viharos jelenetekben bővelkedő gyűlés azonban, ezektől a kisebb, zavaró incidensektől eltekintve, teljes rendben folyt le és ugyancsak teljes rendben oszlott szét, ami annak is köszönhető, hogy mindenki tudta és érezte a tömegben, hogy most fegyelmezettségükről és a helyzetet kellőleg értékelő komolyságról kell tanuságot tenni.

A gyűlésről részletes tudósításunkat az alábbiakban adjuk:

Az első szónok a kommunista párt részéről Kun Béla volt, aki beszéde elején rámutatott arra, hogy most szerte Európában két irányzat vív halálos mérkőzést egymással: a világ proletárjainak forradalma, a kapitalista rend védelmezőinek ellen-

---

[1] A „Világ" — (főszerkesztője Purjesz Lajos) polgári radikális napilap — volt. Egyes kérdésekben a szociáldemokrata Népszavánál haladóbb álláspontot foglalt el. Szabó Ervin a Világ hasábjain vitatkozott a szociáldemokrata vezetőkkel.

[2] Helyesen: Kommunisták Magyarországi Pártja.

[3] Garbai Sándor (1879—1947) a MÉMOSZ elnoke, később a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségi tagja, a párt opportunista politikájának egyik irányítója. A Tanácsköztársaság idején a Forradalmi Kormányzótanács elnöke. A Peidl-kormányban közoktatásügyi miniszter. A kormány bukása után emigrációba ment.

forradalmával. Ez a harc nem ..., Magyarország határain belül fog eldolni, hanem a magyar proletársag sorsa elválaszthatatlanul összefugg a nemzetkozi proletárforradalom sorsával.

Beszéde további során eros tamadast intézett a magyar népkormány ellen, amelyben a szociáldemokrata pártnak képviselői is helyet foglalnak. Megtámadta a kormányt azért, mert az igazi proletáruralmat először megvalosító Oroszországnak itt tartozkodó nyolc polgárát letartoztatta, toloncházba vitette, majd kiszolgaltatta a francia imperializmus kozegeinek. Azért tették ezt — mondotta — hogy Oroszországot arra birják, hogy retorzioképpen megszakítsák az összekottetést a magyar proletariátussal, de ezt nem érik el, mert a szovjet kormány nem a proletariatuson fogja magát megbosszulni.

Vázolja azt a gigászi kuzdelmet, amelyet Németországban folytatnak a Spartacusok a véreskezu kormányszocialistakkal szemben s amelynek kimenetelét lélekzetfojtva figyeli minden forradalmi szocialista.

— Eljenek a Spartacusok, mi is azok vagyunk — hangzik válaszul a terem minden részébol.

Itt az ideje annak — folytatta Kun Béla, — hogy döntő ütközetre vonuljunk fel a tókés termelési rend ellen Ennek pedig nemcsak a tomegek öntudatlansága az akadályozója, hanem a szociáldemokrata tobbség is.

Zúgó helyeslés tort ki e szavaknál a hallgatóságból:

— Oda vannak tapadva a bársonyszékhez, ezért nem tudnak forradalmárok lenni — kiáltotta valaki a tomegből.

Azt mondják a szociáldemokraták — mondotta beszédje folytatásában —, hogy csak tempóbeli kulonbség van kozöttünk és koztuk. Nem taktikai, hanem alapveto kulonbseg az, ami elvalaszt bennunket. A szocialdemokraciaba egy kispolgári ideológia csúszott be, mi pedig a burzsoa társadalom romjain a proletárok nemzetkozi uralmat akarjuk megvalósítani. Első teendőnk, hogy fegyverkezzunk![4] Fegyverkezzunk az ellen a nemzetkozi imperializmus ellen, amely korénk kovácsolodik, s amelynek vezére Wilson. Ezzel csak egy reális ellet lehet szembehelyezni: a proletárok nemzetközi forradalmiságát, amelynek élén Lenin halad.

Lenin nevének említésekor percekig megakadt a gyűlés. Az

---

[4] A Kommunisták Magyarországi Pártja a polgári demokratikus forradalom szocialista forradalomba valo atnovesenek lehetoleg bekes utjat kereste. A kommunisták megkisérelték, hogy a szocialdemokrata parttal elvi engedmeny nelkul — egyutt kuzdjenek a burzsoazia ellen es igy politikai ero túlsúlyaval semmisitsek meg a burzsoázia hatalmat Garbai reszvetele a vigadoi gyulesen is ezt a szandekukat mutatja A szocialdemokrata vezetők egyuttmükodése a burzsoaziaval azonban arra kenyszeritette a kommunistakat, hogy minden eshetosegre, a fegyveres felkelesre is felkeszuljenek.

emberek felálltak helyeiken, kalapjaikat lengették és úgy éltették Lenint...

Beszédje további során Kun Béla szólt arról a vádról, hogy a komunisták e súlyos időkben a pártegység megbontására törekszenek. Nekünk nem a pártegység, hanem a proletáregység fontos — mondotta a tömegnek percekig tartó helyeslő tombolása közben. A szociáldemokraták a szocializmusból Messiáshitet csináltak. Mi vissza akarjuk adni azt igazi hivatásának.

— Közvetlen cselekedet útján — kiáltotta egy hang.

— Igen, a közvetlen cselekedet útján — válaszolt a szónok — s Lenin felhívását intézzük hozzátok, hogy a nemzetközi imperializmus háborúját változtassátok at a nemzetközi proletárság osztályháborújává.

Zúgó taps és lelkes éljenzés kísérte a beszéd befejezését.

— Éljen a proletárdiktatúra! Eljen a nemzetközi forradalmi proletárság — zúgták mindenfelől, de az ünneplés zaja hirtelen nagy viharrá erősödött, amikor meglátták, hogy Garbai Sándor áll fel szólásra.

— Nem hallgatjuk meg, nekünk ne beszéljen!

— Menjen a bársonyszékbe, ott a helye — kiáltották nagy összevisszaságban.

Kun Béla és Vágó Béla az asztal tetejére ugranak és onnét próbálják csittítani a zajongó tömeget...

Erre nagy nehezen elul a zaj. Garbai kipirultan, izgatottan, mintha először beszélne életében, úgy áll az asztal elé. Mindjárt beszéde elején egy kis baj van, mert szokás szerint úgy kezdi el: Elvtársak!

— Ohó! — kiáltották közbe — még nem vagyunk azok, várjunk egy kicsit ezzel a megszólítással.

Garbai ezután szól arról, hogy a kommunista és a szociáldemokrata párt úgy áll egymással szemben, mintha egymást akarná elpusztítani, s mintha nem egy közös ellenségünk lenne: a polgári társadalom.

— Maguk az okai, elárulták a miniszteri tárcáért a proletárságot — zúdul fel megint a most már mindvégig izgatott, folytonosan fellobbanó tömeg.

Mi mindannyian — folytatja Garbai — a burzsoá társadalom megszűnését és egy szocialista világrend megteremtését akarjuk. Meg kell szüntetni a burzsoá társadalmat, mert a termelést olyan alapokra kell fektetni, hogy az igazi dolgozók kizsákmányolása lehetetlenné váljon...

De hiába állnak itt össze Önök akár százezren is — folytatta most már emelkedettebb hangon — hiába vonulnak fel fegyveresen és hiába kiáltják ki a szocialista köztársaságot mert ez azzal még nincs meg. Marx tanításai arra intenek bennünket,

hogy csak azt lehet megvalósítani, aminek a gazdasági előfeltételei megvannak. Csinálhatnak véres testvérháborút, itt is folyhat patakokban vér az utcákon, de a szocialista társadalmat nem lehet most megvalósítani, mert az előfeltételei hiányoznak. Ha Magyarországon megcsinálnák, akkor az csak egy vegetáló állapot lenne, s ha nemzetközileg nem valósulna meg, úgy itt is vissza kellene csinálni.

Itt újra elemi erővel tört ki a vihar.

— Ne jósoljon, nem vagyunk kíváncsiak a halálmadarakra.

— Majd mi megmutatjuk, hogy meg lehet csinálni — kiáltották sokan.

Ha Lenin lenne itt a helyemben, ő ugyanazt mondaná Önöknek — mondotta Garbai a nagy zajban.

— Ő okosabb ember, mint maga — ordították százával. Majd az egész tömeg fölugrik s úgy harsogja Garbai felé:

— Eláll! Eláll!

A katonák közül sokan odaugranak Garbai elé s hevesen gesztikulálva kiáltoznak össze-vissza. A nagy viharban Garbai kénytelen a szónoki helyet otthagyni.

Vágó Béla ismét az asztalra ugrik és kérleli a tömeget:

— Elvtársak! Garbai Sándor volt az, aki a Munkástanács ülésén a hivatalos szociáldemokrata álláspontlal a legélesebben szembehelyezkedett és ha vele megértjük egymást, úgy ezzel nagyban elősegíthetjük a proletárság forradalmasításának ügyét.[5]

— Éljen Garbai! Halljuk Garbait — fordult meg most a tömeg hangulata, mire Garbai újból szólásra áll fel.

Ha a munkásság két pártra oszolva, egymással harcra áll ki — kezdte beszédét, annak csak a harmadik, a burzsoá fogja hasznát látni. Védi az októberi forradalmat,[6] amelynek eredményei a munkásságra nézve is jelentékenyek.

— Beülhet a bársonyszékbe — kiáltják közbe és kezd a hangulat megint a szónok ellen fordulni.

---

[5] 1919. január 8-án a szociáldemokrata vezetők a Budapesti Munkástanács ülésén a koalíciós kormány válságának megoldására három javaslatot terjesztettek elő. Garbai tiszta szociáldemokrata kormány alakítását indítványozta, Garami Ernő a szociáldemokrata miniszteriek a kormányból való kiválását javasolta, mert helyzetuk a kommunista agitáció és a „tömegek éretlensége" következtében tarthatatlanná vált. Kunfi Zsigmond viszont a koalíciós kormányt több szociáldemokrata miniszterrel kívánta megerősíteni. — Garbai indítványát a Munkástanács tagjai úgy értelmezték, hogy a tiszta szocialista kormány a proletariátus hatalmát jelenti, ezért szótöbbséggel megszavazták. Ez a szociáldemokrata vezetőket megijesztette, ezért Garbai saját javaslatát visszavonta. Újabb szavazást rendeltek el, amelyen Kunfi javaslata kapott szótöbbséget.

[6] Az 1918 októberi magyar forradalomról van szó, amelynek továbbfejlesztését szocialista forradalommá — bár feltételei megértek — Garbai is ellenezte.

Csak módszerben van különbség közöttünk — mondjai Garbai, mert a kommunisták sem csinálhatnak egyebet, mint amit mi csinálunk, ha a teljes hatalmat átvesszük. De ha kivonulunk a kormányból, akkor polgári kormány alakul, mely felfegyverzi az ellenforradalmat, megerősíti a polgári társadalmat és a segítségül hívott antantseregekkel leveri a munkásságot.

— Elég volt a jóslásokból — zúgja a nép most már elemi erővel, a zúgás mind erősebbé válik, Garbai sértődötten otthagyja az emelvényt...

Vágó Béla, a kommunisták egyik vezére emelkedett ezután szólásra és megállapítja, hogy Garbai itt egészen másképpen viselkedett, mint a Munkástanács ülésén. Nekünk nincs időnk vesztegetni való — mondja — mert az ellenforradalom szerte az országban szervezkedik. Mi úgy tudjuk, hogy a proletáruralom most megvalósítható, ezért harcba megyünk, s ha kell, ezért meghalunk. De szívünkben tiszta szocialista ideálokkal, homlokunkon az igazi szocializmus csillagával vérzünk el hitünkért.

— A katonák mind bolsevisták! — kiáltja közbe még mindig az a régi hang.

Garbai csak játszott az elvekkel a Munkástanácsban — folytatja Vágó —, mert amikor elfogadták indítványát a tiszta szocialista kormány alakításáról, akkor egyszerűen visszavonta a javaslatot. Nekünk nem kell demokrácia... nekünk fegyverek kellenek, amivel kivívjuk a proletárság győzelmét. Egész Európában harcra indul a proletárság, biztos híreink vannak a francia és angol proletárok megmozdulásáról, nekünk is fegyverkeznünk kell.

Tiszta lelkiismerettel állítom, hogy olyan hatalom van kezünkben — mondotta ezután Garbai felé —, amelynek birtokában azt a felhívást intézhetem Garbaihoz, hogy a szociáldemokrata párt igazi forradalmi elemeivel vonuljon ki a pártból és csatlakozzék hozzánk. Ezzel megbontja a párt egységét, de segít létrehozni a proletáregységet, Garami úgyis azzal vádolta meg Garbait, hogy ő egy szociáldemokrata köpenyegbe öltözött álbolseviki, hát legyen igaz bolseviki.

— Úgy van, jöjjön közénk — invitálják Garbait mindenfelől, aki azonban mozdulatlanul ül helyén és arcáról sem lehet semmit leolvasni.

Beszéde befejezéseképpen követeli Vágó Béla a proletárok azonnali felfegyverzését, a burzsoázia lefegyverzését, a munkás- és földmívestanácsok egybehívását és az igazi tanácsköztársaság megalkotását.

A gyűlés hallgatósága még sokáig ünnepelte a kommunista

vezéreket . . ., éltette a proletárdiktatúrát s csak nagy lassúsággal oszlott széjjel.

Közben a kinrekedtek részére külön gyűlést kellett rendezni, előttük Rabinovics József kommunista vezér ismertette a kommunisták céljait.

Leszerelt katonák csatlakozása a KMP-hez

Szekér Nándor visszaemlékezése

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom híre bennünket — a 31-es nehéztüzérezred ütegének katonáit — a Csernovicztól északra húzódó orosz harctéren ért el. Bármennyire is titkolták előttünk, egyszerű katonák előtt az Orosz Szovjet Szocialista Köztársaság kikiáltását, Lenin békefelhívását, rövid idő alatt elterjedt a tűzvonalakban a lelkesítő hír az orosz munkásosztály győzelméről. Megerősítették értesülésünket azok a magyar nyelvű röpcédulák is, amelyeket szovjet repülők szórtak le közénk. A két ellenséges front katonái között ennek hatására gyors ütemben megindult a barátkozás. Az orosz bajtársak átjöttek hozzánk, a mi állásainkba. Tőlük hallottuk először Lenin nevét, ők beszéltek először nekünk a bolsevikok pártjáról, a katonatanácsokról. Bár mi nem tudtunk oroszul, ők meg magyarul, mégis, összeszedve szlovén, szlovák, német nyelvtudásunkat — hamar szót értettünk. Amikor az orosz frontról átvezényeltek bennünket az olasz frontra, a fölösleges vérontás a Piave-partján és a hazulról kapott rossz hírek, még inkább meggyőztek bennünket arról, hogy az orosz forradalmároknak igazuk van. Az 1918 októberében megindított olasz támadás már egy szétzilált, fegyelmezetlen katonai egységgel találta magát szemben, amely egység már az első tüzérségi előkészítés alatt meghátrált.

Az olaszországi front összeomlása után megindult az éhező, lerongyolódott katonák tömegének áramlása hazafelé, családjukhoz, szeretteikhez. Határtalan volt az örömük, hogy a háború végetért. Azt hitték hamarosan megváltozik a helyzet, lesz munka és kenyér.

A hazatért katonáknak jelentkezniök kellett ezredük parancsnokságánál. Én mint tüzér, a Hungária körúti Andrássy laktanyában jelentkeztem bajtársaimmal. Itt névsorba vettek és azt mondták, hogy nemsokára leszerelnek bennünket. Mindannyiunkban felmerült a kérdés, az „őszirózsás forradalom" megoldja-e a dolgozók égető problémáit?

Budapesten továbbra is kapcsolatban maradtam forradalmi érzelmű bajtársaimmal, ismertem gondjukat, bajukat. A katonák, akik a bevonulás idején, mint újoncok ebben a kaszárnyában kaptak ízelítőt a közös hadsereg katonai fegyelméből, most követelték, hogy azokat a tiszteket, akik annakidején embertelenül bántak a legénységgel, távolítsák el az ezred kötelékéből. Azt is elhatározták, hogy a forradalom vívmányainak biztosítására katonatanácsot létesítenek, amely felveszi a kapcsolatot a budapesti munkástanáccsal. Mindannyiunknak élénken emlékezetünkben élt még mindaz, amit az orosz katonáktól Leninről és tanításairól hallottunk, úgy hogy itthon minden erővel a katonatanácsok megalakítása mellett agitáltunk. A katonatanácsok meg is alakultak és helyet kaptak bennük a kommunisták is.

A kommunisták befolyása napról-napra nőtt. Ez látható volt a kaszárnyákban rendezett gyűléseken, amelyeken lelkesen megéljeneztük a kommunista szónokokat. A szociáldemokrata és a polgári szónokokat kifütyültük. Egy alkalommal Pogány Józseffel is megtörtént ez, aki a budapesti munkástanács tagjaként helyeselte a Bartha hadügyminisztersége alatt megszavazott törvényjavaslatot, amely 96 koronában határozta meg a katonáknak járó leszerelési összeget.

Bajtársaimmal többen bejártunk a Visegrádi utcai pártközpontba, hogy onnan újságokat és különböző nyomtatványokat vigyünk a laktanyába és lakóhelyünkre. A Visegrádi utcában megismerkedtünk Kun Bélával és más vezető elvtársakkal. Állandóan kérdésekkel ostromoltuk őket. Mindenekelőtt arra a kérdésre kértünk választ, hogy mi a teendőnk a hadseregben. 1918 december elején, amikor bajtársaimmal együtt szervezett tagja lettem a KMP-nek, első pártfeladatunk az lett, hogy szervezzük meg a kommunista csoportokat a hadseregben.

1919 elején az én korosztályomat, a 19 éveseket leszerelték. Kezünkbe nyomták a 96 koronát. Sok fiatal bajtársammal együtt akkor magam is igen súlyos helyzetbe kerültem. Mintaasztalos voltam, a Ganz öntödében dolgoztam a háború előtt, onnan vonultam be, de oda nem vettek vissza. Munkára sehol sem adódott lehetőség. A Nemzeti Lovarda helyiségében — ez az óriási csarnok ugyanis alkalmas volt nagy tömegek befogadására, — ideiglenesen, munkanélkülieket nyilvántartó iroda nyílt. Itt jelentkeztem én is. Felvettek a listára, de ettől még éhenhalhattam volna. Hogy valami kis jövedelemre szert tegyek, fairtást vállaltam a budai hegyekben. A nehéz munka után minden szabad időmben a KMP különböző akcióiban vettem részt. Házról-házra járva agitáltunk a kommunista párt jelszavaival: „Le a háziurakkal!" „Ne fizessetek házbért!" „Vegyék a házakat köztulajdonba!"

A Nemzeti Lovardában is, ahová rendszeresen eljártunk munkanélküli igazolványunkat lebélyegeztetni, — dolgoztunk, agitáltunk. Kommunista röpiratokat és egyéb különböző pártkiadványokat terjesztettünk. A párt szónokai gyakran ott tartózkodtak; minden alkalmat felhasználtak arra, hogy röpgyűléseken ismertessék a párt álláspontját a politikai és gazdasági kérdésekben. Igen sokat foglalkoztak a munkanélküliség problémájával is. A munkanélküli tömegek nagy része követte a kommunista pártot. Mindig készen álltak valamilyen forradalmi akcióra, bármikor, bárhová szólította őket a part. A kommunista párt befolyása rendkívül gyorsan növekedett köztük; megszervezték a munkanélküliek kommunista csoportjait, rendszeresen toboroztak tagokat közülük a kommunista párt számára.

Egy reggel, a Nemzeti Lovardában összegyűlt munkanélküliek nagy felháborodással tárgyalták a Pesti Hírlap és a Népszava cikkeit, amelyek sértegették őket: úgy írtak róluk, mintha önhibájukból nem dolgoznának, mintha munkakerülők lennének. A komunista szónokok a munkanélküliek jogos felháborodását tovább szították.

A tömeg elhatározta, hogy felvonul a Pesti Hírlap szerkesztősége elé és tiltakozik a munkanélkülieket gyalázó cikkek ellen. A felvonulók bezúzták a Pesti Hírlap nyomdájának és szerkesztőségének ablakait, szidalmazták a szerkesztőség tagjait. A nemzetőrség egy szakaszát kirendelték a hatóságok, de az nem mert beleavatkozni, annyira viharos volt a tömegek hangulata. A tüntetők később a KMP Visegrádi utcai helyisége elé vonultak, ahol Kun Béla az ablakból lelkesítően beszélt az egybegyűltekhez. Arról beszélt, hogy a munkáshatalmat kell kivívni ahhoz, hogy a munkanélküliséget gyökeresen fel lehessen számolni.

Februárban, a kommunista vezetők letartóztatásának híre nagy felháborodást váltott ki a munkanélküliek körében is. A Nemzeti Lovardában gyűlések sorozata követelte a kommunista vezetők kiszabadítását. A levegő puskaporos volt. A tüzérlaktanyából, amellyel továbbra is volt kapcsolatom, értesültem arról is, hogy a tüzérség arra készül, hogy fegyveres erővel szabadítsa ki a kommunista vezetőket. De erre már nem került sor, mert március 21-én fegyveres felkelés nélkül is győzött a proletárdiktatúra.

NEMZETKÖZI SZEMLE

Latin-Amerika népeinek harca az Egyesült Államok imperialista politikája ellen

Földrajzilag Latin-Amerikához tartozik földünk nyugati féltekéjének az a húsz országa, mely az USA—Mexikó határt képező Rio Grande del Nortetől délre terül el.[1]

Latin-Amerika az éhezők kontinense: lakosságának kétharmad része rosszul táplálkozik a 21 millió km²-t kitevő gazdag földrészen, amely a kapitalista világ eddig feltárt, pénzértékben kifejezett ásványkincsének 68 százalékát tartalmazza. Az óriási kiterjedésű, nagyobbrészt még szűzföldekről évente 2—3 termést lehetne betakarítani. Brazília adja a világ kávétermésének 55 százalékát, vasérctartalékok tekintetében pedig a Szovjetunió mögött a világon a második helyet foglalja el. Argentína, Brazília és Uruguay adják a világ húskonzervexportjának 90 százalékát, Chile a kapitalista világ feltárt rézkészletének 37 százalékával rendelkezik, Mexikó pedig a kapitalista országok ezüstkitermelésének 45 százalékát adja.

Az észak-amerikai monopóliumok „gazdálkodása" nyomán kialakult monokulturális gazdaság azonban a létminimumot sem képes biztosítani a lakosság számára. A monokultúra Latin-Amerikában egyes, főleg mezőgazdasági exportáruk túltermelését és az ipari termékek hosszú ideig tartó hiányát jelenti. E húsz ország többségének gazdasági jóléte 1—2 áru termelésétől és sikeres exportjától függ, amint azt exportjuk százalékos árumegoszlása is mutatja az alábbi táblázaton.

Ebből világos, hogy a világpiaci árak aránylag csekély ingadozása esetén is ezeket az országokat gazdasági és pénzügyi válság fenyegeti. A helyzet még súlyosbodik azzal, hogy exportjuk elsősorban egy ország, az Egyesült Államok keresletétől függ. Ha az USA karlátozza behozatalát, lenyomja valamely áru világpiaci árát, vagy dömping segítségével konkurrál a világpiacon, máris nagy nehézségeket okoz.

---

[1] A „Latin-Amerika" elnevezés onnan ered, hogy a XVI. századtól a XX. század elejéig ezek az országok spanyol és portugál hódoltság alatt éltek, mínek következtében hivatalos nyelvük a latin nyelvekhez tartozó spanyol, illetve Brazíliában a portugál és Haiti szigetén a francia nyelv lett. Ezek az országok azonban nemcsak nyelvileg és területileg, hanem politikailag és gazdaságilag is összekapcsolódtak. Politikailag és gazdaságilag a nagy imperialista hatalmaktól, elsősorban az Egyesült Államoktól függnek. Gyengén és egyoldalúan fejlett monokulturális gazdasággal rendelkeznek. Szociális életükben a feudális maradványok még jelentősek. Ma még az USA ENSZ-beli „szavazógépének" magvát alkotják.

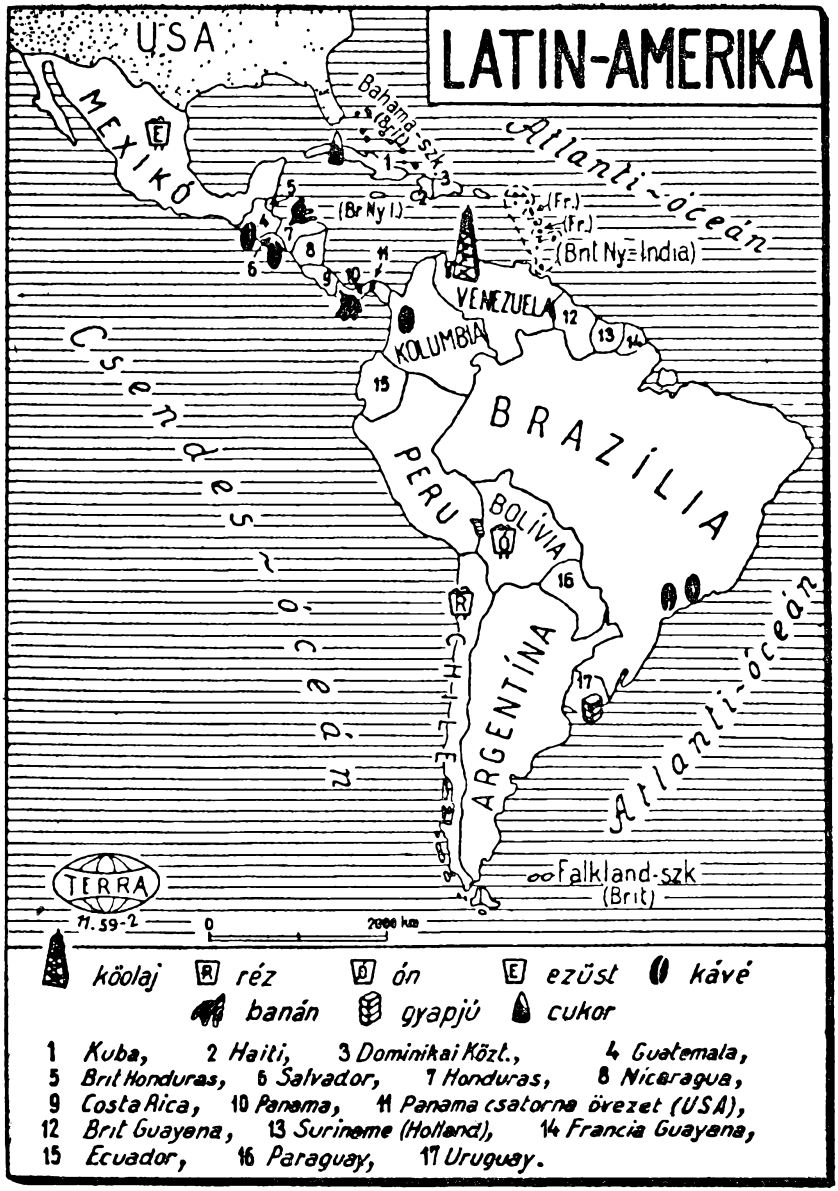
LATIN-AMERIKA
USA
MEXIKÓ
Bahama-szk.
Atlanti-óceán
(Br Ny I)
(Fr.)
(Fr.)
(Brit Ny=India)
VENEZUELA
KOLUMBIA
Csendes-óceán
BRAZÍLIA
PERU
BOLÍVIA
CHILE
ARGENTÍNA
Falkland-szk
(Brit)
TERRA
11.59-2
0
2000 km
köolaj
réz
ón
ezüst
kávé
banán
gyapjú
cukor
1 Kuba, 2 Haiti, 3 Dominikai Közt., 4 Guatemala,
5 Brit Honduras, 6 Salvador, 7 Honduras, 8 Nicaragua,
9 Costa Rica, 10 Panama, 11 Panama csatorna övezet (USA),
12 Brit Guayana, 13 Suriname (Holland), 14 Francia Guayana,
15 Ecuador, 16 Paraguay, 17 Uruguay.

Országok	Monokultúrájuk	Monokultúrájuk százalékos részesedése évi exportjukban		
		1956	1957	1958 I. negyed
Bolivia	ón	59	65	67
Brazilia	kávé	70	64	—
Chile	réz	72	—	—
Columbia	kávé	79	75	—
Cuba	cukor	79	85	—
Salvador	kávé	77	79	—
Guatemala	kávé	74	72	—
Honduras	banán	60	—	—
Panama	banán	74	71	75
Uruguay	gyapju	59	60	50
Venezuela	olaj	94	92	—

A világháború után azonban jelentős gazdasági és szociális változások mentek végbe, amelyek nemzeti jelleggel bírnak és a nagybirtokosok, valamint a külföldi imperializmus ellen irányulnak. Fejlődött az ipar is. Brazíliában a háború utáni tíz évben 10 000, Argentínában 8000, Uruguayban 5000 új üzem épült. Az ipar fejlődésével erősödő nemzeti burzsoázia nagyobb gazdasági önállóságra törekszik, ami a konkrét viszonyok között az amerikai monopóliumok elleni harc erősödését jelenti. A gazdasági változások politikai változásokhoz vezettek. Ugyanekkor Latin-Amerika egyre jelentősebb helyet foglal el az USA terjeszkedési terveiben. „Latin-Amerika a mi legjelentősebb vevőnk, szállítónk és tőkebefektetési területünk... a legszükségesebb és pótolhatatlan szövetséges. Latin-Amerika a mi biztonsági zónánkon belül helyezkedik el; nekünk itt nem szabad egy hibát sem elkövetnünk, nem szabad semmit sem elszalasztanunk"[2] — így vélekednek az amerikai politikusok, akik a „gazdasági integráció" „elméletére" hivatkozva (Latin-Amerikának csak a mezőgazdaságát kell fejleszteni, az USA majd ellátja ipari termékekkel) igyekeznek megakadályozni Latin-Amerikában a fejlődést.

Latin-Amerika népei sohasem békéltek meg és nem is fognak megbékélni nyomorúságos helyzetükkel. Emlékezzünk a paraguayi nép felszabadító harcára 1947-ben, melyet Morinigo diktátor és a külföldi monopóliumok ellen vívtak, a kolumbiai parasztok fegyveres harcára (1948—1953), mely Gomez (az egyetlen latin-amerikai diktátor, aki katonákat küldött az USA koreai agressziójának megsegítésére) rémuralmának megdöntéséhez vezetett. A bolíviai munkások felkelése 1952-ben, Ballivian diktátor megbuktatásához és az ónbányákat államosító és földreformot ígérő Paz Estensoro kormányának megalakulásához vezetett. Latin-Amerikában az utóbbi két évre általában jellemző volt a „diktátorok csillaghullása". Argentínában Peron, Brazíliában Cafe Filho, Venezuelában P. Ji-

[2] Inter-American Economic Affairs. Vol. X. No. 4. 1957. p. 19.

menez, Hondurasban Lozano, Peruban Oria, Guatemalában C. Armas, Nicaraguában Zamoza, Panamában J. Ramén, Kubában pedig Batista diktatúrájának vetettek véget a néptömegek. Az Egyesült Államok politikája elleni harc jut kifejezésre az Argentína és Chile között 1953-ban aláírt, az együttműködésről szóló „Santiago-paktum"-ban is. Az Egyesült Államok elleni harc jutott kifejezésre A. Frondizi elnökké-választásában is. Frondizi tárgyalásokat folytat Uruguayjal, Bolíviával, Chilével és Brazíliával az USA-tól független „közös gazdaságpolitika" megvalósításáról. Latin-Amerikában a háború előtt csak Mexikóban államosítottak egyes külföldi tulajdonokat, a háború után azonban Argentína, Brazília, Ecuador, Bolívia, Guatemala és Kuba is erre az útra lépett. 1958. X. 21-én Uruguay államosította a két legnagyobb amerikai húsfeldolgozó üzemet.

Ez, az egyre erősödő, az amerikai imperializmus ellen irányuló mozgalom nagy nyugtalanságot vált ki az Egyesült Államok uralkodó köreiben. Annak ellenére, hogy az Egyesült Államok Latin-Amerika gazdasági életének kulcspozícióit kezében tartja, nyugtalanságát fokozza az imperialista hatalmak latin-amerikai versenyének kiéleződése. 1950 és 1957 között Japán latin-amerikai exportja például 3,4-szeresére, Nyugat-Németországé 4,6-szorosára nőtt, míg az Egyesült Államok ez idő alatt csak 70 százalékkal tudta növelni a latin-amerikai országokba irányuló exportját. Az európai kapitalista országok sokszor alacsonyabb áron és kedvezőbb feltételek mellett ajánlják fel áruikat Latin-Amerikának, mint az Egyesült Államok. A Fehér Ház urai részben a latin-amerikai országok nyomására, másrészt saját érdekeik védelmére, beleegyeztek abba, hogy a latin-amerikai országok első gazdasági értekezletét összehívják, amelyet 15 éve követeltek már ezek az országok. Az értekezlet 1957. augusztus 15-én nyílt meg Célja Rox Rubotton, Dulles latin-amerikai ügyekkel foglalkozó helyettese szerint az volt, hogy az Egyesült Államok és Latin-Amerika viszonyát „mind gazdaságilag, mind politikailag logikus rendezésre vezesse".[3] Ezt egy általános gazdasági egyezmény megkötésével akarták elérni, melyről azt írta a latin-amerikai sajtó, hogy „kezünket-lábunkat megköti, hogy ne tudjunk ott kereskedni, ahol nekünk előnyös, ugyanakkor arra kötelez bennünket, hogy nyersanyagunkat és természeti kincseinket a „közös védelem" céljaira bocsássuk".[4] A latin-amerikai küldöttek követelték, hogy szállítsák le az USA ipari termékeinek igen magas árát, emeljék fel a nyersanyagok rendkívül alacsony árát, állapítsanak meg stabil árakat a monokultúrákra, és az Egyesült Államok ne akadályozza egymásközötti kereskedelmüket. Az Egyesült Államok viszont széleskörű gazdasági liberalizmust és a magántőkebefektetés kedvező feltételeinek biztosítását követelte, mivel, mint Anderson pénzügyminiszter kijelentette, az „magasfejlettségű technikát és irányítóképességet visz magával".[5] Vasconzelos, az uruguayi pénzügyminiszter, egész Latin-Amerika ne-

[3] The Department of State Bulletin. 1957. No. 932 p. 739
[4] Propositos. 1957. VIII. 26. Buenos Aires.
[5] The Department of State Bulletin 1957. No. 951. p. 467.

vében mondhatta: „Az a tőke, mely túlmegy gazdasági szerepén és igényt formál a dél-amerikai országok belügyeibe való politikai beavatkozásra, nem kívánatos Dél-Amerika számára... Országainknak nincs szüksége ilyenfajta tőkére."[6]

Az áthidalhatatlan ellentétek miatt általános gazdasági egyezmény nem jött létre. Helyette a „Buenos Airesi Gazdasági Nyilatkozatot" írták alá, mely általánosan utal az „együttműködés" szükségességére. Ez a nyilatkozat az értekezlet kudarcát tükrözte. A latin-amerikai sajtó nyíltan ír arról, hogy „a latin-amerikai országok fejlődésének létfontosságú problémái ma is megoldatlanok..."[7] Dulles sugalmazására az Egyesült Államok 1957 szeptemberében új gazdasági „villámértekezletet" hívott össze Bostonba, amely azonban ugyancsak eredménytelen maradt. Még a burzsoá sajtó is kénytelen volt megjegyezni, hogy „a vitás kérdésekben a szavazatarány 19:1 volt, s mindig az USA maradt egyedül".[8] Ami pedig a Prado-doktrinát illeti (amit Prado perui elnök Dulles sugalmazása nyomán vetett fel) ezt le kellett venni a napirendről. Ez szintén arra mutat, hogy kialakulóban van az USA-ellenes latin-amerikai szolidaritás.

1958 áprilisában Nixon, az USA alelnöke, dél-amerikai körútra indult, hogy újabb kísérleteket tegyen kormánya gazdasági és politikai befolyásának erősítésére, hogy biztosítsa a „megfelelő légkört" az amerikai monopóliumok tőkebefektetései számára, s hogy ellensúlyozza az M. P. Tarászov vezette szovjet kormánydelegáció által kiváltott kedvező benyomást. Nixont Uruguayban a diákok „Mars ki innen!" kiáltásokkal fogadták. Nem volt nagyobb szerencséje Argentínában sem. H. S. Zuazo elnök követelte, hogy az USA adjon nagyobb gazdasági segítséget, ha nem akarja, hogy Bolívia „olyan végletekbe essen, mint a kommunizmus..."[9] Ecuadorban és Peruban szintén hideg fogadtatásra talált, Venezuelában autóját kővel, vasdarabokkal és romlott gyümölccsel dobálták meg. A helyzet annyira komolyra fordult, hogy a kormányzó katonai junta feje, W. Larazabal egy páncélkocsit bocsátott Nixon rendelkezésére. Ezt az incidenst az Egyesült Államok katonai beavatkozásra akarta felhasználni.

Amikor Nixon kifogást emelt az ellen, hogy Argentína kereskedik a szocialista országokkal, még az argentín nagyburzsoázia lapja is kénytelen volt méltatlankodva megjegyezni: „Az USA mohó monopolkapitalistáinak meg kell végre érteniök, hogy Latin-Amerika népei szabadok és függetlenek, azzal és úgy kereskednek, akivel és ahogy nekik tetszik, s hogy alapvető joguk van a Mr. Nixon által oly kiválóan képviselt dollár-diplomácia szemtelen zsarolásától megszabadulni".[10] Ilyenformán Nixonnak az a törekvése, hogy „feltámassza a kontinens egységét", kudarcba fulladt.

Az Egyesült Államok ezután új kísérletet tett a pánamerikanizmus megerősítésére. Kubitschek brazíliai elnök Eisenhowerhez írott levelére — melyben a „pánamerikai kölcsönös megértés"

[6] La Prensa. 1957. VIII. 20. Buenos Aires.
[7] El Economista. 157. IX. 7.
[8] Newsweek. 1957. N. 9. p. 26.
[9] La Nacion. 1958. VII. 17.
[10] La Nacion. 1958. VI. 11.

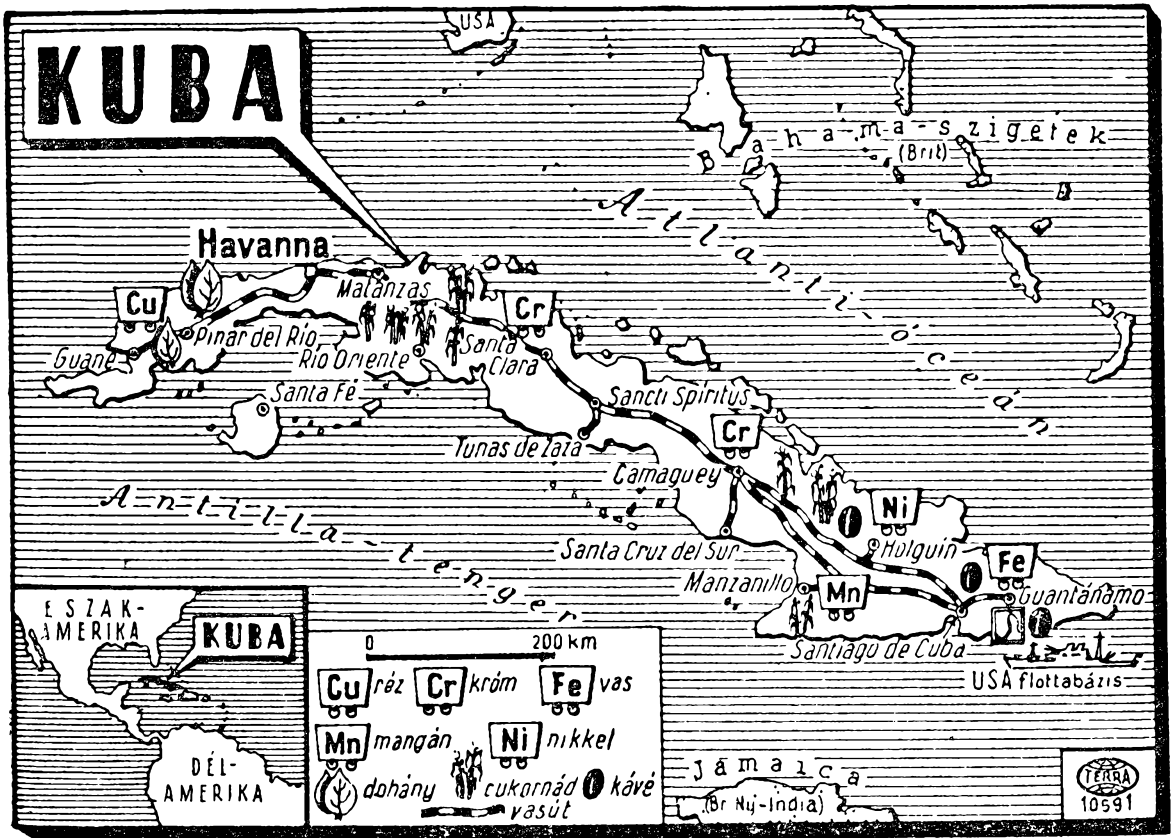
KUBA
USA
Bahama-szigetek
(Brit)
Atlanti-óceán
Havanna
Matanzas
Cu
Cr
Pinar del Rio
Rio Oriente
Santa Clara
Guano
Santa Fé
Sancti Spiritus
Cr
Tunas de Zaza
Camaguey
Ni
Holguin
Fe
Antilla-tenger
Santa Cruz del Sur
Manzanillo
Mn
Guantánamo
Santiago de Cuba
USA flottabázis
ESZAK-AMERIKA
KUBA
DÉL-AMERIKA
0
200 km
Cu réz
Cr króm
Fe vas
Mn mangán
Ni nikkel
dohány
cukornád
kávé
vasút
Jamaica
(Br Nyug-India)
TERRA
10591

megjavításának óhaját juttatja kifejezésre — megérkezett Rio de Janeiróba R. Rubotton. Ezután nagy sajtóhadjárat indult egy új összamerikai értekezlet egybehívásáért, M. Eisenhower pedig a talaj előkészítésére Közép-Amerikába látogatott. Ott azonban olyan fogadtatásban részesült, hogy kénytelen volt elismerni: „az Észak-Amerika ellenes hangulat emelkedőben van". Az Egyesült Államok ezzel a hangulattal szemben megpróbált nyomást gyakorolni a latin-amerikai országokra. Ebből a célból Kubában Guantamano (amerikai hadi támaszpont) közelében tengerészgyalogságot tett partra. Ez nyílt beavatkozás volt a kubai polgárháborúba. A „furkósbot-politika" azonban ma már nem képes csodát tenni, s ezért szükség volt a „dollár-diplomácia" bevetésére is. E céllal történt Dulles braziliai villámlátogatása, és újabb kölcsön felajánlása Brazíliának. Ugyanebben az időben az Egyesült Államok minden erejével igyekezett megakadályozni azt, hogy a Frondizi által tervezett ABC-unió (Argentína, Bolívia és Chile gazdasági uniója), melynek közös és önálló külpolitikát kellett volna folytatnia, létrejöjjön. Dulles és Kubitschek a következő kérdéseket vitatták meg: 1. Latin-Amerika nagyobb arányú részvétele a nemzetközi kérdések megoldásában. 2. A latin-amerikai országok gazdasági erőforrásainak kihasználása, mint a nyugati féltekére védelmi rendszerének sarkpontja. 3. Az amerikai földrész egységének megerősítésére irányuló brazil javaslat. 4. A brazil—amerikai viszony néhány problémája. Végül megegyeztek abban, hogy össze kell hívni az amerikai külügyminiszterek értekezletét.

Az értekezlet 1958. szeptember 23-án nyílt meg Washingtonban. Kiderült, hogy Dulles „tiszta" politikai jellegű kérdéseket akar a napirendre tűzni, míg a latin-amerikai külügyminiszterek követelték, hogy vitassák meg a legégetőbb gazdasági problémákat is. Dulles kénytelen volt engedni, attól félve, hogy az USA elveszíti az ENSZ-ben (ahol sok „kényes" kérdés várt megvitatásra), valamelyik „partner" szavazatát. Ez az értekezlet is minden eredmény nélkül fejeződött be, mert mint az uruguayi „Marcha" c. hetilap írta: „Az USA ma a világ legprotekcionistább kereskedelempolitikáját folytatja". Valóban épp ebben az időben az Egyesült Államok húsz százalékkal csökkentette a cink- és ólombehozatalát, ami újabb nagyarányú munkanélküliséget és a nemzeti jövedelem csökkenését vonta maga után Peruban, Bolíviában és Mexikóban. Hiszen az Egyesült Államok tilalma miatt ezeket a „sratégiai" cikkeket egyelőre nem adhatják el szocialista országoknak. A washingtoni értekezlet kudarca ellenére az Egyesült Államoknak sikerült később létrehoznia a „pánamerikai ügyek konzultációs tanácsát", de kénytelen volt beleegyezni egy „amerikaközi fejlesztési bank" létrehozásába is.

Az Egyesült Államokat különösen nyugtalanítja a latin-amerikai országok és a szocialista országok közötti kapcsolatok alakulása. Az amerikai propaganda igyekszik meggyőzni Latin-Amerika népeit, hogy a kereskedelem a szocialista országokkal „erkölcsileg megengedhetetlen". Ennek ellenére a Szovjetuniónak jelenleg Mexikóval, Uruguayjal, Argentínával; hazánknak Argentí-

nával, Uruguayjal és Bolíviával; Csehszlovákiának Mexikóval, Uruguayjal, Brazíliával, Bolíviával és Ecuadorral; Lengyelországnak Mexikóval, Uruguayjal, Argentínával; Romániának Argentínával és Uruguayjal; Bulgáriának Argentínával van diplomáciai és kereskedelmi kapcsolata. A gyakorlatban bizonyosodik be, hogy az „erkölcsileg megengedhetetlen" kereskedelem *gazdaságilag* nagyon is előnyös. A buenos airesi gazdasági értekezleten a csehszlovák megfigyelő 5 szerződést kötött, az amerikaiak viszont semmi konkrét eredményt nem tudtak felmutatni. Uruguay az Egyesült Államok határozott tiltalma ellenére, engedélyezte Montevideóban a Kínai Népköztársaság kereskedelmi kirendeltségének felállítását. Nagy érdeklődéssel fogadták a latin-amerikai kereskedelmi körök Hruscsov elvtárs brazil újságíróknak adott nyilatkozatát, melyben kijelentette, hogy a Szovjetunió kész hagyományos exportárukat vásárolni és nehézipari termékeket szállítani. „A Hruscsov-terv — mint a brazil lapokból kitűnik — általános támogatásra talált". Az Ondarts vezetésével a szocialista országokban járt argentin kereskedelmi küldöttség Csehszlovákiával 16,8 millió dollár értékben 24 kereskedelmi és árucsereforgalmi szerződést kötött. A Szovjetunióban és Magyarországon egyaránt 11 egyezményt írtak alá kb. 4 millió dollár értékben. 1958 október végén J. B. Liceage argentin országgyűlési képviselő vezetésével Moszkvában járt küldöttség szerződést írt alá, melynek értelmében a Szovjetunió 400 millió rubel kölcsönt nyújt Argentínának gépi és fúróberendezések vásárlására. A kölcsönvisszafizetés módja rendkívül kedvező Argentína részére, mert az a hagyományos argentin exportáruk szállításával történik. A Szovjetunió olajat is szállít Argentínában, amelynek egyik fő gondja az olajbehozatal. Ez az olajszállítás, amely áruban fizethető m^3-ként 15 dollár átszámítással, máris lehetővé tette Argentína számára a British Petroleummal kötött szerződés felülvizsgálását és az árak leszállítását 21-ről 16 dollárra. Midez arra mutat, hogy napjainkban egyre inkább tudatossá válnak Latin-Amerika népei előtt a nagy kubai költő, José Marti szavai: „Csak az a nép kereskedik egyetlen országgal, amely tönkre akar menni és el akar pusztulni: a nép, amely élni akar, sok országgal kereskedik... Az a nép, amely szabad akar lenni, szabad kell hogy legyen a kereskedelemben".[11] Ilyen értelemben mondta Cusano uruguayi szenátor nemrég, hogy „új piacok szerzése... második függetlenségünk kivívását jelentené".[12]

A krónikus gazdasági válságban élő latin-amerikai országok egyre határozottabban szállnak szembe az Egyesült Államok külpolitikájával is. „Vagy szem előtt tartjuk saját érdekeinket és hozzájárulunk az általános béke megőrzéséhez, vagy eltévedünk az USA kétségbeesett erőpolitikájának és diplomáciájának útvesztőjében, és akkor, megsemmisülünk" — jegyzi meg az argentin lap.[13]

A latin-amerikai nemzeti mozgalmak legkövetkezetesebb erői a kommunista pártok, melyek növekvő erőt képviselnek. A Brazil Kommunista Párt L. C. Prestes

[11] G. C. Checa: „El águila rampante." Mexikó. 1958. p. 135.
[12] Panorama. 1958. No. 4. Montevideo.
[13] Propositos. 1958. I. 2.

vezetésével következetes harcot folytat a független, békés külpolitikáért, a nemzetgazdaság fejlesztéséért, földreformért és a demokratikus törvényesség betartásáért. A párt befolyásának szüntelen növekedésére mutat, hogy tagsága az 1947. évi 90 000-ről már 200 000-re emelkedett. A párt legális és nyílt politikai munkát végez. Támogatja az 1957 elején szerveződött „nacionalista mozgalmat", amely többek közt az Egyesült Államok katonai támaszpontjainak Brazíliából való eltávolításáért harcol.

Az Argentin Kommunista Pártnak közel 100 000 tagja és parlamenti képviselete van épp úgy, mint az Uruguayi és Ecuadori Kommunista Pártoknak is. Nemrég vívta ki legalitását a Chilei Kommunista Párt, mely több mint 50 000 tagot számlál. A Venezuelai Kommunista Párt taglétszáma 1958 első felében 9000-ről 26 000-re emelkedett. Lapja, a Tribuna Popular 100 000 példányban jelenik meg.

A kétéves kubai polgárháború győzelmében nagy szerepe van a Népi Szocialista Pártnak, amely kezdettől a tömegmozgalom talaján állott. A Népi Szocialista Párt ma követeli, hogy a parasztoknak osszanak földet, csökkentsék az adókat, dolgozzák ki az ország iparosításának tervét, biztosítsák a polgári demokratikus szabadságjogokat és kövessen az ország békés nemzetközi politikát. Ez a párt Kuba függetlenségi mozgalmának egyetlen következetes ereje.

Latin-Amerikában az utóbbi időben sokat írnak a „kommunizmus veszélyéről". Kétségtelen, hogy a kommunisták a szakszervezeteken és más tömegszervezeteken keresztül jelentősen befolyásolják azt a harcot, amit a népek az országuk önállóságáért és az életszínvonal emeléséért vívnak. Az Egyesült Államok, a reakciós sajtó és a diktátorok azonban „kommunizmusnak" nevezik mindent, ami a kizsákmányolás érdekeit sérti, így az 1957-es évben széles méreteket öltött sztrájkmozgalmat is. 1957. július és 1958. július 1. között Argentínában például 7 383 000 munkás vett részt a sztrájkokban. Ez év szeptemberében 47 000 argentin postai és távirdai dolgozó szüntette be a munkát, béremelést követelve. Néhány ezer orvos 63 napig sztrájkolt, addig, amíg nem vették vissza állásukba elbocsátott munkatársaikat. Október 9-én 200 000 vasutas tiltakozó sztrájkba lépett a drágaság ellen. 11-én az összes közlekedési dolgozók csatlakoztak hozzájuk 24 órás általános sztrájkra. Október 13-án a hivatalos szervek kénytelenek voltak kielégíteni a dolgozók követeléseit. Az 1958-ban Argentínában, Uruguayban és Mexikóban lefolyt sztrájkok során a munkások számos győzelmet arattak. S nagy jelentősége van annak, hogy a sztrájkok egyre inkább politikai jelleget öltenek.

Mindez arra mutat, hogy Latin-Amerika legújabbkori történetében a nép tömegesen vesz részt a politikai életben. A latinamerikai nemzetek és az északamerikai imperializmus között az ellentétek szakadatlanul élesződnek, és sok jel mutat arra, hogy az Egyesült Államok latin-amerikai politikája válságba jutott.

Sütő Gábor

Zsákutcában a cyprusi kérdés

A cyprusi kérdéssel foglalkozó vita az ENSZ-ben — már ötödízben a konfliktus kitörése óta — olyan bizonytalan és általános határozat elfogadásával végződött, mely semmivel sem viszi előre a probléma megoldását. A vita egyetlen pozitív oldala az, hogy mégegyszer lehetővé tette a kölcsönös állásfoglalások, valamint a szocialista országok és az imperialista országok közötti, a szóbanforgó vitás kérdésre vonatkozó elvi ellentétek tisztázását. A Szovjetunió, Lengyelország, és Magyarország képviselői a vitában megerősítették álláspontjukat, mely szerint elismerik a cyprusi népnek azt a jogát, hogy saját sorsában dönthessen. Ezzel szemben az imperialista hatalmaknak — Görögország atlanti szövetségeseinek — küldöttei, akik az Irán által előterjesztett javaslat sugalmazói voltak, azon mesterkedtek hogy minden konstruktív javaslatot elgáncsoljanak és végül a kérdést az ENSZ keretén belül megoldhatatlannak tüntessék fel. Amint azt a VIMA c. görög polgári lap newyorki levelezője december 28-án megállapította „Görögország az ENSZ-ben egy angol-török-amerikai hármas támadással került szembe". Különösen az amerikai diplomácia játéka háborította fel Görögországban és Cyprusban a közvéleményt. A Elefteria jobboldali cyprusi újság a vitát követő napon ezt írta: „Az Egyesült Államok kettős politikai játéka nélkül a cyprusi kérdés már régen megoldódott volna." Egy másik jobboldali lap azt írta, hogy az amerikai politika „végül az összes gyarmati népeket Oroszország karjaiba fogja hajtani".

Az angolszász diplomácia mindig ellene volt anak, hogy a cyprusi kérdést az ENSZ-ben vizsgálják meg, ahol az imperialista-ellenes országok jelenléte a gyarmatosítók számára kedvezőtlen szavazatokat tesz lehetővé. Mind Washington, mind London, mindig előnyben részesítette a titkos megbeszéléseket, vagy a „családi" vitákat a NATO-ban, — ahol a cyprusiak ügye semmiféle támogatásra nem számíthatott és sokkal könnyebb volt Görögországra nyomást gyakorolni.

Az ENSZ ülésszaka előtt a NATO tanácsa már megvitatta a kérdést. Közben az utolsó pillanatban a görög küldöttség meghátrált és lemondott egy külön, a NATO égisze alatt tartandó konferencián való részvételről, melyre felkérték. Az ENSZ ülése után azonban erősödött a Görögországra gyakorolt nyomás. Ujabb megbeszéléseket kezdtek egy hármas angol-török-görög konferencia összehívására, hogy megegyezésre jussanak. Londonban, Athénben és Ankarában az utóbbi időkben sokat beszélnek arról, hogy „megjavult a légkör" valamint hogy egyrészt Anglia és Görögország, másrészt Görögország és Törökország között a feszültség enyhült. De a megbeszélések elhúzódnak, ami azt mutatja, hogy az ellentétek távolról sem simultak el.

Miben állnak jelenleg a különböző állásfoglalások, míg az igazi érdekelt, a cyprusi nép a háttérbe szorul? Görög részről a Karamanlis-kormány alárendelte a

cyprusiak ügyét a „Görögország szövetségesei kötelezettségeinek" s utat nyitott az engedményeknek. Az önrendelkezési jog visszakövetelését elejtették és a függetlenségnek azzal a tágkörű megfogalmazásával helyettesítették, amely elfogadja a Commonwealth-hez való tartozást és katonai támaszpontok létezését Cyprus szigetén. Az angol gyarmatosítókat, — akik felbátorodtak azon, hogy Görögország alávetette magát a NATO követeléseinek, és akik számára a török tényező mesterkedési lehetőségeket biztosított, — ezek az engedmények nem elégítik ki. Lényegében az angolok érvényt akarnak szerezni, a „Macmillan" tervnek, örökössé téve a sziget gyarmati helyzetét egy kis „görögtörök" együttműködéssel, amennyi ahhoz kell, hogy bizonyítékát adják liberalizmusuknak. Ez a rendezés számukra arra is alkalmas lenne, hogy később görög és török közösségek között vitákat szítsanak és a „megosztani és uralkodni" elvet érvényesíthessék. Ankarára és a török kisebbség reakciós elemeire támaszkodni, hogy az önrendelkezést megakadályozzák, — íme, ez az egész angol taktika. Az angol terv elvben elfogadja az Ankara által követelt „felosztás" elvét. Még az Economist bevallása szerint is egy „szemérmetlen és képtelen" megoldásról van szó.[1] A gyarmatosító angolok ezt kihasználják arra, hogy nyomást gyakoroljanak Görögországra és a cyprusi nép képviselőire. Ankara a maga részéről részt vesz ebben a mesterkedésben, arra számítva, hogy időt nyer és közben mint érdekelt fél, megerősíti helyzetét, mivel szava van az ügyben.

Az Egyesült Államok kezdetben tartózkodó viselkedése azonban határozott ellenségességgé fejlődött minden olyan javaslattal szemben, mely a cyprusiak önrendelkezési jogát elismeri. Az amerikai imperialisták számára jelenleg az látszik sürgősnek, hogy megerősítsék újabb stratégiájukat a Közel-Keleten. Ebben a stratégiában Cyprus, mely bázisként szolgált az arab országok elleni agresszió számára, elsőrendű helyet foglal el. Azt bizonyítja Mac Elroy és Runtree közelkeleti utazása és megbeszéléseik a cyprusi kérdésben. Abban az igyekezetben, hogy Közel-Keletre vonatkozó terveiket újból elfogadtassak, igen fontos tényező a NATO délkeleti szárnyát gyöngítő konfliktus egyengetése. Mindez azonban nem zárja ki azokat a mesterkedéseket, melyeket az angol imperializmus ellen folytatnak és azt, hogy legalább a cyprusi katonai támaszpontok a NATO, illetőleg amerikai ellenőrzés alá kerüljenek.[2]

Görögország három szövetségese szóthúzó, ha végcéljaikat nézzük, de azonnal összetartanak, ha a cyprusi követelések lényegének, az önrendelkezési jognak visszautasításáról van szó. Az alapvető ellentmondás: az a konfliktus, amely nem a kormányokat, hanem a cyprusi és görög népet ál-

[1] Megjegyzendő, hogy a Cyprus lakosságának kb. 17,5%-át kitevő török kisebbség szet van szóródva és összekeveredve a görög lakossággal. A sziget 626 községéből csak 201-ben laknak törökök, nagyrészt görögökkel keveredve.

[2] Makarios érsek utolsó Cyprus függetlenségével kapcsolatban tett javaslatában utalt erre, miután az amerikai bátorítást kapott. Azonban a State Department egyik szóvivője megcáfolta Makariost.

lítja szembe az imperialista szövetségesekkel.

*

November 24-én, az ENSZ cyprusi vitájának megnyitása napján Cyprusban 24 órás általános sztrájk fejezte ki az egész cyprusi népnek azt az elhatározását, hogy törvényes követeléseinek teljesítéséig harcol. Az angol hatóságok Cyprusban a gyarmatosítás összes kipróbált módszereit alkalmazzák a népi felkelésekkel szemben; a brutális elnyomást néha az „enyheség" gesztusaival, felhívással a megbékélésre váltogatva, ami megadásra int. Ilyenek a jelenlegi „fegyverszünet" is és Foot angol kormányzó pacifikáló intézkedései, melyeket a brit sajtó nagy hangon dicsér. Ilyen eszközökkel azonban az angol gyarmatosítók nem kényszeríthetnek passzivitásra egy politikailag fejlett népet, — amilyen a cyprusi nép, mely tudatában van, hogy miért harcol és eltökélte, hogy kivívja szabadságát. Napjainkban, mikor meggyorsul a nemzetközi gyarmatosító rendszer széthullása, miután Ázsia után egész Afrika is forrongásba jön, csak a brit gyarmatosítók elvakultsága adhat reményt nekik arra, hogy a cyprusiak, a törekvéseik számára ilyen kedvező nemzetközi konjuktúrában belenyugodjanak abba, hogy minden úgy maradjon, mint a múltban volt. Mégha akadnának is Görögországban és Cyprusón pártok vagy csoportok, melyek nyíltan javasolni mernék a cyprusi kérdés lezárását és a behódolást, bizonyos, hogy a népi akarat lehetetlenné tenne ilyenfajta megegyezést.

Az angol gyarmatosítók a cyprusiak ezreit tartják táborokban és börtönökben és 1955. december 14-én betiltották a haladószellemű AKEL pártot. Az AKEL kiadta a jobb- és baloldali cyprusi hazafiak egységes tömegharcának jelszavát, melynek mind erősebb a visszhangja.

A Cyprus mellett magában Görögországban folytatott harc az, ami döntő. Amióta a Karamanlis-kormány az engedmények útjára lepett, igen komoly intézkedéseket tett ennek a harcnak az elfojtására és az erős és széles imperialistaellenes áramlatnak a letörésére. Minden tüntetést betiltottak. Athénben a diákok szolidarítás-tüntetését a rendőrök dúrván megtámadták és szétverték. Felmerül a kérdés, lehet-e rendőri intézkedésekkel meggátolni egy szolidaritás-akciót, amely az egész görög nép érzelmeit fejezi ki, valamint azt az imperialistaellenes áramlatot, amelyet a Cyprus miatti népfelháborodáson kívül más tényezők is táplálnak? Ezzel a témával kapcsolatban idézzünk néhány jellemző tényt: Görögország érseke, Theoklitos, aki egyben a Cyprust segítő görög bizottság elnöke, egyik nagy visszhangot keltő nyilatkozatában elítélte a „nemzeti kérdéseknek ideológiai szempontok alá rendelését", vagyis azt, hogy a kormány nyugati orientálódásának rendeli alá a cyprusi ügyet. Az AVGI december 3-i számában közölte, hogy a krétai Neapolisban majdnem az összes szervezetek elnökei, ügyvédek, kereskedők, iparosok, hadirokkantak, Dimitriu metropolitával élükön, deklarációt írtak alá, amely azt követeli, hogy Görögország lépjen ki a NATO-ból, „ahol nem talál mást, mint görögellenes érzelmeket azoknak az országoknak a részéről, melyek

az ENSZ-ben mindig a cyprusi nép jogai ellen szavaznak".

A liberális párt volt vezetője, Papandreu, Görögország NATO-tagságának bajnoka, — egy képviselőházi vita alkalmával elismerte, hogy „a görög nép lelke a NATO-n kívül van". — 1959. január 1-én 7 párt, köztük az EDA, ifjúsági szervezetei kiáltványt írtak alá, melyben kijelentik, hogy a cyprusi ügyben a görög nép számára egyetlen elfogadható megoldás az önrendelkezés.

A cyprusi kérdésnek nagy része van a görög politikai erők átcsoportosulására a Liberális Párt válságában, a hazafias egység irányzatának megerősödésében. Ezeknek az átcsoportosulásoknak megakadályozására a Karamanlis-kormány több letartóztatást foganatosított, többek között elrendelte az ellenállás hősének, az EDA igazgatósági bizottsági tagjának, Manolis Glezosnak letartóztatását. A görög hatóságok Glezos és más görög hazafiak ellen „újabb kémkedési" vádat emeltek. De máris beszélhetünk vádjaik siralmas összeomlásáról. Hatalmas tiltakozási mozgalom indult Görögországban és az egész világon Glezos szabadonbocsátása érdekében. Január elején különböző pártállású kimagasló görög személyiségek, volt miniszterek, jogász- és íróküldöttségek tiltakoztak az ellen a gyakorlat ellen, hogy a kormány politikai ellenfeleit kémkedéssel vádolják és bizottságot alakítottak Glezos és a demokratikus jogok védelmére.

Így tehát a Cyprus szabadságáért folytatott harc Görögországban összekeveredik és egybeolvad az ország függetlenségéért, demokráciáért és békéért folytatott harccal. A görögországi május 11-i választások megmutatták ezeknek a kettős harcot vívó erőknek a hatalmát. Ezek az erők, melyek mind Görögországban, mind Cyprusban megakadályozzák a cyprusi ügy elejtését, amit bizonyos reakciós görög körök már régóta javasoltak. Dulles és a NATO tábornokai (és legutóbb Adenauer is) szeretnék megteremteni a NATO délkeleti szárnyának egyetértését a cyprusiak feláldozása árán. Semmi valószínűsége annak, hogy ez sikerülhet.

Politisz Janisz

Munkások és parasztok filozófiai oktatása Kínában

Az elmúlt hónapokban nagy fejlődés, „nagy ugrás" ment végbe Kínában az élet, a társadalom minden területén. Új állomásához ért el a kulturális forradalom is azáltal, hogy Kína Kommunista Pártja hathatós intézkedéseket hozott a szellemi és fizikai munka erőteljes összekapcsolására, az elmélet és gyakorlat egységének megteremtésére, valamint a népi kommunák megszervezésére.

A kulturális felemelkedésnek egyik legjellegzetesebb tünete, hogy a gyárak kétkezi munkásai, a falvak parasztjai tömegesen vesznek részt a marxista—leni-

nista filozófia tanulásában. Az elmúlt évben Kínában járt magyar felsőoktatási delegáció tapasztalata szerint igen sok olyan uzem van, ahol a fizikai munkások egynegyede, egyharmada vesz részt rendszeres, szervezett filozófiai oktatásban. Delegációnk Tiencsinben megtekintette „Az ember javáért" gyapjúfonó-szövő textilgyárat, ahol 2000 munkás közül 576 vesz részt a filozófia tanulásában. Egyedül Tiencsin városában 100 000 ipari munkás tanulja a marxista filozófiát. És Tiencsin egyáltalán nem elszigetelt jelenség: hasonló arányokban vesznek részt a tömegek a filozófia tanulásában Kína más nagy városaiban is, Sanghájban, Pekingben és egyebütt.

A marxista filozófia tömegméretű tanulmányozása iránti igény Kínában szorosan összefonódik a „nagy ugrással", a „Ta jao tyin" által felvetett követelményekkel. Az elmúlt évek eseményei Kínában mély nyomokat hagytak az emberek gondolkodásában. Mindenekelőtt a *jobboldaliak elleni elkeseredett harc* tanulságai ébresztették fel a munkás-paraszt tömegek érdeklődését a filozófia iránt. A tömegek rádöbbentek, hogy a jobboldaliak a felszabadult kínai nép elért eredményeit, a szocializmus építését veszélyeztetik. A kínai munkások és parasztok féltve őrzik vívmányaikat, a pártot, és a jobboldaliak elleni küzdelemből maguk is részt kívántak vállalni. A jobboldali nézetek elméleti-politikai leleplezése azonban megfelelő fegyverzetet, tudást, megfelelő elméleti felkészültséget követel meg. Ezért tömegesen kezdték tanulmányozni a marxista filozófiát, hogy kellő elméleti tudással, felkészültséggel zúzhassák szét az ellenség ideológiai-politikai nézeteit.

A gazdasági élet irányításának új módszerei is fokozott követelményeket támasztanak az üzemi munkások elméleti felkészültsége terén, mivel *a munkások egyben vezetői munkát is végeznek, — a vezetés azonban megfelelő felkészültséget igényel.* S nem csupán szakmai ismereteket, hanem elméleti, ideológiai tudást is.

Kína mai fejlődésében igen nagy szerepe van a tömegek tudatosságának. Az öntudatos munkafegyelem kialakítása az üzemekben, a népi kommunákban elsősorban az ideológiai felkészültségnek, az öntudat fejlesztésének az eredménye, amely olyan magas fokra emelkedett, hogy a kínai nagyüzemekben a jelenlétet, hiányzásokat, késéseket társadalmi ellenőrzés útián tartják nyilván és nem blokkoló órák segítségével kénytelenek azt ellenőrizni. Ezt láttuk például a vuhani nehézszerszám gépgyárban, ahol a munkafegyelem megszilárdításáért folyó harc fő eszköze a nagybetűs faliújság, amelyen megbírálják a hiányzókat, a későket. Nagy erőt jelent, hogy a munkások és a parasztok, a dolgozó tömegek szerte az országban tudják, hogy a szocializmusért és a kommunizmusért folyik a harc, s hogy milyen út vezet kitűzött céljukhoz. Tudják — s ezt a gyakorlat bizonyította be —, hogy a nagy feilődés legfőbb feltétele a párt vezetése, a párt helyes, határozott, ingadozásoktól és megtorpanásoktól mentes politikája, amely mellett a kínai nép egy emberként sorakozik fel. A tömegek szocialista öntudata fejlesztésének igen fontos eszköze a marxista—leninista filozófia tanulása.

Régebben is vonzódtak a munkások, parasztok a marxista filozófiához, azonban sokszor elijesztették őket a filozófia tanu-

lásától. Mint valami titokzatos tudományt festették le előttük, amelynek elsajátításához állítólag a munkások, parasztok kezdetleges ismeretei nem elégségesek. „Idegen dolog a filozófia a néptől." „A munkások nem tanulhatják meg a filozófiát, nem sok közük van a filozófiához" — mondogatták. S valóban: az akadémikus jellegű filozofálgatás merőben idegen a néptől. De a marxista—leninista filozófia megszűnt szűk kiváltságos réteg privilégiuma lenni. A kínai munkások, parasztok megértették, hogy a marxista—leninista filozófia a munkások filozófiája, a párt világnézete, amelynek osztálytartalma: proletártartalom. Éppen ezért a tömegek bizalommal fordultak a párthoz, s nagy odaadással vesznek részt a párt ideológiájának tanulmányozásában. Ezzel is valóra válik Marx híres jóslata: a filozófia leszáll a mennyből a földre s evilágivá válik.

Eleinte egyes helyeken bizalmatlanul fogadták a filozófia-tanulást. „Majd meglátjuk, milyen a filozófia, milyen lesz a filozófia tanulása?" — mondották a munkások és várakozó álláspontra helyezkedtek. A filozófia megkedveltetésében úttörő szerepet vállaltak magukra az öreg munkások, a párt kipróbált, régi harcosai. Ők kezdeményezték a filozófia tanulását a tiencsini gyárban is és az ő segítségükkel szervezte a pártbizottság a kezdetben ingadozó, a filozófiától idegenkedő rétegeket is. Az első húsz embert a filozófia tanulásában hamarosan követték a többiek, előadásról előadásra nőtt a számuk, míg arányuk az üzem dolgozóinak közel egyharmadát elérte. Így fejlődött eben az üzemben tömegméretűvé a filozófia tanulása. A pekingi I. sz. gépgyárban az első filozófiai előadáson részvevő munkások jórésze az ajtók előtt állt meg azzal, hogy majd csak akkor megy be a terembe hallgatni az előadást, ha meggyőződött az előadások hasznáról. S „evés közben jön meg az étvágy": az előadás hatására már látták a filozófia tanulásának értelmét, megértették, hogy a marxizmus munkásfilozófia, amely szorosan összefügg a proletár osztályharccal. Így szerették meg a filozófiát igen rövid idő alatt a munkások az üzemekben, s így terjedt el futótűzként a filozófia tanulásának mozgalma, így jutottak át az ajtó küszöbén a munkások tömegei. Akik az első előadást pusztán kíváncsiságból hallgatták végig s nem vittek magukkal még jegyzetfüzetet sem, később már füzettel a hónuk alatt jelentek meg s szorgalmasan jegyezték az előadó szavait, mivel felismerték, hogy a tanulás feljeszti elméleti ismereteiket, nagyobb elméleti felkészültséggel jobban megértik helyzetüket, feladataikat s tanulásuk végsősoron a termelésnek számokban kifejezhető emelkedéséhez is vezet.

A kínai munkások filozófiai oktatásában a legszembetűnőbb és a legtanulságosabb az a *módszer*, ahogyan tanítják és magyarázzák a marxista filozófiát. A filozófia tanulásánál nem az absztrakt filozófiai kategóriákból, ezek viszonyának tisztázásából indulnak ki, hanem az adott üzem élete során adódó problémák megvitatásából. Ezek a példák, gyakorlati problémák az ő életükből valók, segítségükkel könnyebben megértik az általános filozófiai tételeket is. E módszer lényege: az elmélet és gyakorlat legszorosabb egységének a meg-

valósítása. A tanulás a gyakorlatból indul ki és eljut az elmélethez, majd ismét visszatér a gyakorlathoz, a gyakorlatban alkalmazzák az elméleti tanulás során szerzett új ismereteiket.

Ilyen módon magyarázták meg például a *tulajdonviszonyok* problémáit. Az előadásokon, szemináriumi vitákon a gyár történetén keresztül mutatták be a tulajdonviszonyok lényegét, változásait, a tulajdonviszonyok kapcsolatát a társadalom fejlődésével. Megbeszélték: hogyan vált az üzem a tőkés tulajdonából vegyes vállalattá, hogyan válik az üzem a munkások tulajdonává.

Az *ellentmondások* problémáját sem absztrakt elméleti síkon vitatták meg, hanem oly módon, hogy a saját üzemükben, üzemrészükben, műhelyükben felmerült konkrét ellentmondásokat tanulmányozták. Megvizsgálták, hogyan keletkeznek ellentmondások az elmaradott és élenjáró munkások között, hogyan fejlődnek az ellentmondások, milyen eszközöket kell alkalmazni megoldásuk során, az ellentmondások megoldásának milyen feltételei vannak a gyakorlati munkában?

Ez a módszer a titka a filozófia tanulás iránti lelkesedésnek. A tömegek nem a tanulásért önmagáért tanulnak, hanem azért foglalkoznak a marxista filozófiával, hogy alkalmazni tudják azt a gyakorlatban, tehát határozott célt látnak maguk előtt a tanulásban.

A munkások és parasztok filozófia-oktatásának a tananyaga elsősorban Mao Ce-tung alapvető filozófiai műveire épül: mindenekelőtt a népen belüli ellentmondásokról írt tanulmányt, valamint „Az ellentmondásokról" és „A gyakorlatról" című munkákat olvassák. Emellett főleg pártdokumentumokat, határozatokat és beszámolókat tanulmányoznak, amelyekben megtalálhatják a marxista filozófia gyakorlati alkalmazásának példáit. Így például a népi kommunák létesítéséről hozott párthatározatot, Liu Sao-csi-nek a párt VIII. kongresszusa II. plénumán tartott beszámolóját.

Az előadások tematikája igen változatos, a helyi igényeknek megfelelően eltérő. A pekingi I. sz. Gépgyárban például — a kommunista nevelés céljának megfelelően — főleg a történelmi materializmus egyes kérdéseiről tartanak előadásokat. A következő hat témából álló előadássorozatot tartották meg:

1. Munkások! Tanuljatok filozófiát!
2. A társadalmi ellentmondások két típusa.
3. Demokrácia és proletárdiktatúra.
4. Hogyan kell megoldani a népen belüli ellentmondásokat?
5. Alap és felépítmény. Termelőerők és termelési viszonyok.
6. Demokratizmus és centralizáció. Szabadság és fegyelem.

E hat téma mellett az üzemben előadásokat tartottak az időszerű belpolitikai és nemzetközi kérdésekről, eseményekről (pl. az imperialisták libanoni és jordániai beavatkozásáról, a nemzeti felszabadító harc és a szocialista forradalom viszonyáról, a béke és háború kérdéseiről stb.).

A munkások filozófia tanulásának elősegítésére különböző tankönyveket és segédanyagokat is készítettek. A Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetében külön filozófiai tankönyvet készítenek a munkások és külön a parasztok számára. A munkások tanulásának elősegítésére a pekingi

I. sz. Gépgyárban jegyzetet állítottak össze a népi egyetem filozófiai fakultásának oktatói. Ennek a jegyzetnek a következő főbb részei vannak: 1. „Munkások, tanuljatok filozófiát!" (Ebben a részben az alapvető filozófiai fogalmakról adnak áttekintést és foglalkoznak a munkások filozófia tanulásának céljával.)

2. „A gyakorlatból induljatok ki!" (Ebben a fejezetben a szerzők a filozófia alapkérdésével, a materializmus lényegével, az anyag elsődlegességével, valamint a szubjektivizmus elleni harc szükségességével foglalkoznak.) 3. „Az ember aktív cselekvése". (Ebben a részben a szerzők megvizsgálják: mit jelent az emberi aktivitás, és mi ennek a szerepe a szocializmus építésében.) 4. „Az ellentmondások egyetemlegessége és sajátszerűsége". 5. „Fő ellentmondások". 6. „Az ellentmondások két oldala. Az ellentétek egysége és harca." 7. „A dialektika kategóriái". (Itt tárgyalják a dialektikus és történelmi materializmus néhány alapvető kategóriáját. Ezekkel kapcsolatban beszélnek például: a „vörös" és szaktudás kategóriájáról. Megvizsgálják a szaktudás és a „vörös", azaz marxista—leninista megalapozottság összefüggését, a kettő dialektikus egységét. Itt tárgyalja a jegyzet a párt fő jelszavát a szocializmus építésében: gyorsabban, jobban, gazdaságosabban építeni a szocializmust!) 8. „A nép és a nép ellenségei közti ellentmondás. A népen belüli ellentmondás problémája". 9. „Osztályok és osztályharc a mai Kínában". 10. „A népen belüli ellentmondások helyes megoldása". 11. „A munkások részvétele az irányító munkában. Az irányítók részvétele a fizikai munkában." (Ebben a fejezetben tárgyalják az alap és a felépítmény, ezen belül a szocialista alap és felépítmény kialakulásának problémáit.) 12. „Demokratikus centralizmus". (Ebben a részben van szó a szabadság és szükségszerűség problémájáról, valamint a szabadságról és fegyelemről, különösen a munkafegyelemről.) 13. „A tömegvonal". (Ez a rész tárgyalja a néptömegek szerepét a történelemben, különösen Kína mai történetében. A tömegvonal: a néptömegek aktív tevékenységének kibontakozása a szocializmus építésének meggyorsítására. Itt bírálják a jegyzet szerzői a fizikai munkát lebecsülő hibás szemléletet. Ez a rész foglalkozik a tömegek és a pártvezetés viszonyával.) 14. „Permanens forradalom". (Ez a rész vizsgálja: hogyan fejlődik a forradalom Kínában egyre magasabb és magasabb fokra, hogyan vezet a fejlődés a kommunizmus felé. Ez a rész már felveti a kommunizmus egyes problémáit. A fejezet végül a párt vezető szerepét tárgyalja, mint a nagy fejlődés biztosítékát és alapját.) A felsorolt témákon túl az oktatók tervbe vették még két fejezet elkészítését: „a marxista—leninista filozófia tanítása az ateizmusról" és „A kommunista nevelésről" című fejezeteket.

Az egyes témákból tartott előadások után kisebb csoportok vitatják meg a tisztázandó problémákat. A vitákat közvetlenül a pártbizottságok szervezik. Az egyes vitacsoportok: a pártalapszervezetek, az üzemrészek, műhelyek pártcsoportjai. A viták vezetői az alapszervezetek titkárai, a pártcsoportok vezetői. A pártbizottságok propaganda részlege mellett speciális csoportokat hoz-

tak létre, amelyek a munkások filozófia oktatásával foglalkoznak, de a filozófia oktatás szervezése, irányítása az egész pártbizottság feladata, ez munkájának legfőbb része, hiszen a politikai tömegmunka célja: a tömegek öntudatának fejlesztése, s ennek egyik leghathatósabb eszköze a marxista filozófia elsajátítása.

A parasztok közötti filozófiai oktatás módszerei hasonlóak az üzemi munkások filozófiai oktatásához. Azonban a parasztok műveltségi színvonala általában alacsonyabb a munkásokénál s így több segítséget igényelnek a tanuláshoz. Ezért sok kis csoport jön létre, amelyek közösen olvassák, s tárgyalják meg Mao Ce-tung munkáját a népen belüli ellentmondásokról. A kis csoportokban egy-egy képzettebb, elméletileg jobban felkészült elvtárs magyarázza meg sok konkrét példával a legfőbb filozófiai problémákat. Akárcsak a városokban, az üzemekben — a falvakban is egyre többen vesznek részt a filozófia tanulásában.

A munkások és parasztok filozófia tanulásában jelentős szerepet vállalnak az egyetemek marxista—leninista tanszékeinek oktatói. Az egyetemek marxista tanszékeiről, a filozófiai tanszékekről sok oktató tartózkodik ezekben a hónapokban a kínai falvakban, üzemekben, ahol nemcsak fizikai munkát végeznek, hanem egyben részt vesznek a dolgozók filozófia oktatásában is. A népi egyetem filozófia fakultásának oktatói közül néhányan például a pekingi I. sz. Gépgyárban vesznek részt termelőmunkában, s egyben ezek az elvtársak tartják a filozófia előadásokat a munkások számára, ők készítik az oktatáshoz szükséges anyagokat, jegyzeteket is. A vitavezetők felkészítése is jórészt az ő feladatuk. A vitavezetők — az alapszervezetek párttitkárai — többnyire a marxizmus—leninizmus esti egyetemének hallgatói, ahol megfelelő felkészültséget szereznek filozófiai viták irányításához. Az egyetemi oktatók mellett a falvakban, üzemekben dolgozó, fizikai munkára küldött egyetemi hallgatók is nagy munkát végeznek a munkások és parasztok filozófia tanulásának megszervezésében.

Bár alig néhány hónapos múltra tekinthet vissza a munkások és parasztok tömegméretű filozófia tanulásának mozgalma, máris nagy eredményeket lehet elkönyvelni. A filozófia tanulásának igen nagy szerepe van a tömegek öntudatának fejlődésében, abban, hogy a kínai nép lelkesen, öntudatosan sorakozik fel az előtte álló hatalmas feladatok megoldására.

A filozófia tanulás tömegmozgalma során a nép köréből sok tehetséges filozófus emelkedik ki. Tiencsinben beszélgettünk Li-Csan Mao elvtárssal, aki nemrégiben lett az egyik üzem gépmestere. Elmondotta, hogy alig fél éve tanulja a marxista filozófiát, de ez máris jelentős változásokat hozott életében. Amióta filozófiát tanul, azóta világosabban látja az üzemben létező ellentmondások forrását, fejlődési tendenciáját, felszámolásuk eszközeit. Azt tapasztalta például, hogy üzemrészében leginkább két munkás személyi ellentéte mérgezi a levegőt. Feltárva az ellentmondás forrását, sikerült azt lokalizálni, a személyi viszálykodásokat felszámolni. Mint elmondotta, a dialektika tanulmányozása sok segít-

séget jelent számára a fiatal munkások nevelésében. A filozófiai tanulás nyomán sikerül sokoldalúságra nevelni a hozzá beosztott fiatal munkásokat. Li-Csan Mao elvtárs, aki már maga is tanítja a filozófiát, néhány hónap alatt sok előadást tartott sok ezer ember előtt, melyek során elmondta, miért és hogyan tanulja a filozófiát, milyen módszerekkel dolgozik. A filozófiának sok új tehetséges propagandistája születik. Ma már nemcsak az egyetemek marxista oktatói, a pártbizottságok tagjai tanítják, hanem sok Li-Csan Mao-hoz hasonló tehetséges munkásfilozófus is. Ezek munkájának jelentőségére a Központi Bizottság ülésén Csen-Po Ta elvtárs, a Központi Bizottság tagja hívta fel a figyelmet, rámutatva: milyen jól megértik a marxista filozófia legalapvetőbb tanításait és alkalmazzák azt saját munkájukban az ilyen egyszerű emberek.

A munkások és parasztok filozófia tanulásának éppen ez a legfőbb haszna: az emberek elsajátítják a dialektikus gondolkodást. Ez a legfőbb cél, nem pedig az egyes filozófiai tételek iskolás betanulása. Az a cél, hogy az élet dialektikus jelenségeit megértsék az emberek, hogy tudatosan a dialektikus törvények ismeretében éljenek, dolgozzanak.

Fukász György

KRITIKA ÉS KÖNYVISMERTETÉS

Antiklerikális és ateista propaganda-irodalmunkról

Az emberek gondolkodása, világnézete általában lassabban változik meg, mint ahogy körülöttük a társadalom rendje, társadalmi helyzetük megváltozik. Legfeltűnőbb a vallásos nézetek szívós fennmaradása még a politikai, jogi, esztétikai stb. nézetek átalakulásához képest is. Igen gyakori eset, hogy valaki a szocialista társadalom őszinte híve, de vallási nézeteiben még makacsul őrzi a kapitalista rend avult ideológiai maradványait.

A szocialista forradalom teljes győzelme magában foglalja és feltételezi a szocialista kulturális forradalom győzelmét is. A szocialista kulturális forradalom pedig nem lenne teljes az emberek tudatában ma még meglevő kapitalista ideológiai maradványok, köztük a vallásos előítéletek felszámolása nélkül. Joggal hangsúlyozzák a párt művelődéspolitikai irányelvei is a vallásos nézetek elleni ateista propagandamunka fontosságát. Az e téren végzendő feladatok oroszlánrészét a pedagógusoknak, propagandistáknak, könyvtárosoknak, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatnak kell „hivatalosan" ellátniok, de a lényeget tekintve érintik ezek a kérdések a politikai és kulturális munka minden ágát. Nem célja ennek a cikknek az ateista propagandamunka összes, szerteágazó, bonyolult formájával és eszközével foglalkozni. Csupán az antiklerikális és ateista propaganda-*irodalmat* kívánjuk áttekinteni. Azt vizsgáljuk: milyen segítséget kap és vár a szóbeli ateista propaganda az írásos propagandamunkától?

Számra, mennyiségre nem túl nagy ez az irodalom (kb. 50 kisebb-nagyobb könyv vagy brosúra és mintegy 150 cikk), de tematikáját és műfaját tekintve változatos.

Alapvető jelentőségűek azok a művek, melyek a *marxizmus—leninizmus klasszikusainak* a vallásra vonatkozó tanításait tartalmazzák. Marxnak és Engelsnek a művei igen gazdagok a vallásra vonatkozó történeti és kritikai megállapításokban, ezeknek szemelvényes összeállításával azonban sajnálatos módon még nem rendelkezünk. Leninnek és Sztálinnak idevonatkozó gyűjteményes kiadása sem tekinthető teljesnek, de mégis igen komoly segítség. (*Lenin—Sztálin:* A vallásról.)

A marxizmus—leninizmus klasszikusai műveinek megjelenése lehetővé tette, hogy az olvasók széles köre e kiadások segítségével megismerkedjék a marxizmus—leninizmusnak a vallásra vonatkozó tanításaival. A marxizmus—leninizmus klasszikusai mű-

yeikben a történelmi materializmus tudományos módszerével feltárták a vallás lényegét, reakciós társadalmi szerepét, szembenállását és összebékíthetetlenségét a tudománnyal. Nagy jelentősége van a vallás elleni harcban annak, hogy a marxizmus magyarázta meg először materialista módon a vallás, a tömegek vallásos előítéletének forrásait, okait. A történelmi materializmus következetes alkalmazása a vallás vizsgálatára tette lehetővé, hogy Marx, Engels, Lenin kidolgozták az ateista propaganda alapelveit, tudományosan megalapozott programját. Ezeknek az elvi útmutatásoknak kell ma is a marxista ateista propaganda alapját képezniök. Lenin szavai ötven esztendő távolából is frissen, időszerűen hangzanak: »A marxistáknak materialistának, vagyis a vallás ellenségének kell lenniük, de dialektikus materialistáknak, akik a vallás elleni harcot nem elvontan, nem az elvont, tisztán elméleti, mindig egyforma propaganda talaján folytatják, hanem konkréten az osztályharc talaján, amely harc a *gyakorlatban* folyik és a tömegeket mindennél inkább és mindennél jobban neveli. A marxistának értenie kell ahhoz, hogy konkrét helyzettel számoljon, hogy mindig megtalálja a határt az anarchizmus és opportunizmus közt (ez a határ viszonylagos, mozgásban levő, változó, de létezik), hogy ne essék se az anarchista elvont, szószátyár, valójában üres „forradalmaskodásába", se a kispolgár vagy a liberális intellektuel nyárspolgáriasságába és opportunizmusába, aki fél a vallás elleni háborúságtól...«[1] Nyilván ebben rejlik az a döntő különbség, mely a történelmi materializmus alapján álló és a dialektikát értő ateista propagandát elválasztja a rossz propagandától s ugyanakkor a marxista ateizmust megkülönbözteti minden korábbi ateizmustól is, nem utolsó sorban a polgári radikalizmus ateizmusától. Az a mód, ahogy Lenin a forradalom előkészítése során mindig újra felveti az ateizmus kérdését és mindig az osztályharc konkrét állásának elemzése alapján válaszolja meg azt — számunkra nemi csupán a marxista dialektika elméleti mesterműve, de az eredményes gyakorlati propagandamunkának is nagy példaképe.

Ateista irodalmunk és propagandánk legtöbb hibája abból ered, hogy vagy nem jól ismerjük a lenini elméletet, vagy nem tudjuk követni annak alkalmazását, a lenini gyakorlatot. Propagandistáink gyakran idézik pl. Leninnek azt a tanítását, hogy az ideológiai harcot alá kell rendelni a mindenkori konkrét osztályharcnak, de ugyanakkor olyan sértő hangot ütnek meg, amely visszatetsző a proletariátussal szövetséges valamely rétegnek s ezzel máris ellentétbe kerülnek a sajátmaguk által idézett lenini tanítással. Mások a XVIII. század harcos materialistáit méltatva, oly meggyőzően bírálják szemléletük metafizikus jellegét, hogy a sok hiba és hiányosság mögött messze eltörpülnek e régi szerzők tényleges történelmi érdemei.

A szocializmus építésének jelenlegi szakaszában, egy levert ellenforradalom tanulságainak birtokában: halaszthatatlan feladatunk az ateista propagandamunka konkrét céljainak elemzé-

[1] *Lenin:* A munkáspártnak a valláshoz való viszonyáról. 1909. május. (Lenin—Sztálin: A vallásról. Szikra, 1952. 23—24. l.)

se és megvalósítása. A múltban időnként a lenini program megnemértése nyilvánult meg abban, hogy ateista propaganda-irodalmunk sok „anarchisztikus" hibát, szóbeli *propagadamunkánk* pedig sok „opportunista" tévedést tartalmazott. Az ellenforradalom leverése óta úgyszólván alig jelent meg antiklerikális vagy ateista mű hazánkban. Szerepet játszott ebben az is, hogy az 1956-ban feléledő revizionista és egyéb antimarxista áramlatok opportunisták voltak a valláshoz való viszony kérdésében is. Az ateista propaganda kibontakozása, az „anarchisztikus" és az opportunista hibák leküzdése csak a marxizmus-leninizmus klasszikusainak elvi útmutatásai alapján lehetséges. Igen hasznos lenne tehát, ha a klasszikusoknak a vallásra vonatkozó tanításait az eddiginél teljesebb gyűjtemény formájában hozzáférhetővé tennék a propagandisták széles köre számára.

A harcos materializmus történetének lenini értelemben vett felhasználására történtek lépések. Ide kell számítanunk elsősorban a Magyar Tudományos Akadémia által kiadott Filozófiai Írók Tárának *Spinoza*, *Diderot*, *Holbach*-köteteit, melyek a múltban javarészt hozzáférhetetlen materialista és ateista műveket juttatnak az olvasó kezébe. Idetartoznak továbbá *Feuerbach:* Valláskritikai tanulmányai (1953), *Heine:* Vallás és filozófia (1947), *Kautsky:* A kereszténység eredete (1950), valamint *Galilei*, Giordano *Bruno* és más materialista filozófusok műveinek szemelvényes kiadásai.

Mindezek komoly eredmények, ha tekintetbe vesszük, hogy a Horthy-fasizmus évtizedei alatt csak igen kevés ateista vagy antiklerikális filozófiai mű jelent meg Magyarországon: csupán az a néhány marxista mű, amelyek kiadóinak sikerült kijátszaniok a cenzura éberségét. Jelenleg már van bizonyos alapvető irodalmunk azok számára, akik komolyan akarják tanulmányozni az ateizmust. Ezzel azonban még korántsem tettük hozzáférhetővé ezt az irodalmat mindazok számára, akik csupán érdeklődnek e kérdések iránt. Ez az igen fontos olvasóréteg nem igen tud hozzáférni a harcos materializmus képviselőinek kiadott műveihez, elsősorban azért, mert a tudományos igényű kiadások ára igen magas, példányszámuk elég alacsony. Igen hasznos volna — Lenin tanácsát követve — rövidített, népszerű, olcsó kiadásban megjelentetni ezeket a nevezetes műveket, lehetőleg jól szerkesztett, rendszeresen megjelenő sorozat formájában, emellett pedig gondolni a kisebb terjedelmű, de eleven és harcos kiáltványokra, vitairatokra, pamfletekre is, Voltaire filozófiai szótárára, az Enciklopédia vallási cimszavaira, Holbach „Zsebteológiá"-jára, a magyar jakobinusok és a reformkor antiklerikális röpiratairа. Az ateizmus ügyének oly kitűnő harcosai, mint Plehanov, Bebel vagy Jaroszlavszkij, még csaknem teljesen ismeretlenek a magyar olvasóközönség előtt, sőt még propagandistáink körében is. Örvendetes, hogy Jaroszlavszkij néhány művének kiadása már szerepel a Kossuth-kiadó 1959-es tervében.

De hasonló feladataink vannak a magyar múlt vonatkozásában is. A párt határozatai külön is felhívták a kutatók és propagandisták figyelmét a magyar *haladó hagyományok* fontosságára ezen

a területen is. Ennek értelmében megtörtént a feladatok felmérése és végrehajtásának megkezdése. Magyarra fordítva megjelent *Martinovics* Ignácnak világszerte könyvritkaságszámbamenő ateista műve, az anonym „Mémoires philosophiques" (Filozófiai írások, 1956), napvilágot látott *Bessenyei* Györgynek egykor a cenzura által nem engedélyezett ateista kézirata, „Az értelem keresése" (Filozófiai Értesítő, 1955), megjelent magyar fordításban *Horárik* Jánosnak 1843-ban kiadott „Kamp gegen Hierarchie und Kirche"-je (Horárik János: Harc a Hierarchia és az Egyház ellen, 1956), átvettuk a Román Népköztársaságtól a magyar olvasók számára Kiss Mihálynak ott kiadott kéziratos Holbach—Helvétius válogatását (1955), valamint *Mentovich* Ferenc „Új világnézlet"--nek (1863) szemelvényes új kiadását, a Büchner—Vogt—Moleschott-féle materializmus egykori harcos katekizmusát. Szemelvények jelentek meg *Ady* Endre és *Bartók* Béla antiklerikális írásaiból, továbbá a magyar felvilágosodás íróinak műveiből. Előadások, cikkek foglalkoznak e témakörrel, részint összefoglaló előadásban is. (*Balogh* E.—*Lajtha* K.: Materialista és antiklerikális hagyományainkról, 1955; *Mátrai* L.: Haladó magyar filozófiai hagyományok, 1955.)

Mindezek ellenére azt kell megállapítanunk, hogy haladó antiklerikális és materialista hagyományaink *felkutatásában* még csak a kezdet-kezdeténél tartunk, *felhasználásában* pedig még annál is hátrább. A feltárt anyag ugyanis meg eléggé összefüggéstelen és mozaikszerű, megfelelően a kutatások eddigi helyzetének. Ez azt jelenti, hogy az anyag felhasználóinak magukat kell kidolgozniok ez értékes dokumentumok teljesebb, szervesebb társadalmi-történeti összefüggéseit s a jelenre vonatkozó tanulságait. Szükség van tehát arra, hogy a magyar filozófia — és ezen belül haladó hagyományainknak — relative összefüggő és lehető teljességre törekvő történetét megírjuk. E feladat komoly erőfeszítéseket igényel nem csupán a szintézist, de még az egyszerű anyagfeltárást illetően is, hiszen nem szabad elfelednünk, hogy a szabadságharc bukása óta a hivatalos, uralkodó magyar tudomány ezeket a hagyományokat tudatosan elhallgatta vagy meghamisította, az 1919 utáni ellenforradalom ideológiája pedig egyenesen irtotta. Nem utolsó sorban ez az oka annak, hogy közvéleményünk mit sem tud pl. Toldy Istvánról (1844—1879), aki hat kötetben megírta a jezsuiták történetét. (A jezsuiták története. Lipcse, 1873.) Ő az egész korszaknak egyik legharcosabb antiklerikális publicistája volt: alakját feledésbe borította az irodalmi Deák-párt egyre inkább jobbratolódó liberális irányzata, a Horthy-kornak szellemtörténészei pedig végleg eltemették és inkább hódoltak Prohászka Ottokár és a Regnum Marianum klerikális eszméinek.

A marxizmus—leninizmus klasszikusainak, a régi harcos materializmus képviselőinek, a magyar haladó hagyományokat kifejező művek kiadása mellett az ateista irodalomban fontos szerepe van az új irodalomnak, hazai és külföldi marxista szerzők műveinek, amelyek arra hivatottak, hogy sokoldalúan kifejtsék, magyarázzák, konkrét kérdésekre alkalmazzák a marxizmus—leninizmus tanításait a vallásról. Ide kell sorolnunk azt a marxista

filozófiai irodalmat is, amely bár nem kizárólag és nem közvetlenül a vallással foglalkozik, de a materialista világnézet, a dialektikus és történelmi materializmus elterjesztését és népszerűsítését szolgálja és ezzel csapást mér az idealista, misztikus világnézetre, a vallásos előítéletekre. Az ateista propaganda kibontakoztatásának bázisát teremtettük meg a marxista filozófia oktatásával. A pártoktatás keretében, pártiskolákon, a marxizmus—leninizmus esti egyetemein, egyetemeinken és főiskoláinkon tízezrek ismerkedtek meg a marxista filozófia alapjaival. A marxista—leninista filozófia propagandáját szolgálja számos megjelent könyv, brosúra és cikk is. Külföldi marxista szerzők művei mellett a felszabadulás óta szép számmal jelentek meg magyar szerzők népszerűsítő munkái. Kiemelkedik *Rudas* László: „Materialista világnézet"-e (1947, 1950), melynek önálló problémalátása, eredeti stílusa igen sok olvasót nyert és nyer meg a materializmusnak.

Közvetlenül a vallással foglalkozó írások közül több brosúra és cikk a marxizmus—leninizmus álláspontjának összefoglalását célozza. Ennek általában jól megfelélnek, viszont távolabbi céljuk, az aktuális konkrét viszonyainkra való alkalmazás terén rendszerint kevesebbet nyújtanak. A legtöbb konkrét vonatkozás a gyakorlati propagandamunkával közvetlen kapcsolatban levő folyóiratainkban, a Pártélet és a Propagandista idevonatkozó cikkeiben található (pl. Balogh Elemér, Lukács József cikkei): íróikat nyilván a propaganda terén végzett „aprómunka" is késztette az elméleti tételek konkrét alkalmazására. Ezeknek a cikkeknek a száma azonban, sajnálatos módon igen kicsiny.

Leggazdagabb talán az az irodalmunk, mely a vallás keletkezésére, múltjára. tudomány elleni harcára vonatkozik, nem utolsó sorban azért, mert e téren vettük leginkább igénybe a szovjet irodalom segítségét (*Nikolszkij, Kolonickij, Prokofjev* és mások műveit.) Közülük pl. Nikolszkij műve: „A vallás eredete" több kiadást ért meg és komoly könyvsikernek tekinthető. Marcel *Cachin* brosúrája (Tudomány és vallás, 1954) kitűnően épít a francia hagyományokra. Ch. *Hainchelin* műve (A vallás eredete, 1954) túlnő az ismeretterjesztés igényein és keretein, és tudományos érdekességű új eredményeket is hoz. Magyar szerzők is aránylag szép számban foglalkoztak ezekkel a kérdésekkel. Ezek a jobbára kisebb terjedelmű tanulmányok, brosúrák általában nem alapulnak önálló kutatáson, egy-egy részletkérdésnek alaposabb kidolgozásán s ezért gyakori bennük az ismétlés, ugyanazon elemi összefüggéseknek variálása. Másrészt nincs tudományos vagy népszerű irodalmunk az ikvizíció, a pápaság vagy a pápai index történetéről vagy az eretnek-mozgalmakról: megannyi olyan téma, ahol szinte maguk a tények végeznék el az antiklerikális propagandát, csupán megfelelő alapossággal és megfelelő formában kellene őket az olvasó elé tárni.

A vallásos nézetek elleni konkrét küzdelemnek fontos területe a babonaság, csodahit, miszticizmus elleni felvilágosító munka. *Szolovjevnek* „Harc a babonák ellen" c. kis műve (Szikra, 1952.) gazdag néprajzi és vallástörténeti anyaggal bizonyítva, világos szerkezetben építi fel mondanivaló-

ját és hasznos pszichológiai, didaktikai tanácsokat is ad a téma további előadóinak. *Sisakov* a vallási szertartásokról és ünnepekről gyűjt össze hasznos adatokat. *Szkorcov-Sztepanov* (1870—1928) „Gondolatok a vallásról" c. írása a nagy forradalmi, harcos generáció eredeti, sziporkázóan szellemes, ma is eleven látásmódját tükrözik. A magyar szerzők közül *Ákos* Károly foglalkozott legbehatóbban e témakörrel; „A miszticizmus lélektana" c. műve (1955) — igen helyesen — kitér a kérdésnek nemcsak történeti és néprajzi, de pszichológiai és pszichiátriai vonatkozásaira is.

Végül vannak művek, amelyek a Vatikán és a klérus reakciós politikai szerepének leleplezésével foglalkoznak. Ez igen fontos feladat, mert az egyszerű vallásos emberek legtöbbször nem is sejtik, hogy milyen „magasabb" erőknek nyújtanak eszmei támogatást a maguk naív jámborságával. E kérdésben elsősorban fordításokra támaszkodhatunk. (*Manhattan*, A.: „A Vatikán a haladás ellen", 1950; *Galan*, V.: „A sötétség atyja", 1950; *Sejnmann*, M. M.: „A Vatikán ideológiája és politikája az imperializmus szolgálatában", 1950; u. ő: „A Vatikán a második világháborúban", 1952 stb.) Van azonban néhány idevonatkozó magyar munka is, elsősorban történészeink tollából.

E rövid felsorolás nem bibliográfiai vagy értékelő teljességre törekszik,[1] hanem ateista irodalmunknak csupán tematikai és műfaji áttekintését célozza. De már ez az áttekintés is ad néhány egészen szembeszökő kritikai szempontot az ateista propaganda megjavításához, hatékonyságának és méreteinek fokozásához.

Áttekintésünk első konklúziója az, hogy antiklerikális és ateista propagandairodalmunk mind mennyiségi, mind minőségi szempontból lényeges fejlesztésre szorul. De nem hallgathatjuk el azt sem, hogy ennek az irodalomnak a meglevő termékeit sem használjuk kellően fel a mindennapi propagandában. Sem a napi, sem az időszaki sajtó nem foglalkozik kellően az ateista propagandának még a legfontosabb termékeivel sem. Rég várt, fontos ateista kiadványok jelennek meg, amelyek közönségsikere világosan mutatja, hogy komoly szükségletet elégítenek ki: ám lapjaink és folyóirataink az esetek túlnyomó többségében némák és közömbösek. Vajon nem tudják szerkesztőink, hogy az irodalmi nyilvánosság meghatványozza egy-egy mű propagandahatásának szélességét és mélységét? Ha meg tudják, akkor miért nem járulnak minden erejükkel hozzá a kulturális forradalomnak e munkájához.

Fontos tanulsága ateista irodalmunk áttekintésének, hogy a jövőben szélesíteni kell a szerzők körét nemcsak mennyiségi, de szakmai vonatkozásban is. Nem helyes az, ha csupán filozófusok és propagandisták foglalkoznak e kérdésekkel, míg a legnagyobb hatókörrel rendelkező pedagógusok, pszichológusok, orvosok távolmaradnak ettől a munkától. Éppen az ő mindennapos és folyamatos tapasztalatuktól várhatjuk ateista propagandánk tartalmi és formai fejlődését, tematikai és stiláris gazdagodását.

Ugyanis meg kell azt is állapítanunk, hogy eddigi irodalmunk elsősorban a tárgyi, tartalmi igaz-

[1] A teljes bibliográfia bármely nagyobb könyvtárunkban hozzáférhető az érdeklődők számára.

ságra törekszik, de nincs kellő tekintettel az olvasóra a szónak abban az értelmében, hogy hozzá szabná művének formai, stiláris jellegét. Ateista irodalmunk túlnyomó része a propagandisták számára készült, akik már maguk is ateisták, de nem az olvasók széles köre számára, az ateizmusnak megnyerendő, de még többékevésbé vallásos olvasók számára.

Az olvasókat ilyen értelemben fokozottabban veszik figyelembe azok a kísérletek, melyek az ateista propagandát szépirodalmi formával kapcsolják össze. Ilyen pl. a csehszlovák L'udo Zubek könyve „Doktor Jessenius"-ról (1956), a mártírhalált halt haladó prágai orvosprofesszor életregénye az ifjúság számára. Ilyen nálunk *Tordai* György „kalandregénye" „Ubryk Borbálá"-ról (1956), a népünk emlékezetében még mindig élő szerencsétlen századvégi lengyel apáca igaz rémtörténetéről. E kis könyv rövid idő alatt 95 000 példányban fogyott el, ami (ismerve a könyv mondanivalóját és tendenciáját) mindenképpen azt jelenti, hogy a kalandos olvasmányosság mellett igen komoly propagandaeredményt is ért el. Arról lehet és kell is vitatkozni, hogy az ilyen művekben még nagyobb művészi gondra kell törekedni és még élesebben el kell választani a költött elemeket a történetiektől (amint Eötvös József is tette ezt a „Magyarország 1514-ben" utószavában). De hogy ilyen művekre valóban szükség van, azt aligha lehetne vitássá tenni.

A mű közönségsikere ezenkívül egy igen fontos általános tanulsággal is szolgál *minden* propagandamunka számára: az ismeretlen tárgyat ismerős nyelven kell elmondani, ha széleskörű hatást kíván az író elérni. És van-e valamire való író, aki erre ne törekednék?

Ez az épp úgy formai, stilisztikai, mint tartalmi, ideológiai kérdés átvezet propagandánknak gyakorlati szempontból igen fontos, de az irodalom által mégis legkevésbé figyelembevett területére. Ez a terület napról napra igazolja azt a tételt, hogy ahová mi még nem hatoltunk be, ott a vallási (és egyéb) ideológia tartja megszállva a posztokat. Az ideológia, a világnézet nagy filozófiai kérdései az emberek számára a mindennapi élet kisebb, de számukra mégis nagy és súlyos problémáinak konkrét formájában jelennek meg. Betegség és halál, bűn és erény, szerelem és csalódás, boldogság és hivatás stb.: megannyi olyan kérdés, melyekkel élete során vagy annak válságos fordulóin minden ember szembetalálkozik. S ha ilyenkor nem tud hozzánk fordulni, hát oda fordul, ahová már szülei és nagyszülői is fordultak: a vallási erkölcs és a hitbéli vigasz „forrásaihoz".

Fenti irodalmi áttekintésünk mutatja, hogy ateista propagandairodalmunknak éppen ez a területe a leginkább elhanyagolt. Pedig nemcsak az elméleti megfontolás, de a gyakorlat kézzelfogható valósága is azt mutatja, hogy e téren sem kellene (nem is lehet) ölbetett kézzel bevárnunk azt, míg az alapban végbemenő változások „automatikusan" magukkal hozzák az emberek tudatának végleges megváltozását. A TIT közönségstatisztikái bizonyítják, de a Rádió szakértői is tanúsíthatják, hogy bárhol hangozzék is el egy-egy előadás a szerelem, a házasság, a boldogság, a gyermeknevelés vagy a

pályaválasztás kérdéseiről: oda tódul a hallgatóság. Nyilvánvaló, hogy a közönség itt vár tőlünk valamit, aminek — valljuk be — csak alig-alig teszünk eleget. Az erkölcsnek ezeket a kérdéseit évszázadokon át a vallás tartotta megszállva s tartani is tudja az emberek tudatában mindaddig, míg a kommunista erkölcs felsőbbrendűségét nem csupán elméleti általánosságában, hanem a mindennapi élet konkrét vonatkozásaiban meggyőzően be nem mutatjuk. E kérdésben egy percre sem szabad megfeledkeznünk Leninnek ama tanításáról, hogy az igazság mindig konkrét.

Ideológiai munkánk egyik gyengesége, hogy éveken keresztül a pszichológiai és etikai kutatások a filozófiai munkában háttérbe szorultak. Az így támadt komoly hiányt a propagandamunka is súlyosan megérzi, de az nem lehet megoldás, hogy egyes pszichológiai kérdések helyes, materialista kidolgozásának hiányát elavult, antimarxista elméletekkel pótoljuk, melyeket persze bőven kínálna a polgári szakirodalom s ezeknek „felmelegítésére" az ellenforradalom után mutatkozott is némi hajlam kiadóinknál. A megoldás csak az lehet, hogy a „lélek kérdéseit" végre maguk a marxista kutatók veszik vizsgálat alá és nem engedik át a terepet olyan „szakembereknek", akik szolid tényismeret birtokában (és árnyékában) olyan elméleteket agyalnak ki, melyeket mindennek nevezhetünk a tudomány mércéjén lemérve, csak éppen szolídnak nem. Nagy elméleti tévedés és súlyos politikai hiba volna elfogadnunk azt az álláspontot, ami nagyon is szájaize szerint való volna az ideológiai ellenfélnek: hogy ti. a kommunisták, az állam csak foglalkozzék a termelés, közigazgatás, az anyagi kultúra kérdéseivel, a lélek, a „belső ember", az erkölcs, a szellemi kultúra gondozását majd vállalják — mások. Hihetetlen, de igaz: vannak kiváló természettudományos vagy műszaki szakembereink, akik szabadságuk alatt az üdülőben azzal keltenek meglepetést, hogy minden vasárnap családostól elvonulnak misére a helyi templomba. Tehát nem birtokot és jólétet vesztett arisztokratákról, vagy rangjukat és a hereélet örömeit gyászoló katonatisztekről van szó, hanem a szaktudomány magas szintjén álló konstruktív, alkotó emberekről, akik híven, becsületesen szolgálják a szocializmus építését *hétköznapi* munkájukkal. A *vasárnap* azonban — az más, akkor szívesen „éreznek együtt" a fentemlített figurákkal. Miképpen lehetséges, hogy valaki hat napon át a modern tudomány legmagasabb szintjén, a szocialista társadalom fejlett formái között éli, de a hetedik napon visszahull egy tudományellenes világnézet és a hozzátartozó emberellenes társadalom elavult szintjére? „Tudata elmarad a lététől" — mondhatná valaki és igaza is volna. Csakhogy ez az igazság önmagában még terméketlen sablon és édeskeveset segít a „tudat" mérnökein, a propagandistákon. „Hétköznap nekünk dolgozik, vasárnap istennek pihen. Még mindig több időt fordít a szocializmus javára" — mondhatná másvalaki. A vára" — mondhatná másvalaki. Ám ez az igazság is rövidéletűnek, felületes politikai praktícizmusnak bizonyul a szocialista humanizmus magas mércéjén mérve, hiszen mi a szocializmust nem csupán emberekkel, de maguknak az embereknek építjük s az em-

ber fogalmába beletartozik nem csupán a „hétköznapi", de a „vasárnapi" ember is. A műveltség, a felvilágosultság előmozdítása és terjesztése a szocialista országokban állami feladat, de hogy valaki művelt, felvilágosult emberré váljon, az kinek-kinek legalább ilyen mértékben saját érdeke. A „kettős lelki háztartás", a modern lét és az elmaradt tudat kettőssége az erős népi hatalom idején, az osztályharc mai állása mellett egyre inkább pedagógiai kérdéssé válik: hogy az embereknek ne csupán a cukorfejadagja emelkedjék, de szellemi fejadagjuk se tengődjék a „lelki nyomor" egykori szintjén.

Világnézeti nevelőmunkánknak erőteljes fokozására van szükség. Az ellenforradalom fegyveres és politikai támadása a népidemokrácia új társadalmi rendje ellen kudarcot vallott. Az ellenség számára tehát nem marad más út, mint a régi rend tudati maradványain keresztül támadni meg az új társadalmat. A vallás magánügy — hirdetjük és meg is valósítjuk őszintén. De „sok magánügyből lesz a közügy" — gondolják reménykedve ellenségeink. „A butaság ellen még az istenek is hiába harcolnak" — mondotta Goethe s eszerint szilárd bázisra építene az, aki — jobb híján — már csak az emberi butaságban bizakodik. Mi azonban — az első mesterséges bolygó kortársai — nem tartjuk a butaságot az ember természetes, szükségszerű állapotának, hanem a hiányos nevelés, a rossz társadalmi rend következményének. Ha egyszer az ésszerűtlen, igazságtalan társadalom már megváltozott, akkor valóban és végleg megnyílt az út a felvilágosítás sikere előtt, hiszen a társadalom már ugyanarra tanítja az embert, amire a tudomány és a pedagógusok.

Az ateista propagandában nagy szerepet játszanak a tudomány eredményei, azok népszerűsítése. Az a küzdelem, amely a tudomány és a vallás között évezredek óta folyik, mindig a tudomány javára dőlt el, hiszen a tudományt, annak igazságait elnyomni, elhallgattatni lehet ideig-óráig, de legyőzni nem lehet soha: Kopernikus, Bruno, Galilei, Darwin, de maga a marxizmus—leninizmus is klasszikus bizonyítékai ennek. A szocialista társadalom és a tudomány kapcsolata napjainkban már olyan tudományos eredményeket szül, melyek új fejezeteket nyitnak meg a végtelen világegyetem megismerésében. Ahonnan Pascal, minden idők egyik legnagyobb matematikai lángelméje még borzadva menekül vissza az istenhit „biztonságába" — ott, „a végtelen Terek irtóztató csendjében" most egy emberész és emberkéz gyártotta bolygó kering valóban „földöntúli" sebességgel. Giordano Brunót elevenen égette el a „Szent inkvizíció" a világegyetem végtelenségének a gondolatáért. Hosszú, nagyon hosszú az út, mely a római mágyától a Holdrakétáig vezetett. De mégis elvezetett idáig és vezetni fog még tovább. Régebben az egyház egyszerűen tagadta és üldözte a tudomány neki nem tetsző új eredményeit. Miután ezt már nem teheti: ezekből az eredményekből próbál tudományellenes következtetéseket levonni, a tudomány „hézagait" próbálja vallási tartalommal kitölteni s — az „ignorabimus" jegyében — egyben elhitetni, hogy e hézagok örökre hézagok maradnak. Így jön létre a „tudományos alapon álló" tévtan (pl. „fizikai" idealiz-

mus). Ezt a propagandát a tudományos, sőt természettudományos képzettségű hívők igényeihez szabták. A tudomány története azonban világosan mutatja, hogy az emberi tudás hézagait mindig újabb felfedezések töltik ki s így eléggé kétségbeesett vállalkozás e hézagokra bármit is „alapozni". Ateista propagandánk egyik fontos feladata: leleplezni az ilyen vállalkozások hiábavalóságát. A tudomány eredményei bő anyagot szolgáltatnak az ateista propagandához. Jobban kell élni ezzel a lehetőséggel az ateista irodalomban is. Minél több olyan munkára van szükség, mely a természettudományok új tényeit világítja meg a vallás elleni harc szempontjából.

Feladatunk, a lenini program, nehéz, de világos: az ideológiai harcot ideológiai eszközökkel kell megvívni. Nem handabandázó „anarchizmussal" vagy kultúrharccal, de nem is opportunista hallgatással. Sok és jó, magasszínvonalú és írói tollal megírt felvilágosító munkára van szükségünk, sokkal többre és sokkal jobbra, mint az eddigi irodalom termése. Kiadóink jövő évi terveiben ez irányban még csak a Kossuth-kiadónál találhatunk örvendetes, ugrásszerű változást. Ha a párt szavára megindul az a széleskörű felvilágosító munka, mely a vallási és az ezzel összefüggő egyéb problémák tudományos kutatását és színvonalas feldolgozását követeli meg: bizonyára többi kiadóink is „terven felül" beiktatják kiadványaik sorába e nemes munka eredményeit. A „munkásmozgalom egyesítése a tudománnyal": nem egyszeri, klasszikusaink által egyszer s mindenkorra megoldott történeti tény, hanem napról napra megoldandó, állandó feladat.

Mátrai László

JEGYZETEK KÖNYVEKRŐL

Lenin:
A háborúról, hadseregről és a hadtudományról

I—II. kötet

Lenin munkáinak magyar nyelvű kiadása mindig jelentős esemény hazánk ideológiai életében. A háborúról, hadseregről és a hadtudományról című gyűjtemény megjeleneset különösen időszerűve teszi az a körülmény, hogy napjainkban a háboru és a beke, a hadsereg és a hadtudomány kérdései nemzetközi méretekben is egyre inkább az általános érdeklődés homlokterébe kerülnek.

A marxizmus—leninizmus a háborúról, a hadseregről és a szocialista hadtudományról szóló tételei rendkívül jelentős helyet foglalnak el a kommunista ideológiában Marx és Engels, majd különösen Lenin rendkívül nagy figyelmet szentelt e kérdéseknek és az ő érdemük elsősorban a szocialista hadtudomány filozófiai alapjainak kidolgozása.

Leninnek e gyűjteményben közzétett gazdag hadtudományi és katonai-elméleti hagyatéka igen sokrétu Ezek a művek ma is időszerűek és nagy segítséget nyújtanak a háboru és a hadtudomány jelenlegi problémáinak tanulmányozásában és a gyakorlati politikai munkában.

Lenin már elméleti munkássága kezdetén is nagy figyelmet fordított a katonai ideológiára és az 1905—1907-es első orosz forradalom előtt és alatt írt munkáiban a marxista párt ideológiai alapjai kidolgozásának keretében Marx és Engels nyomán lefektette a háborúról és a hadseregről szóló marxista ideológia alapelveit is E munkássága során olyan fontos, és ma is időszerű elméleti tételeket dolgozott ki, mint a háborúk és a hadseregek eredetéről és jellegéről szóló tételek Nagy figyelmet fordított a hadsereg osztályjellegének tanulmányozására és már ekkor kifejtette és leszögezte azt, hogy egy győzelmes szocialista forradalom egyik legfontosabb feladata lesz az újtípusú szocialista, proletár hadsereg megszervezése

Az első világháború időszakában írt hadtudományi tárgyú művek között kiemelkedő helyet foglalnak el azok, amelyek az imperialista háboru jellegével és várható kimenetelével kapcsolatosak Lenin leleplezései az imperialista hatalmaknak az idegen területek meghodítására és más népek rabságba döntésére irányuló törekvéseiről, valamint a gyarmati népek szabadságharcairól írt munkái — ma is vezérfonal a kommunista és munkáspártok politikájában és harcaiban.

Az októberi forradalmat közvetlenül megelőző, de különösen az azt követő időszakban írt számos munkájából Lenint mint kiemelkedő katonai teoretikust és zseniális katonai vezetőt ismerhetjük meg Túl azon, hogy a szocialista forradalom előkeszítésének időszakában kidolgozta a fegyveres felkelés megszervezésének és győzelemre vitelének programját, a forradalom győzelme után szemelyesen dolgozta ki és irányította a szocialista haza védelmének megszervezését Lenin az intervenciósok, valamint a fehérgárdisták megsemmisítésének irányítója volt az 1918—1920-as években. A háboru nehéz éveiben Lenin irányította a párt Központi Bizottságát, a Népbiztosok Tanácsát, valamint a Munkás-Parasztt Védelmi Tanácsot A legfontosabb stratégiai terveket és védelmi intézkedéseket közvetlenül Lenin irányításával dolgozták ki, vitatták meg és hoztak határozatokat a kongresszusokon, a pártkonferenciákon és a Központi Bizottság ülésein Lenin cikkeiben, beszédeiben, az általa kidolgozott határozatokban a szocialista hadsereg megszervezésével kapcsolatban különösen nagy súlyt helyezett arra, hogy elvileg is megindokolja és a gyakorlatban megvalósítsa azt az elvet, hogy az újtípusú hadsereg szervezésének és vezetésének legfontosabb kérdése a párt irányító és vezető szerepének biztosítása

Lenin az intervenciósok és a fehérgárdisták ellen kivívott győzelem után általánosította e győzelem gazdag tapasztalatait E munka során elméleti téren tovább gazdagította a marxizmus—leninizmust és meghatározta a háborúk sorsát és kimenetelét meghatározó legfontosabb tényezőket. E tanításoknak ma is rendkívül nagy a jelentőségük a szocialista országokban a szocialista tábor védelme szempontjából Az ebben az időszakban írt munkáiban Lenin állandóan hangsúlyozta hogy amíg a kapitalista környezet fennáll, állandóan készen kell lenni a

várható imperialista agressziók meegakadályozására. A szovjetek IX. kongresszusan tobbek kozott a kovetkezoket mondotta: „Amikor hozzáfogunk a békes építeshez, minden eronket megfeszitjuk, hogy azt szuntelenul folytassuk. Ugyanakkor elvtarsak, legyenek resen, őrizzék meg országunk es Voros Hadseregünk vedelmi képessegeit, mint szemuk fenyet és jegyezzek meg, hogy a munkások es a parasztok és az ő vivmányaik rovására gyengeseget nem engedhetunk meg egyetlen pillanatra sem."

A haború és a hadsereg eredetére és lényegere vonatkozo marxista—leninista nézetek eszmei jelentősége rendkívül n gy valamennyi orszag kommunista pártja és az egesz nemzetkozi munkásmozgalom számara. Éles fegyver annak a zűrzavarnak es hazugságaradatnak a leleplezésere, amelyet e teren a reakciós burzsoá katonai ideológia a tortenelem során eddig felhalmozott és jelenleg is terjeszt. A lenini tanitások tanulmányozása az imperialista katonai ideológia leleplezese rendkivul fontos eszkoz a szocialista orszagok vedelmi kepességének növeléséért folytatott harcban és a nemzetkozi bekemozgalomban.

K. S.

Aszmusz:

Descartes

(Gondolat Kiadó 1958.)

Descartes az újkori filozófia történetenek egyik legellentmondasosabb es eppen ezert egyik legerdekesebb alakja. Mivel az uj es a regi elemek, az idealizmus és a materializmus elemei munkasságaban egysegbe fonódnak, alakját konnyú akár materialista, akar idealista irányba elferditeni. Manapsag, mondhatjuk „divatos" filozofussa vált az ujkantianusoktol kezdve az exisztenciálistákig egy sor idealista irányzat vallja ősének.

Aszmusz a Descartesban rejlő ellentmondások elemzeset és ugyanakkor a modern hamisitasok kritikáját ugy oldja meg, hogy megteremti egy ellentmondásos korszak egyseges képet, atmoszferáját. Ebben az egyseges képben, Descartes koranak társadalmi, tudományos es filozofiai életenek osszkepeben, világos lesz, hogy Descartes a materialista tudos s Descartes, az idealista filozofus nem két személy, fizikaja és filozofiája ellentmondasossagukban is egyseget alkotnak.

Az ellentmondásos egység magyarazatára Aszmusz mindenekelőtt megprobalja helyreállitani azokat az arányokat, amelyek Descartes életere jellemzok voltak. Ennek segitsegevel Aszmusz a Descartes-i filozofia egyik legfontosabb problémaját, fizikája es metafizikaja viszonyát nagyon jol megmagyarázza es eldonti, hogy a kettő kozul melyik az alapvelo „*A metafizika*, — irja Aszmusz, — *azonban lenyegeben csak felepitmeye volt az alapnak Maga az alap Descartes szamara az uj modszer segitsegével atalakitott uj tudomány volt, amely az ember hatalmának novelését és az élet tokeletesitését volt hivatva elősegiteni*"

Aszmusz konyvének nehány oldalán jól konkretizálja Marxnak azt a megállapitását, hogy Descartes „*a manufaktura-korszak szemüvegén nézte a világot*". Ennek alapján kifejti, hogy Descartes modszere azoknak az analitikus eljárasoknak volt a gonlolatbeli alkalmazoja, amelyet a manifakturákban kezdtek először a gyakorlatban szeles korben alkalmazni. Másutt azt bizonyitja, hogy a Descartes-i matematika fejlődési iránya a termelesi modban bekovetkezett valtozásoknak felelt meg.

Az aszmuszi osszképből világos az, hogy Descartes a tenylegesen meglevő hatrahuzo tendenciak letagadása nelkül is, lenyegeben a haladás vonalahoz tartozott. Ez az osszkep tudja megmagyarazni, hogyan lehetséges az, hogy ez az idealista filozofus a mechanikus materializmus egyik megalapitoja lehetett és igy kompromisszumos vonásai ellenére is a maga idejeben az egyhazzal való éles szembenállást képviselte, mert idealizmusa is sok ponton szembenállott a vallásos világnézettel.

Aszmusz sokoldalúan, igényesen és tudomanyosan elemez, ezt a tudomanyosságot konyen erthető tárgyalásmóddal egyezteti ossze. A lábjegyzetek a legjellemzőbb polgári irányzatok Descartes-hamisitasait igen jól megcáfolják.

Filozofiai szempontbol — s ez a könyv célja elsősorban — kulonosen jo az, hogy noha a konyvben viszonylag keves a kifejezetten filozófiai kerdésekkel fogalkozó fejezet, megis a szerző nemcsak nagy vonalakat, hanem részletkerdéseket is elemez. Ilyen kevésse ismert reszletkérdése a korabeli filozofiának a Descartes Elmelkedései korul lezajlott vita. Aszmusz nemcsak Descartes és materialista ellenfeleinek nézeteit ismerteti, henem a legfontosabb teologusok ellenveteseit is. S noha ez az elemzes rovid, az ertekelés jó. Megmutatja, hogy Descartes dontő celkitúzeseiben egy fronton har-

colt materialista ellenfeleivel és a köztük levő nezeteltcrések, Aszmusz szavaival elve csak azt mutatják, hogy *„mennyire tekervényes az igazsaghoz vezető ut"*

Aszmusz Descartes kony ét nagy örömmel lehet üdvozolni, A Gondolat kiadó szép fordításban jelentette meg, éppen ezért a filozofiában valamelyest járatos olvasónak sérti a fü ét, hogy a konyvben *szubsztancionalis* formakról irnak *szubsztancialis* formak helyett.

R. M.

Vas István:

Évek és művek

(Magvető, 1958)

Vas István negyvenkilenc tanulmányát foglalja magában ez a kotet. Az első tanulmany datuma 1934, tehát tobb mint egy negyedszázad munkásságaba nyerunk betekintest. Mennyiseglleg is tekintelyes ez a munka, de meginkább az lesz, ha megpr obaljuk figyelmesebben megnézni. Targyuk es megoldasuk egyarant rendkívul valtozatos Nevek, egyeniségek, korok es művek vonulnak el előttünk, első latszatra tarka osszevisszasagban. Kortársakrol (Füst Milán, Rónay György, Takáts Gyula, Schopflin Aladár, Nadanyi Zoltán, Nagy Lajos, Kosztolanyi Dezső), regi magyar irokrol (Zrinyi, Rákóczi, Vörosmarty), s a kulfold legkulonbozőbb korának legkulonbozobb alkotóiról, Villontól kezdve Apollinaireig és Hemingwayig. De nemcsak igy gazdag ez a kotet. Ahany tanulmány-cim, annyifele megoldást rejt magában. Az első az irodalmi nevelés kérdését latolgatja egy tanulmány bírálata során, a Horatius noster c. antológia ismertetése kapcsán Horatius magyarországi útját tárgyalja. Villon pályáját a maga teljességében ismerteti Zrínyinek kilenc sorát elemzi, Molière Tartuffe-jének megírja teljes és alapos történetét is, majd tobb tanulmanyaban kel apologetikusan Kosztolányi védelmére.

Ez a rendkívüli — anyag- és módszerbeli — megoldás sejteti velunk azt a magatartást melyet így fogalmazott meg egy verseben: „Ha fegyver nincs, hát verset ellenébe!". Abban az évben irta ezt, amikor már ide látszottak a könyvmaglyák katasztrofát jelzo tüzei, a fasizmus uralomrajutasanak masodik esztendejeben. Ez a magatartas a kulturát, a művészetet szegezte szembe — mintegy jobb hijan — a kozeledo barbársággal, így kívánta megovni a sárba leeső emberi arcot. Ennek realitás-áról es eredmenyessegerol s foleg helyességéről lehet és kell vitatkozni. De annyi biztos, hogy ez a magatartas is segitett nagy muveket letrehozni.

Vas István — költészete és tanulmányai bizonyitjak az iroi magatartasnak a szebb, de veszelyesebb, a kényelmetlenebb, de eredmenyesebb reszét választotta. Számára a művek, a kultúra nem elsősorban menekulest elbújast jelentettek, hanem harci eszkozt, fegyvert. Már korabbi — felszabadulás előtti — tanulmanyai kozott is van marxista igénnyel irott mű (Schopflin irodalomtörtenetéről), melyben az irodalmi kérdések nagy, társadalmi összefuggeseire igyekszik fényt deriteni. Kosztolányi-tanulmányai azonban — számos értékes, sőt kitűnő — megállapitasuk ellenere vegsosoron megiscsak egyértelmű behódolások, apologetikus vedekezések a korabbi alaposan, sokoldalról történő elemzéssel szemben.

Kulon csoportba tartoznak a műfordítás problemaival foglalkozó muhelytanulmányai, melyek meg sok koltőnemzedeknek lesznek hasznos és elengedhetetlen „tankönyvei".

B. Gy.

E SZÁM SZERZŐI: **PÉTER JÁNOS**, a külügyminiszter első helyettese; **ZSIGMOND LÁSZLÓ**, a történettudományok kanditátusa, a Történettudományi Intézet helyettes igazgatója; **SZ. I. TYULPANOV**, a Leningrádi Állami Zsdánov Egyetem rektorhelyettese, a közgazdasági tudományok doktora; **SÜTŐ GÁBOR** egyetemi hallgató; **POLITISZ JANISZ** újságíró, **FUKASZ GYÖRGY** a filozófiai tudományok kandidátusa; **MÁTRAI LÁSZLÓ**, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK

Kossuth

M. Kolcov: Spanyolországi napló 632 old.
Victor Perlo: A nagytőke birodalma 430 old.
Szlepuhin: Mondd el mindenkinek 240 old.
A berlini kérdes 63 old.

Gondolat

Kállai Gyula: A szocialista kultúráért 237 old.
A magyarok elődeiről és a honfoglalásról (Kortársak és krónikások híradásai) 266 old.
Vermes Miklós: A relativitás-elmélet 136. old.
V. V. Vanszlov: A szép problémája 219 old.
Csillagászati évkönyv 1959 211 old.
1959. evi tudományos kalendarium 286 old.

Bibliotheca

Az emberi test I., II. 1212 old.
II. Rákóczi Ferenc válogatott levelei 367 old.
Kende István: India monszun előtt 248 old.
Jiri Hanzelka—Miroslav Zikmund: A Kordillerákon át 381 old.

Közgazdasági és Jogi

Dr. Kiss György: A budapesti várospolitika 1873—1944 427 old.
Dr. Haraszti György: A nemzetközi bíróság joggyakorlata 1946—1956 316 old.
Dr. Besnyő Károly—Dr. Nagy Lajos: Az állampolgársagrol szoló torveny 114 old.
V. F. Kiricsenko: A hivatali bunceselekmények a szovjet jogban 134 old.
A tőkés konjunktúra alakulása 1957-ben és 1958 elején 190 old.

Szépirodalmi

Remenyik Zsigmond: Ebből egy szó sem igaz 153 old.
Molnár Ferenc: A gőzoszlop és más elbeszelések 334 old.
Tömörkény István: Hajnali sötétben 508 old.
Kárpáti Aurél: A hollófürtű kedves 296 old.
Nagy Endre: Várad—Pest—Párizs 553 old.
Gábor Andor: Untauglich úr — Dr. Senki 420 old.
Keszi Imre: Ely Sium 420 old.
Tamás Aladár: Zsuzsi és Aranka 188 old.

Táncsics

A Szovjetunió Kommunista Pártja a szakszervezetekről 983 old.
Bölöni György: Hallja kend Táncsics 535 old.
Günter Felkel: Mary Doman küldetése 590 old.
Barát Endre: Zengő szobrok 204 old.
Arányos Béla: Pesti tengereszek 200 old.
Kis László: Műszerészmunka 219 old.
Ismerosok (hét új magyar egyfelvonásos) 150 old.

Képzőművészeti Alap

Magyar művészet 1800—1945 501 old.
Ybl Ervin: Francia és angol művészet a barokk századokban 54 old.
Szilágyi János György: A gordg művészet viragkora 47 old.
Entz Géza—Gerő László: A Balaton-környek muemlékei 175 old.

Tankönyvkiadó

Görög és római irodalom 334 old.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Fehér Lajos, Fogarasi Béla, Friss István, Háy László, Kállai Gyula (főszerkesztő), Kiss Károly, Komját Irén (felelős szerkesztő), Molnár Erik, Nemes Dezső, Németh Károly, Orbán László, Révai József, Szigeti József, Szirmai István.

СОДЕРЖАНИЕ

Сообщение о решении Центрального Комитета Венгерской Социалистической Рабочей Партии, принятом на декабрьском пленуме 1958 г. 1
ЯНОШ ПЕТЕР: ООН на распутье. — — — — — — — — — 13
ЛАСЛО ЖИГМОНД. Революция и контрреволюция в Германии. 1918—1919 гг. — — — — — — — — — — — — — — 21
С. И. ТЮЛЬПАНОВ: Национализация в Англии и сдвиг лейбористской партии вправо. — — — — — — — — — — — 49

ДОКУМЕНТЫ И ВОСПОМИНАНИЯ О ГЕРОИЧЕСКОЙ БОРЬБЕ 1918—1919 гг.

Митинг в Вигадо 10 января 1919 года. — — — — — — — — 63
НАНДОР СЕКЕР: Демобилизованные солдаты в революции. — — — 68

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОБЗОР

Борьба латиноамериканских народов против империалистической политики Соединенных Штатов (ГАБОР ШЮТЭ) — — — — — 71
Кипрский вопрос в тупике (ЯНИС ПОЛИТИС) — — — — — — 80
Философское обучение рабочих и крестьян в Китае (ДЬЕРДЬ ФУКАС) 83

БИБЛИОГРАФИЯ

О венгерской антиклерикальной и атеистической литературе (ЛАСЛО МАТРАИ) — — — — — — — — — — — — — — 90

ЗАМЕТКИ О КНИГАХ

INHALT

Mitteilung über den Beschluss des Zentralkomitees der Ungarischen Sozialistischen Arbeiterpartei vom Dezember 1958 — — — — — — 1
JÁNOS PÉTER: Die Vereinten Nationen am Scheideweg — — — — 13
LÁSZLÓ ZSIGMOND: Revolution und Gegenrevolution in Deutschland 1918—1919 — — — — — — — — — — — — — — 21
S. I. TYULPANOV: Die Nationalisierung in der britischen Industrie und der Rechtsruck der Labour-Party — — — — — — — — — 49

DOKUMENTE UND ERINNERUNGEN AN DIE HELDENKÄMPFE 1918—1919

Eine Grosskundgebung in der budapester Redoute am 10. Januar 1919 63
NÁNDOR SZEKÉR: Die demobilisierten Soldaten in der Revolution — 68

INTERNATIONALE ÜBERSICHT

Der Kampf der lateinamerikanischen Völker gegen die imperialistische Politik der Vereinigten Staaten (GÁBOR SÜTŐ) — — — 71
Die Zypern-Frage in der Sackgasse (JANIS POLITIS) — — — — — 80
Philosophischer Unterricht fur Arbeiter und Bauern in China (GYÖRGY FUKASZ) — — — — — — — — — — — — — 83

BUCHBESPRECHUNGEN

Über unsere antiklerikale und atheistische Propaganda-Literatur (LÁSZLÓ MÁTRAI) — — — — — — — — — — — — — 90

ANMERKUNGEN ÜBER NEUERSCHEINUNGEN

CONTENTS

Communiqué on the December 1958 resolution of the Central Committee of the Hungarian Socialist Workers' Party — — — 1
JÁNOS PÉTER: The United Nations at the crossroads — — — — 13
LÁSZLÓ ZSIGMOND: Revolution and conter-révolution in Germany, 1918—1919 — — — — — — — — — — — — — — — — 21
S. I. TYULPANOV: Nationalisation of a part of British industry and rightward swing of the Labour Party — — — — — — — — 49

DOCUMENTS AND REMINISCENCES ON THE HEROIC STRUGGLES OF 1918—1919

Mass meeting at the Budapest Municipal Concert Hall, January 10, 1919 63
NÁNDOR SZEKÉR: Role of the demobilized soldiers during the revolution — — — — — — — — — — — — — — — — — 68

INTERNATIONAL REVIEW

Struggle of the peoples of Latin America against the imperialist policy of the United States (GÁBOR SÜTŐ) — — — — — — 71
The Cyprus issue in a blind alley (JANIS POLITIS) — — — — — 80
Teaching philosophy to the workers and peasants of China (GYÖRGY FUKÁSZ) — — — — — — — — — — — — — — — — — 83

BOOK REVIEWS

On our anti-clerical and atheistic propaganda literature (LÁSZLÓ MÁTRAI) — — — — — — — — — — — — — — — — — 90

NOTES ON NEW PUBLICATIONS

SOMMAIRE

Communiquée sur la résolution du C. C. du Parti Ouvrier Socialiste Hongrois, adoptée à la séance plénière du décembre 1958 — — — 1
JÁNOS PÉTER: L'ONU au carrefour — — — — — — — — — — 13
LÁSZLÓ ZSIGMOND: Révolution et contrerévolution en Allemagne 1918—1919 — — — — — — — — — — — — — — — — — 21
S. I. TOULPANOV: Les nationalisations en Angleterre et la poussée vers la droite du Parti Ouvrier — — — — — — — — — — 49

DOCUMENTS ET SOUVENIRS DES LUTTES HÉROIQUES DES ANNÉES 1918—1919

Grand meeting à la Salle des Concerts de Budapest en Janvier 1919 — 63
NÁNDOR SZEKÉR: Les soldats démobilisés dans la révolution — — 68

REVUES INTERNATIONALES

La lutte des peuples de l'Amerique Latine contre l'impérialisme americain (GÁBOR SÜTŐ) — — — — — — — — — — — — 71
La question de Chypre dans l'impasse (JANIS POLITIS) — — — — 80
Ouvriers et payans de Chine apprennent la philosophie (GYÖRGY FUKÁSZ) — — — — — — — — — — — — — — — — — 83

COMPTS-RENDUS

Au sujet de notre litérature anticléricale et athéiste (LÁSZLÓ MÁTRAI) — — — — — — — — — — — — — — — — — — 90

NOTES SUR QUELQUES LIVRES RÉCENTS

MEGJELENT!

Victor Perlo

A NAGYTŐKE BIRODALMA

Részletes, átfogó tanulmány a nagytőkések, a multimilliomosok Amerikájáról, keresztmetszet az amerikai gazdasági életről.

432 oldal Ára: 31,— Ft

☆

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

TÁRSADALMI SZEMLE
A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA

TARTALOMJEGYZÉK

AZ 1958. (XIII.) ÉVFOLYAMRÓL

Felelős kiadó: Vass Henrik

13 960/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest. Felelős: Bolgár Imre

TARTALOMJEGYZÉK

az 1958. (XIII.) évfolyamról

Szerkesztőségi cikkek

	Szám	Oldal
A magyar nép forradalmi öröksége	3	1
A marxizmus legyőzhetetlen	5	1
A szocialista országok történelmi küldetése	4	1
Állami életunk demokratizmusáról	9	1
Negyven éves a magyar kommunista ifjúsági mozgalom	12	1
Tevékeny, kezdeményező népfrontot!	2	1

Cikkek

Dr. Ajtai Miklós: Népgazdaságunk fejlődésének kérdései a hároméves tervben	6	12
M. Apró Éva: Új fellendülés előtt a szovjet népgazdaság	12	89
Dr. Csapó László: Az állami monopolkapitalizmus megerősödése, revizionista nézetek a modern kapitalista államról	7—8	28
Csizmadia Ernő: A mezőgazdaság fejlődésének szocialista útja	3	13
Dimény Imre: Mezőgazdaságunk belterjes fejlesztése és a hároméves terv	9	75
Fehér Lajos: A falusi pártmunka megjavításáról	7—8	1
Fekete Ferenc: A termelőszövetkezetek szocialista jellegének erősödése	5	43
File Jenő: Termelőszövetkezeteink a belterjes gazdálkodás útján	12	69
Fogarasi Béla: Lenin harca a revizionizmus és a dogmatizmus ellen	4	54
Földes László: A párt káderpolitikájának egyes kérdései	3	29

	Szám	Oldal
Garamvölgyi Károly: A mezőgazdaság irányításának új vonasai a Szovjetunióban I. — — — —	7—8	16
Garamvölgyi Károly: A mezőgazdaság irányításának új vonasai a Szovjetunioban II. — — —	9	36
Gáspár Sándor: A szakszervezeti mozgalom helyzetéről es idószerű problemairol — — — —	5	67
Antonio Gramsci: Az ertelmisegről — — — —	2	64
Huszár István: A nepi ellenőrzesről — — — —	3	45
Kassai Géza: Hiba, elhajlás, revizionizmus, dogmatizmus — — — — — — — — — —	1	1
Kádár János: A Magyar Kommunista Párt 40 éve	11	1
Dr. Tatár Kiss Lajos és Zsarnóczai Sándor: A termelószovetkezeti mozgalom helyzete es feladatai Hajdu—Bihar megyeben — — — — —	6	24
Kiss Tibor: A szocialista országok gazdasági együttműködésének szerepe a magyar népgazdasag fejlődeseben — — — — — — — —	11	78
Láncos János: A IV. Szakszervezeti Világkongresszusrol — — — — — — — — — —	1	60
Lázár György: Az 1958. évi népgazdasági tervről —	2	16
Marosán György: A kommunista es szociáldemokrata part egyesulésenek 10. évfordulójara — — —	6	1
Hermann Matern: Nemetország Kommunista Pártjának megalakulasa — — — — — — —	12	26
Mész László: A forradalmi út kezdetei — Marx és Engels Műveinek első koteteről — — — —	5	13
Dr. Münnich Ferenc: Az MSZMP tapasztalatai a revizionizmus ellení harcban — — — — —	11	9
Dr. Csikos Nagy Béla: Az új ipari termelői árrendszer jelentősege nepgazdasagunkban — — —	12	51
Nagy Sándor: A nevelestudomany mai helyzetéről	4	68
Nemes Dezső: A magyarorszagi revizionizmus kifejlődese, mint az ellenforradalom eszmei előkészitesenek szerves resze — — — — —	1	44
Orbán László: A párt művelődéspolitikai irányelveinek jelentősege — — — — — — —	10	65
Révai József: Madách Imre Az ember tragédiája —	9	13
Ripp Géza: A jelenkori kapitalizmus reformista védelmezői — — — — — — — — —	10	43
Salgó László: Kairó Bandung folytatása — — —	2	40
Sándor József: A novemberi választások után — —	12	20
Sánta Ilona: Kun Béla: A Magyar Tanácskoztársaságról — — — — — — — — — —	11	35

	Szám	Oldal
J. Suret — Canale: A Francia Kommunista Párt és az értelmiség	7—8	62
Szekér Gyula: A vegyipar népgazdasági jelentősége és fejlesztésének néhány problémája	4	82
Szigeti József: Lukács György filozófiai és politikai nézeteinek összefüggése	2	26
Szigeti József: Művészi alkotás és pártosság Lukács esztétikájában	7—8	46
Szirmai István: Politikai munkánk a választások idején	10	35
Tálas Barna: Áttekintés a kínai népgazdaság jelenlegi helyzetéről	1	22
Tálas Barna: Kína népgazdasága az ugrásszerű fellendülés szakaszában	9	53
Wirth Ádám: Szükséges megjegyzések a JKSZ programtervezetéhez	4	10
Zsigmond László: Mehring Marx életrajzának olvasása közben	5	31

A testvérpártok folyóirataiból

Liu Sao Csi: Beszámoló a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának munkájáról a VIII. kongresszus második ülésszakán	7—8	77
A mindennapi munka problémái (A Nowe drogi 1958. februári számának szerkesztőségi cikke)	3	66
Palmiro Togliatti: Gramsci és a leninizmus	2	53
P. Fedoszejev. I. Pomelov. V. Cseprakov: A Jugoszláv Kommunisták Szövetsége programtervezetéről	4	20
A. G. Jegorov: Harcban az esztétikai revizionizmus ellen	11	47

Dokumentumok

A kommunista párt megalakulásának 40. évfordulójára (irányelvek)	10	1
A Magyar Szocialista Munkáspárt művelődési politikájána irányelvei	7—8	116
A „népi" írókról (az MSZMP kulturális- elméleti munkaközösség állásfoglalása)	6	38
Marx Károly halálának 75. évfordulójára	3	57
Új Lenin-dokumentumok	7—8	152
Újabb Marx-dokumentumok	5	80

Dokumentumok és visszaemlékezések 1918-19 hősi harcaira

	Szám	Oldal
A katonatanácsról (Lengyel László)	10	103
A Vörös Újságról	12	89
Az „Internacionále" — az első magyar kommunista folyóirat (Hevesi Gyula)	10	112
Hogyan dolgoztak a kommunisták a tömegek között (Hevesi Gyula)	10	107
Jegyzőkönyvi kivonat a Magyar Kommunista Csoport 1918. okt. 25-i és nov. 4-i értekezletéről	11	92
Kommunisták munkája a Népőrségben 1918—1919-ben (Szántó Rezső)	11	99
Kun Béla: Összehívjuk az alakuló ülést (Kun Béla 1926-ban írt faliújságcikke a KMP megalakításának előkészítéséről	11	96

Vita

A kapitalizmus gazdasági törvényeiről folytatott vitához	1	73

Szemle

A falusi könyvterjesztésről (Varga Sándor)	6	79
A lipcsei történész-tanácskozás (N. D.)	1	78
A MEDOSZ II. kongresszusa után (Halász József)	2	78
A nyereségrészesedési rendszerről (Dr. Kardos Géza)	9	87
A pártpropaganda és a pártoktatás néhány kérdése (Bognár Gyula)	7—8	158
A román nép részvétele az antifasiszta felszabadító harcban 1944—1945-ben (Mihail Roller)	1	82
A termelőszövetkezeti mozgalom fejlődése Csehszlovákiában (Tóth Béla)	5	85
Adalékok ipari munkásságunk összetételének alakulásához (1930—1949) (Lackó Miklós)	3	74
Az iskolák államosításának 10. évfordulójára (Orbán Sándor)	6	70
Új feladatok a földművesszövetkezeti mozgalomban (Borvendég Imre)	2	72

Nemzetközi Szemle

A Bulganyin levelek és az imperialista gondok (Sütő Ottó)	2	87
A ciprusi kérdés és az imperialisták közel-keleti politikája (Politis Janis)	7—8	174

	Szám	Oldal
A fasizmus fenyegeti Franciaországot (Maurice Robert)	6	92
A „ki kit?" — már eldöntött kérdés Bulgáriában (K. Z.)	6	86
A Német Szocialista Egységpárt V. kongresszusa és az európai béke (Komját Irén)	9	95
A párizsi NATO-konferencia (Politis Janis)	1	95
A Rapacki-terv és akinek nem kell (Sütő Ottó)	6	101
A szeptember 28-i népszavazás Franciaországban (Politis Janis)	10	84
A tajvani kérdés (Kovács Károly)	10	80
Adatok az Egyesült Államok gazdasági helyzetéről (Galambos Péter)	4	99
Az ENSZ XII. ülésszakának tanulsága (Zólyom Endre)	2	93
Csehszlovákia Kommunista Pártjának XI. kongresszusa (Kristóf László)	7—8	167
Egy esztendővel a moszkvai értekezlet után (Darvasi István)	12	94
Európa népei a rakétalövegállások ellen (Politis Janis)	4	95
Fordulat a görögországi helyzetben (Politis Janis)	6	105
Franciaország a gyarmati háborúk zsákutcájában (Politis Janis)	3	95
Irak a júliusi forradalom útján (Sütő Ottó)	11	113
Két új állam a Közel-Keleten (Sütő Ottó)	3	90
Libanon és az amerikai agresszió (Makai György)	7—8	178
Meg kell oldani a berlini kérdést (Imre Mátyás)	12	100
Negyven éves az Osztrák Kommunista Párt (J. Koplenig ünnepi beszéde)	11	109
Nyugatnémet offenzíva Ausztria semlegessége ellen (Bíró Klára)	1	102
Nyugat-Németország a választások után (Komját Irén)	1	88
Olaszország a választások előtt (Komját Irén)	3	99
Románia mezőgazdasága a szocializmus útján (Csizmadia Ernő)	10	92

Kritika és könyvismertetés

A második világháború történetének fő kérdései Sztálin, Churchill és Roosevelt levelezésének tükrében. — Sztálin üzenetváltása az Egyesült

	Szám	Oldal
Államok és Nagy Britannia kormányfőivel. 1941—1945. I. II. kotet **(Nagy László)** — — —	6	109
A szovjethatalom negyvenéves eredményei számokban — A szocializmus bizonyítványa **(Kahulits László)** — — — — — — — — —	4	103
Az újratermelési ciklus egyes problémái az Egyesült Államokban (Erdős Tibor: A túltermelési válság késésének okai az Amerikai Egyesült Államokban) c. könyvről **(Ripp Géza)** — — —	1	106
Richard O. Boyer és Herbert M. Morais· Tűzzel és vérrel — Az amerikai osztályharcok krónikája **(Nagy László)** — — — — — — —	3	109
Fedor Janos· A forradalom útja Oroszországban **(Farkas Sándor)** — — — — — — —	1	116
Heller Ágnes. Az erkolcsi normák felbomlása — Megjegyzések egy etikai munkához **(Kiss Artur)**	4	110
Lenin A munka termelékenységéről **(M. Apró Éva)**	3	104
Lenin Műveinek 36. kötete **(Wirth Ádám)** — —	9	105
S. Lilley Az automatizálás és a társadalom **(Kahulits László)** — — — — — — — —	11	119
Fred Oelssner: A gazdasági válságok **(Kahulits László)** — — — — — — — — —	2	100